

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**AYFER TUNÇ'UN
“ACILEZZET” VE “ÖNEMSİZLİK”
ADLI HİKÂYELERİ ÜZERİNE
SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ**

Fatma Berrin Anılmış

Zonguldak 2019

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**AYFER TUNÇ'UN
“ACILEZZET” VE “ÖNEMSİZLİK”
ADLI HİKÂYELERİ ÜZERİNE
SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ**

**Hazırlayan
Fatma Berrin Anılmış**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Gül Banu Duman**

Zonguldak 2019

ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ FORMU

...../...../20..

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin/Doktora Tezinin/Sanatta Yeterlik çalışmasının bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını, yazım sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

05/07/2019

(İmza)

Berrin Anılmış

Öğrencinin
Adı Soyadı

F. Berrin ANILMIŞ

T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında 181282121015 numaralı Fatma Berrin Anılmış'ın hazırladığı "Ayfer Tunç'un "Acilezzet" ve "Önemsizlik" Adlı Hikâyeleri Üzerine Söz Dizimi İncelemesi" konulu DOKTORA/ YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 14/06/2019 Cuma günü saat 12.00'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OYBİRLİĞİYLE/ OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Başkan _____

Doç. Dr. Kemalettin DENİZ

Üye _____

Doç. Dr. Gül Banu DUMAN (Danışman)

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÖZER

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

07.06.2019
Doç. Dr. Ertuğrul YILDIRIM
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Başlığı : Ayfer Tunç'un "Acılezzet" ve "Önemsizlik" Adlı Hikâyeleri Üzerine Söz Dizimi İncelemesi
Tez Yazarı : Fatma Berrin ANILMIŞ
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Gül Banu DUMAN
Tez Türü, Yılı : Yüksek Lisans Tezi, 2019
Sayfa Adedi : 130

Ayfer Tunç'un "Evvelotel - Saklı" adlı kitabındaki "Acılezzet" ve "Önemsizlik" adlı hikâyeleri üzerinde söz dizimi incelemesi yapılan bu çalışmada öncelikle yazarın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildi. Ardından söz dizimi açısından eser incelemesi yapıldı.

"Acılezzet" ve "Önemsizlik" adlı hikâyeler ilk olarak kelime grupları başlığı altında detaylı olarak incelendi. Kelime grupları metinde bulunan örnek cümlelere göre çeşitli alt başlıklara ayrıldı. Her bir kelime grubuna ait açıklamalara farklı kaynaklardan yorum ve tanımlamalar yapıldı. İkinci aşamada ise cümle bahsi üzerinden çeşitli görüşlere değinildi. Metin içerisinden çeşitli cümlelerle kapsamlı bir örnekleme yapıldı. Cümle bahsinin son aşamasında ise her iki hikâye üzerinden özellikle edebî yönü zengin cümleler seçilerek cümle tahlillerine yer verildi.

Kelime grupları ve cümle konularındaki sınıflandırmalarda Leyla Karahan'ın "Türkçede Söz Dizimi" adlı eseri esas alındı. Kitabın hem 1993 hem 2017 basımları incelendi. Yazarın 2017 basımlı kitabında cümle çeşitlerine dair bazı farklılıklara yer verdiği görüldü. Cümle çeşitleri incelenirken 1993 basımlı kitabın tasnifinden yararlanıldı.

Çalışmanın sonuç kısmında ise kelime grubu ve cümle tahlillerine dayalı olarak yazarın üslubuna dair çıkarımlarda bulunuldu.

Anahtar Kelimeler: Ayfer Tunç, Acılezzet, Önemsizlik, Söz Dizimi, Kelime Grupları.

ABSTRACT

Institution : BEU Institute of SocialSciences, Department of Turkish
Language and Literature
Title : Syntax Examination On The Stories of Ayfer Tunç Called
“Acılezzet” and “Önemsizlik”
Author : Fatma Berrin Anılmış
Adviser : Assoc. Prof. Gül Banu Duman
Type of Thesis, Year : MSc. Thesis, 2019
Total Number of Pages : 130

It has been previously knowledged about the writer’s life and works of art at the study which is maded syntax check on the story called Acılezzet and Önemsizlik in Ayfer Tunç’s book called Evvelotel - Saklı. Then, a syntactic analysis of the work was done.

At first, Acılezzet and Önemsizlik stories have been studied carefully under the title of word phrase. Word phrase have been subdivided according to the sentence examples in the text. Comments and definitions from different resources have been added to the explanations of every word phrase. In second grade, some various views have been mentioned about sentence discussion. It has been exemplified in great detail with various sentences from the text. In the last grade of sentence discussion, it is included sentence analysis on both stories with literary rich sentences which are specifically chosen.

For the classifications of sentence structures and word phrases the research is based on Leyla Karahan’s ‘Türkçede Söz Dizimi’ book. Both the 1993’s and the 2017’s prints of the book are studied. It has been seen that the writer has implied some differences on the types of sentences in her book which is printed in 2017. It was based on the 1993 version of the book while studying the types of sentences.

In the conclusion part of the research it has been made an inference about the style of the auther on the basis of the analysis of sentence discussions and word phrases.

Key Words: Ayfer Tunç, Acılezzet, Önemsizlik, Syntax, Word Phrase.

ÖNSÖZ

Söz dizimi incelemesi, bir dilin zenginliğinin ortaya çıkarılmasında yapılabilecek kıymetli çalışmalardan biridir. Dilin en küçük yapı birimi olan kelimelerin oluşturduğu gruplardan başlayarak en gelişmiş şekli olan cümlenin tahlilini yapan alandır.

Bu çalışmanın amacı, Ayfer Tunç'un hikâyelerindeki kelime gruplarının, cümle unsurlarının ve cümle çeşitlerinin tespit edilmesi sureti ile yazarın üslubunun incelenmesidir. Çalışmada Türkçe söz dizimiyle ilgili olarak önceden yazılan eserler temel çerçeve olarak kabul edilmiştir. Çalışmanın içindekiler bölümünün hazırlanmasında Prof. Dr. Leyla Karahan'ın "Türkçede Söz Dizimi" adlı kitabından yararlanılarak çeşitli alt başlıklarla detaylı bir inceleme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışma sırasında başta Leyla Karahan'ın eseri olmak üzere pek çok kıymetli çalışmadan faydalanılmış ve karşılaştırmalar yapılmıştır.

Ülkemizde yapılan dil çalışmalarında bir birlik sağlanamadığı için kelime grupları ve cümle üzerinde çalışma yapmak isteyen araştırmacılar pek çok farklı tanımlama, açıklama ve tasnif ile karşılaşmaktadır. Bu farklılıklar sahadaki zenginliği ifade etse de çoğu zaman kafa karışıklığına sebep olmaktadır. Bu çalışmada da bakış açısı ve terim farklılıkları ile ilgili sıkıntılar, kafa karışıklıkları yaşanmış, çok sayıda kaynak taranmış ve konular en açık, anlaşılır hâli ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Daha önce eserleri üzerinde söz dizimi, dil ve üslup bakımından çalışma yapılmamış olan Ayfer Tunç'un hikâyelerinin her birinin gerek konu gerek dil ve üslup olarak dikkate değer olduğu görüldü. Bu da üzerinde çalışılacak hikâye seçimini zorlaştırdı. Konuyla ilgili yardım almak amacıyla yazara ulaşıldığında Tunç, hiçbir hikâyesini diğerinden ayıramayacağını ancak "Evvelotel" adlı hikâye kitabının kendisinde ayrı bir yeri olduğunu ifade etti. Ancak özellikle bir hikâye adı vermedi. Yazarın bu ifadesi, "Saklı"nın yazarın ilk hikâye kitabı olması ve 1989'da Cumhuriyet Gazetesi'nin düzenlediği Yunus Nadi Öykü Armağanı birincilik ödülünü kazanması sebebiyle çalışmada bu kitap tercih edilmiştir. Yazar ilk hikâye kitabı olan "Saklı" ile daha sonra yazdığı "Evvelotel" adlı hikâye kitabını birleştirerek 2006'da "Evvelotel-Saklı" adıyla yayımlamıştır. Üzerinde

çalışılan “Önemsizlik”, “Saklı”; “Acılezzet” ise “Evvelotel” adlı hikâye kitaplarından alınmıştır.

Ayfer Tunç’un “Evvelotel”de yer alan “Acılezzet”i, hikâyeleri arasında ayrı bir yere koymasđ “Acılezzet”in seçilmesinde etkili olmuştur.

2006 yılında yayımlanan “Evvelotel”de Ayfer Tunç “Saklı”daki hikâyelere hâkim olan temaları tekrar yazmıştır. Bu yönüyle “Evvelotel”deki “Acılezzet” hikâyesi, “Saklı”daki “Önemsizlik” hikâyesinin devamđ, tamamlayıcısı mahiyetindedir. “Önemsizlik” hikâyesinin seçilmesinin sebebi de budur.

Bu çalışmada Ayfer Tunç’un “Acılezzet” ve “Önemsizlik” adlı hikâyelerinin söz dizimi özellikleri tespit edilmiştir. Çalışma; giriş ve sonuç bölümlerinin haricinde üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “yazarın hayatđ ve edebî kişiliği”, ikinci bölümde seçilen hikâyelerdeki “kelime grupları” üçüncü bölümde ise hikâyelerdeki “cümle” özellikleri incelenmiştir. İkinci ve üçüncü bölümlerde özellikle yazarın zengin ve canlı üslubunu gösteren cümle örnekleri seçilmiştir.

Bilgi birikimi ve manevî desteği ile bu çalışmanın tamamlanmasını sağlayan danışman hocam Doç. Dr. Gül Banu Duman’a canıgönülden teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
TEZ ONAYI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ	1
1. AYFER TUNÇ'UN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ.....	12
1.1. Hayatı	12
1.2. Edebî Kişiliği	13
1.3. Eserleri	19
2. KELİME GRUPLARI	21
2.1. İsim Tamlamaları	23
2.1.1. Yapı Bakımından İsim Tamlamaları	23
2.1.1.1. Unsurları Tek Kelime Olan İsim Tamlamaları	23
2.1.1.2. Unsurlarından Biri ya da İki Kelime Grubu Olan İsim Tamlamaları	24
2.1.1.2.1. Unsurlarından Biri Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları	24
2.1.1.2.2. Unsurlarından En Az Biri İsim Tamlaması Olan İsim Tamlamaları	24
2.1.1.2.3. Unsurlarından Biri Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları	25
2.1.1.2.4. Tamlayanı Birleşik İsim Grubu Olan İsim Tamlamaları	25
2.1.1.2.5. Tamlayanı Fiilimsi Olan İsim Tamlamaları	26
2.1.1.2.6. Tamlananı Fiilimsi Olan İsim Tamlamaları	26
2.1.1.3. Birden Fazla Tamlayan ya da Tamlanan Unsur Bulunduran İsim Tamlamaları	26
2.1.2. Cümledeki Görevine Göre İsim Tamlamaları	26
2.1.2.1. İsim Tamlamasının Cümlede Özne Olarak Kullanılması	27
2.1.2.2. İsim Tamlamasının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	27

2.1.2.3. İsim Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.....	27
2.1.2.4. İsim Tamlamasının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması.....	27
2.1.2.5. İsim Tamlamasının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması.....	28
2.1.3. İsim Tamlamalarının Kelime Grupları İçindeki Yeri.....	28
2.1.3.1. İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması.....	28
2.1.3.2. İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlanan Olarak Kullanılması.....	29
2.1.3.3. İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	29
2.1.3.4. İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	29
2.1.3.5. İsim Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	29
2.1.4. Farklı Yapıdaki İsim Tamlamaları.....	30
2.1.4.1. Belirtili İsim Tamlamasında Unsurların Yer Değiştirmesi.....	30
2.1.4.2. Belirtili İsim Tamlamasında Tamlayan ve Tamlanan Arasına Başka Unsurların Girmesi.....	30
2.1.4.3. Birinci Unsurunda İlgi Hali Eki Bulunmayan Belirtili İsim Tamlaması 31	
2.1.4.4. İkinci Unsurunda İyelik Eki Bulunmayan Belirtili İsim Tamlaması 32	
2.1.4.5. Tamlayan ve Tamlanan Unsurlarının Eksiz Olduğu İsim Tamlamaları.....	32
2.1.4.6. Belirtisiz İsim Tamlamasında Tamlayan Unsurunun Bir Cümle Olması.....	32
2.2. Sıfat Tamlamaları.....	32
2.2.1. Yapı Bakımından Sıfat Tamlamaları.....	33
2.2.1.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlamaları.....	33
2.2.1.1.1. Tamlananı Ortak Sıfat Tamlamaları.....	33
2.2.1.1.2. Tamlayanı Ortak Sıfat Tamlamaları.....	34
2.2.1.1.3. Sıfat Unsuru Pekiştirilmiş Sıfattan Oluşan Sıfat Tamlamaları.....	34
2.2.1.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	34
2.2.1.2.1. Sıfat Unsuru Fiilimsi Olan Sıfat Tamlamaları.....	34

2.2.1.2.2. Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	35
2.2.1.2.3. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	35
2.2.1.2.4. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	36
2.2.1.2.5. Sıfat Unsuru Kısaltma Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	36
2.2.2. Cümledeki Görevine Göre Sıfat Tamlamaları.....	36
2.2.2.1. Sıfat Tamlamasının Cümlede Özne Olarak Kullanılması.....	36
2.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	36
2.2.2.3. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.....	37
2.2.2.4. Sıfat Tamlamasının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	37
2.2.2.5. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	37
2.2.3. Sıfat Tamlamalarının Kelime Grupları İçindeki Yeri	37
2.2.3.1. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması.....	37
2.2.3.2. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamasında Tamlanan Olarak Kullanılması.....	38
2.2.3.3. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	38
2.2.3.4. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	38
2.2.3.5. Sıfat Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	39
2.3. Sıfat-fiil Grubu	39
2.3.1. Yapı Bakımından Sıfat-fiil Grubu	39
2.3.1.1. {-An} Ekiyle Kurulan Sıfat-fiil Grupları.....	39
2.3.1.2. {-mİş} Ekiyle Kurulan Sıfat-fiil Grupları.....	40
2.3.1.3. {-DİK} Ekiyle Kurulan Sıfat-fiil Grupları	40
2.3.1.4. {-AcAk} Ekiyle Kurulan Sıfat-fiil Grupları	40
2.3.2. Cümledeki Görevine Göre Sıfat-fiil Grubu.....	40
2.3.2.1. Sıfat-fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması	41
2.3.2.2. Sıfat-fiil Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması.....	41
2.3.2.3. Sıfat-fiil Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.....	41
2.3.3. Sıfat-fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri.....	41

2.3.3.1. Sıfat-fiil Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	41
2.3.3.2. Sıfat-fiil Grubunun Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	42
2.3.3.3. Sıfat-fiil Grubunun İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması.....	42
2.4. İsim-fiil Grubu	42
2.4.1. Yapı Bakımından İsim-fiil Grubu	42
2.4.1.1. {-mAk} Ekiyle Kurulmuş İsim-fiil Grubu.....	42
2.4.1.2. {-(y)Iş} Ekiyle Kurulan İsim-fiil Grubu	43
2.4.1.3. {-mA}Ekiyle Kurulan İsim-fiil Grubu	43
2.4.2. Cümledeki Görevine Göre İsim-fiil Grubu.....	43
2.4.2.1. İsim-fiil Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.....	43
2.4.2.2. İsim-fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması.....	43
2.4.2.3. İsim-fiil Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	44
2.4.3. İsim-fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri	44
2.4.3.1. İsim-fiil Grubunun İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması.....	44
2.4.3.2. İsim-fiil Grubunun Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	44
2.5. Zarf-fiil Grubu.....	44
2.5.1. Yapı Bakımından Zarf-fiil Grubu.....	45
2.5.1.1. {-IncA} Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu.....	45
2.5.1.2. {-DIkçA} Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu	45
2.5.1.3. {-mAdAn} Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu	45
2.5.1.4. {-ken}Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu	45
2.5.1.5. {-Ip} Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu	45
2.5.1.6. {-ArAk}Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu.....	46
2.5.1.7. {-A} Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu.....	46
2.5.1.8. {-r... -mAz}, {-DI /mI} ve {-DI/ All} vb. Kalıplarıyla Kurulan Zarf-fiil Grupları	46
2.6. Tekrar Grubu.....	47
2.6.1. Yapı Bakımından Tekrar Grubu	47
2.6.1.1. Aynı Kelimenin Tekrarı ile Oluşan Tekrar Grubu.....	47

2.6.1.2. Yakın Anlamalı Kelimeler ile Oluşan Tekrar Grubu.....	48
2.6.1.3. Zıt Anlamalı Kelimeler ile Oluşan Tekrar Grubu	48
2.6.2. Cümledeki Görevine Göre Tekrar Grubu.....	48
2.6.2.1. Tekrar Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması.....	48
2.6.2.2. Tekrar Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması.....	49
2.6.3. Tekrar Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri.....	49
2.6.3.1. Tekrar Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	49
2.7. Edat Grubu	49
2.7.1. Yapı Bakımından Edat Grubu	50
2.7.1.1. “sonra” Edatı ile Kurulan Edat Grubu	50
2.7.1.2. “gibi” Edatı ile Kurulan Edat Grubu.....	50
2.7.1.3. “dair” Edatı ile Kurulan Edat Grubu.....	50
2.7.1.4. “önce” Edatı ile Kurulan Edat Grubu	50
2.7.1.5. “için” Edatı ile Kurulan Edat Grubu.....	51
2.7.1.6. “diye” Edat ile Kurulan Edat Grubu	51
2.7.1.7. “üzere” Edatı ile Kurulan Edat Grubu	51
2.7.1.8. “kadar” Edatı ile Kurulan Edat Grubu	52
2.7.1.9. “beri” Edatı ile Kurulan Edat Grubu.....	52
2.7.1.10. “ile” Edatı ile Kurulan Edat Grubu.....	52
2.7.2. Cümledeki Görevine Göre Edat Grubu	53
2.7.2.1. Edat Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	53
2.7.2.2. Edat Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	53
2.7.3. Edat Grubunda İsim Unsurunun Bir Cümleden Oluşması	53
2.8. Bağlama Grubu	54
2.8.1. Yapı Bakımından Bağlama Grubu	54
2.8.1.1. “ve” “veya” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu	54
2.8.1.2. “ile” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu.....	54
2.8.1.3. “değil” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu.....	54
2.8.1.4. “ya da” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu	55
2.8.1.5. “bile ” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu.....	55
2.8.1.6. “ise” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu	55
2.8.1.7. “ama” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu	55
2.8.1.8. “dA” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu.....	56

2.8.2. Cümledeki Görevine Göre Bağlama Grubu	56
2.8.2.1. Bağlama Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması.....	56
2.8.2.2. Bağlama Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	56
2.8.2.3. Bağlama Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.....	57
2.8.2.4. Bağlama Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	57
2.8.3. Bağlama Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri	57
2.8.3.1. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	57
2.9. Birleşik İsim Grubu.....	57
2.10. Ünlem Grubu.....	58
2.11. Sayı Grubu	58
2.12. Birleşik Fiil.....	59
2.12.1. Bir Hareketi Karşılıyan Birleşik Fiiller	60
2.12.1.1. Ana Yardımcı Fiillerle (et-, ol-, yap-, bulun-, kıl-, eyle-) Kurulan Birleşik Fiiller	60
2.12.1.2. Diğer Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller	61
2.12.2. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller (bil-, ver-, dur-, gel-, git-, kal-, koy-, gör-, yaz-).....	64
2.13. Kısaltma Grubu	65
2.13.1. İsnat Grubu	65
2.13.2. Yönelme Grubu	66
2.13.3. Uzaklaşma Grubu	66
2.13.4. Vasıta Grubu.....	67
2.13.5 Farklı Türdeki Kısaltma Grupları.....	67
3. CÜMLE	68
3.1. Cümle Unsurları	68
3.1.1. Yüklem	69
3.1.2. Özne.....	72
3.1.3. Nesne	76
3.1.4. Yer Tamlayıcısı	78
3.1.5. Zarf	80
3.1.6. Cümle Dışı Unsurlar	83
3.2. Cümle Çeşitleri.....	84
3.2.1. Yapısına Göre Cümleler	85

3.2.1.1. Basit Cümle.....	85
3.2.1.2. Birleşik Cümle	86
3.2.1.2.1. Şartlı Birleşik Cümle	87
3.2.1.2.2. İç İçe Birleşik Cümle	87
3.2.1.3. Bağlı Cümle	89
3.2.1.3.1. Ki'li Bağlı Cümleler.....	90
3.2.1.3.2. Diğer Bağlama Edatlarıyla Kurulan Bağlı Cümleler	90
3.2.1.4. Sıralı Cümle	91
3.2.2. Yüklemin Türüne Göre Cümleler.....	93
3.2.2.1. Fiil Cümlesi.....	93
3.2.2.2. İsim Cümlesi	94
3.2.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler	95
3.2.3.1. Kurallı Cümle	95
3.2.3.2. Devrik Cümle.....	96
3.2.4. Anlamına Göre Cümleler	97
3.2.4.1. Olumlu Cümle.....	97
3.2.4.2. Olumsuz Cümle	97
3.2.4.3. Soru Cümlesi.....	98
3.3. Cümle Tahlilleri	101
SONUÇ.....	121
KAYNAKÇA.....	126
ÖZ GEÇMİŞ.....	130

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1: Yapısına Göre Cümleler	93
Şekil 3.2: Yüklem Türüne Göre Cümleler	95
Şekil 3.3: Yüklem Yerine Göre Cümleler.....	96
Şekil 3.4: Anlamına Göre Cümleler.....	99

KISALTMALAR

Terim Kısaltmaları:

b	: bağlaç
be	: bağlama edatı
bln	: belirtili nesne
bsn	: belirtisiz nesne
çe	: çekim edatı
f	: fiil
i	: isim
n	: nesne
ö	: özne
s	: sıfat
tn	: tamlanan
ty	: tamlayan
y	: yüklem
yf	: yardımcı fiil
yt	: yer tamlayıcısı
z	: zarf

Örneklere Kullanılan Kısaltmalar:

A	: Acılezzet
Ö	: Önemsizlik

GİRİŞ

Kelime grupları ve cümle üzerine detaylı çalışmalar yapılması ile oluşmuş bir alan olan söz dizimi, bir dilin zenginliğini en iyi şekilde gösteren çalışma sahasıdır. Kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin yan yana getirilmesi ile oluşan, tek bir nesne veya hareketi karşılayan yargısız dil birimlerine kelime grubu denir. Kelime grupları çok fazla ve farklı şekillerde yorumlanarak ele alındığı için bu alanda çalışma yaparken fazlasıyla titiz davranmak ve pek çok farklı görüşe değinmek gerekmektedir.

Söz dizimi, Türk Dil Kurumunun sözlüğünde “Bir cümleyi oluşturan kelime türlerinin arasındaki ilişkileri inceleyen ve sınıflamalar yapan dil bilgisi kolu, cümle bilgisi, tümce bilgisi, nahiv, sentaks” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2019).

Dilcilerin dizim bilgisi ve cümle bilgisi diye de adlandırdığı söz diziminin dil kaynaklarında farklı tanımları mevcuttur:

“Bir dildeki kelimelerin bir grup veya cümle oluşturacak biçimde bir araya gelmelerinin kurallarını, bu grupların cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle yapılarını inceleyen dil bilgisi bölümüne söz dizimi (cümle bilgisi, sentaks) adı verilir.” (Özkan ve Sevinçli, 2009: 10) tanımına benzer, Ediskun da (2003: 323) “Bir dilin cümlelerini inceleyen dilbilgisi bölümüne sözdizimi adı verilir. Sözdizimi, dilbilgisinin ana bölümlerinden biridir; konusu cümledir.” tanımını yapmıştır. “Söz diziminin konusu, yargısız bir anlatım birimi olan kelime grupları ile yargılı bir anlatım birimi olan cümlenin yapısı, işleyişi, görevleri ve anlam özellikleridir. Cümlelerin bağlanma şekilleri ile bağlanan cümleler arasındaki şekil ve anlam ilişkileri de söz diziminin konusudur.” (Karahana, 2008: 9) tespiti de söz diziminin muhtevasını özetler mahiyettedir. “Çok eskilere uzanan dizim bilgisi (söz dizimi) çalışmalarında, öteden beri sözcüklerin tümce içinde sıralanmaları, dillerin tümce yapılarının belirlenmesi, işlenen başlıca konuydu. Özne, tümleç ve yüklem bir dildeki sıralanışı ve adların sıfatlarla bir araya geliş biçimleri, başlıca sorun sayılırdı.” (Aksan, 2015: 29) ifadeleri de dikkat çekmektedir.

Ayfer Tunç'un “ ‘Acılezzet’ ve ‘Önemsizlik’ Hikâyeleri Üzerine Söz Dizimi İncelemesi” başlıklı tez çalışmasına, daha önce bu alanda yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenerek başlandı. “Söz dizimi”, “kelime grupları” anahtar kelimeleri ile YÖK Ulusal Tez Merkezi veritabanında yapılan taramada (22.10.2018) söz dizimi alanında elli sekiz yüksek lisans, dokuz doktora tezi tespit edildi:

Ahmed, Sami (2017); “*Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun ‘Yaban’ Adlı Romanı Üzerinde Söz Dizimi İncelemesi*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akın, İbrahim (2014); “*Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye Adlı Hikâye Kitabının Söz Dizimi Açısından İncelenmesi*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Akkuş, Mücahit (2018); “*Ali Münşî'nin Tercüme-i Ebubekir er-Râzi Adlı Eseri Söz Dizimi ve Anlam Bilimi Çalışması*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Akman, Hami (2018); “*Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zelîha Adlı Eserinde Söz Dizimi*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Akpınar, Elif (1997); “*Dede Korkut Kitabı'nın Söz Dizimi*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Aksoy, Fatma (2006); “*Beş Şehir'in Söz Dizimi ve Bunun Dil Bilgisi Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Bazı Teklifler*,” Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Altınar, Süleyman (2008); “*Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât Adlı Eseri Üzerine Bir Söz Dizimi İncelemesi*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Alyılmaz, Cengiz (1994); “*Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Alyılmaz, Semra (1998); “*Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesinin Uygurcasının Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Aslan Mustafa (2012); “*Ahmet Hamdi Tanpınar’ın ‘Erzurumlu Tahsin’ Adlı Öyküsünde Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Atlıhan, Dilek (2008); “*Peyami Safa’nın ‘Yalnızız’ Romanında Söz Dizimi İncelemesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Aydın, Gülçin (2007); “*Peyami Safa’nın Fatih Harbiye Romanının İlk Seksen Sayfasının Söz Dizimi İncelemesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Baydar, Turgut (2006); “*Türkçe Söz Diziminin Öğretilmesi ve Kavratılması,*” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Börekçi, Muhsine (1994); “*Atatürk’ün ‘Nutuk’unda Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Bulut, Ayşe (1999); “*Refik Halid Karay’ın Memleket Hikâyelerinde Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Bulut, Mehmet (2018); “*Tahir Malik’in Şeytanat Romanının 1. Cildinde Özbek Türkçesi Söz Dizimi Çalışması,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Cantürk, Yasemin (2010); “*Reşat Nuri Güntekin’in Yaprak Dökümü Romanında Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Cintosun, Semra (2018); “*Nezihe Meriç’in ‘Yandırma’ Adlı Kitabındaki Öykülerin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Çakır, Adem (2013); “*Refik Halit Karay’ın İstanbul’un Bir Yüzü Adlı Romanında Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Daşdemir, Muharrem (2000); “*Dedem Korkut Kitabı’nın Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Demen, Sakine Coşkun (2014); “*Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Huzur Romanında Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Demirel, Ezgi (2011); “*Divanü Lügati’t Türk’te Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Doğan, Yusuf (2013); “*Yahya Kemal Beyatlı’nın ‘Kendi Gök Kubbemiz’ Adlı Şiir Kitabının Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Emirikci, Süleyman Hilmi (1997); “*‘Tenbihü’l-Gabi Fi Rü’yeti’n-Nebi’ Adlı Eserin Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Erdem, Gönül (2008); “*Anahaber Bültenlerinde Görev Yapan Sunucuların Ses- Söz Dizimi İlişili Konuşma Becerileri,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Ergül, Hamide (2015); “*Kemal Tahir’in Devlet Ana Romanı ile Tarık Buğra’nın Osmanlı Romanının Söz Dizimi Çalışması*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.

Ertürk, Nilgün Şen (2014); “*Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’nda Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Ertürksoy, Hümeysra (2004); “*Yahya Kemal’in ‘Aziz İstanbul’ Adlı Eseri Üzerine Söz Dizimi İncelemesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Gamsız, Hüseyin (2017); “*Orhan Pamuk’un Cevdet Bey ve Oğulları ile Kırmızı Saçlı Kadın Romanlarının Karşılaştırmalı Söz Dizimi Çalışması,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Gürer, İsmail Gürkan (2015); “*Buket Uzuner’in Karayel Hüznü Adlı Eserinin Söz Dizimi İncelemesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Güzel, Ferdi (2007); “*Peyami Safa’nın Yalnızız Romanında Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Kara, Funda (2001); “*Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Kara, Funda (1996); “*Sait Faik’in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Kara, Serdal (2004); “*Mehmet Eroğlu’nun ‘İssızlığın Ortası’ ve ‘Yüz: 1981’ Romanlarının Söz Dizimi İncelemesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Karabatak, Recebiye İşçi (2018); “*Özbekçe Nasrettin Hoca Fıkralarının Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Karadavut, Arda (2016); “*Kuseyin Esenkocoyev’in Hikâyelerinde Kelime Grupları,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Karakurt, Aynur (2007); “*Emine Işınsu'nun Romanlarında Söz Dizimi,*” Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Kavaklıçeşme, Hüsna Kotan (2015); “*Yunus Emre Divanı'nın Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Kaya, Meryem (2017); “*Âşık Veysel'in Şiirlerinin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.

Khan, Hamed (2014); “*Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye Adlı Eseri Üzerine Bir Söz Dizimi (Kelime Grupları) İncelemesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kızılgöl, Fevzi (2015); “*Abbas Sayar'ın 'Yılkı Atı' Adlı Eserinde Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Köğçe, Ayşe Namlı (2013); “*Gölyaka Kasabası Ağzı Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kürüm, Mesut (2011); “*Kerim Aydın Erdem'in Gecenin Bir Saatinde Adlı Kitabındaki Öykülerin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Mert, Osman (1996); “*Hamdullah Subhi'nin 'Dağyolu' Adlı Eserinde Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Nakiboğlu, Mehtap Yaman (2008); “*Hüseyin Nihal Atsız'ın ‘Bozkurtlar Diriliyor’ Romanında Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Nihal, Bayram (2010); “*Hüseyin Nihal Atsız'ın Ruh Adam Adlı Romanında Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Orhan, Emine (2002); “*Orhan Veli'nin Şiirlerinde Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Özcan, Kübra (2014); “*Ahmed Mithat Efendi'nin ‘Müşahadat’ Adlı Eserinin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Özkan, Mehmet Ali (2003); “*Mustafa Kutlu'nun Bu Böyledir Hikâye Kitabı Üzerine Söz Dizimi İncelemesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Poyraz, Esra (2013); “*Feyza Hepçilingirler'in Savrulmalar Adlı Eserinde Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ramal, Mahmood (2015); “*Selim İleri'nin Yağmur Akşamları Adlı Hikâye Kitabı Üzerine Söz Dizimi İncelemesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sabırlı, Namık (2010); “*Arif Nihat Asya'nın Sevgi Mektupları Adlı Eseri Üzerine Bir Söz Dizimi (Kelime Grupları) İncelemesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sarban, Ebubekir (2018); “*Refik Halit Karay'ın Sürgün Adlı Romanında Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.

Sili, Yasemin (2002); “*İlköğretim 6. ,7. ,8. Sınıflarında Türkçe Derslerinde Okutulan Ders Kitaplarındaki Bazı Metinlerin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Soğukpınar, Savaş (1999); “*Tarık Buğra'nın 'Osmancık' Romanında Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Süzer, Hüseyin (2016); “*Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 'Saatleri Ayarlama Enstitüsü' Romanının Söz Dizimi Bakımından İncelenmesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Şeker, Ayçin (2015); “*Peyami Safa'nın Bir Tereddüdün Romanı Adlı Eseri Üzerine Söz Dizimi Çalışması,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eskişehir.

Şenol, Asım Çağrı (2018); “*Türkiye Türkçesi ile Türkmen Türkçesinin Karşılaştırmalı Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Şenyüz, Fatma (2007); “*Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Şeyda, Arzu (2011); “*Mehmet Akif Ersoy'un Safahat'ında Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Tenekeci, Mustafa (2011); “*İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Yazılarında Söz Dizimi ile Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Belirlenen 100 Temel Eser Listesinde Yer Alan Kitaplardaki Söz Dizimlerinin Karşılaştırılması: Kilis Örneği,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.

Tolu, Ercan (2011); “*Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Kızıl Tuğ Adlı Eserinde Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Türkmen, Orhan (2013); “*İskender Pala'nın 'Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk' ile 'Şah & Sultan' Romanlarının Söz Dizimi İncelemesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Yaman, Ertuğrul (1994); “*Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması,*” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yayla, Hasan Kağan (2002); “*Dede Korkut Kitabı Söz Dizimi Araştırması,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Yılmaz, Ekrem (2018); “*Ahmed Fakih'in Kitāb u Evsāf-ı Mesācidi'ş-Şerife İsimli Eseri Üzerine Söz Dizimi İncelemesi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Zaseshvili, Ekatarine (2010); “*Reşat Nuri Güntekin'in Acımak Romanı Üzerine Söz Dizimi,*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karahan (2017: 39-79), kelime grubunun bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimi olduğunu söyler. Kelime gruplarının sınıflandırılmasını on dört başlık altında verir. Bunlar: isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu, zarf-fiil grubu, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, unvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil grubu, kısaltma gruplarıdır. Üzerinde çalışılan hikâyeler de Karahan'ın bu tasnifine göre incelendi.

İlk bölümde Tunç'un hayatı ve edebî kişiliği, gerek kendi ifadeleri ile gerek çeşitli kaynaklardan yola çıkılarak verildi. Söz dizimi bölümünde ise Prof. Dr. Leyla Karahan'ın “Türkçede Söz Dizimi” adlı eserindeki yöntem esas alındı.

Önce kelime grupları, daha sonra cümle unsurları, ardından cümle çeşitleri üzerinde duruldu.

Çeşitli makaleler ve yayınlar takip edildi. Pek çok dilciye ait kaynak kitap okundu. Bu çalışmada, her konu başlığından sonra yararlanılan kaynaklardaki farklı görüşlere yer verildi, karşılaştırmalar yapıldı. Eserden özellikle edebî yönü kuvvetli olan cümleler seçilerek örneklene gidildi. Bu tanımlama ve örneklerden hareketle yazarın üslubuna değinildi.

“Şair ve yazarlar herkesin kullandığı dile, kendi zevklerini, kişiliklerini ve sanatkârlık konusundaki özgün yeteneklerini katarak özel bir söyleyiş yaratırlar. Bir başka deyişle dili kullanma gücünü ve çağdaşlarıyla olan farklılıklarını sözcük zenginliği ile ortaya koymak şair ve yazarların işidir.” (Duman ve Furtun, 2014:534). Söz dizimi çalışmaları da sanatçıların kelime dünyalarını ve dili kullanma yeteneklerini ortaya koyan önemli çalışmalardır.

Bu çalışmada Ayfer Tunç’un 2016’da Can Yayınları’ndan çıkan “Evvelotel-Saklı” adlı hikâye kitabı kullanıldı. Yazarın kasıtlı ya da kasıtsız yaptığı imla hatalarına hiçbir şekilde müdahale edilmedi.

Söz dizimi çalışmalarında kavramsal farklılıklar ve karışıklıklar araştırma yapacak kişilerin işini hayli zorlaştırmaktadır. Dil alanında çalışan bilim insanları da makalelerinde, yazılarında, tez çalışmalarında bu sıkıntılara değinmektedirler. Dil sempozyumlarında bu sıkıntılar dile gelmekte fakat yine de bir sonuca varılamamaktadır. Gülensoy’un (1993: 17) “Türk gramercilerinin farklı görüş ve ifadeleri zihinleri karıştıracak derecede karmaşıktır. Türk dil bilgisinin sorunları, pek çok kişinin uğraşmaktan kaçındığı, yazıp da üzerine imza atmamak için gayret gösterdiği, Türk dilinin en tatsız meselesidir çünkü çok mesuliyetlidir.” ifadesi, dil ile uğraşan üniversite camiasının Türk dil bilgisindeki sorunlara çözüm getiremeyişinin sebebini açıklar mahiyettedir.

Üstüner de (1998: 547) “Bugüne kadar Türkçenin söz dizimi konusunda çalışan dilciler arasında ilgili konular üzerinde birliğe ulaşılamamıştır. Türkçeyi bütün yönleriyle ele alan gramer kitaplarımızda veya sadece söz dizimini konu edinen yayınlarda birbirinden çok farklı değerlendirmeler görülmektedir.” der ve bu farklılıkların sebebini “Araştırmacılarımızın her biri, eserlerini orijinal hale

getirmek düşüncesiyle, yeni terimler kullanmak veya mevcut terimler için değişik tanımlar yapmak yoluna gitmişlerdir.” şeklinde ifade eder.

Yapılan bu tür çalışmaların gerek kelime grupları gerek cümle konusunun öğrenilmesi ve öğretilmesi hususunda önemli katkılarda bulunacağı kanaati vardır. Kafa karıştııcı kavram çeşitliliği ve açıklamalarda bir birliğe gidilebilirse Türkçenin kıymeti, zenginliği, inceliği çok daha iyi bir şekilde ortaya konulabilecektir.

1. AYFER TUNÇ'UN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ

1.1. Hayatı

Ayfer Tunç, 1964'te Sakarya'da doğar. “Annesi Yıldız Tunç, Kafkasya'dan göç eden bir anne ile Rizeli bir eşkıyanın kızıdır. Babası Bedri Tunç, mübadele döneminde Bulgaristan'dan Adapazarı'na yerleşmiş bir ailenin üyesidir.” (Öz, 2016: 3-4) .

Öğretmen babanın tayini ile Sakarya'dan Mardin'e giden aile 1968'de babanın trafik kazasında hayatını kaybetmesi üzerine Sakarya'ya döner.

Tunç, ilkokulu Sakarya ve İzmit'te; ortaokulu ise Sakarya'da okur. Lise eğitimini Erenköy Kız Lisesinde tamamladıktan sonra, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olur.

Üniversitedeyken arkadaşlarıyla birlikte *Tanım* dergisini çıkaran Tunç, 1987 yılında üniversiteyi bitirdikten sonra *Sokak* dergisi ile edebiyat dünyasına adım atar. *Güneş* ve *Yeni Yüzyıl* gazeteleri ile *Milliyet Sanat* dergisinde çalışır. 1999'dan 2004'e kadar *Yapı Kredi Yayınları*'nda yayın yönetmenliği yapar. İstanbul Radyosu için radyo tiyatroları yazar. Refik Halit Karay'ın *Bu Bizim Hayatımız* adlı eserini senaryolaştırır. Sait Faik'in hikâyelerinden yola çıkarak *Havada Bulut*'u hazırlar; bu eser, film olarak TRT'de yayımlanır. Murathan Mungan'ın *Bir Dersim Hikâyesi* adlı kitabına *Yük* adlı hikâyesi ile katılır. 1989 yılında, Cumhuriyet gazetesinin düzenlediği Yunus Nadi hikâye yarışmasında *Saklı* adlı öykü kitabı birincilik ödülüne layık görülür. 2001 yılında yayımlanan *Bir Maniniz Yoksa Anneler Size Gelecek* adlı eseri ile Uluslararası Balkanika Ödülü'nü kazanır; eser, altı Balkan diline çevrilir.

Ayfer Tunç, Galatasaray Üniversitesinde bir dönem Türkçe dersi verir. *Hayalet Gemi* adlı dergide yazıları yayımlanır. Yekta Kopan ve Murat Gülsoy ile birlikte söyleşiler yapar. Haldun Taner Öykü Ödülü, Ali Teoman Öykü ve Şiir Ödülü, seçici kurullarında yer alır.

Çağdaş Türk edebiyatının son dönemde yetiştirdiği en mahir kalemlerden biri olan Ayfer Tunç, derin iç dünyası ile birleştirdiği zengin birikimini hikâye ve romanları ile ortaya koymaya devam etmektedir.

1.1. Edebî Kişiliği

Edebiyatı, “insan olma belirtisi sadece” diye tanımlayan; yazmayı, “bir tür, incinmiş ruh meselesi” sayan Ayfer Tunç,

“Güneş altında söylenmedik söz yokmuş
Bu yüzden geceleri söylüyorum sevdiğimi
Ne gece ne gündüz yokmuş söylenmemiş söz
Ben de söylenmişleri söylüyorum yeni biçimde”

diyen Aziz Nesin’i (SİİR, 2019) destekler mahiyette, söylendikçe sözün ağırlığının hafiflediğini; asıl meselenin, bu hafifleyen ağırlığa, eski ağırlığını kazandırmak olduğunu ifade eder.

“Çünkü artık yeryüzünde henüz söylenmemiş çok söz olduğunu iddia etmek doğru olmaz. Bu durumda yaratıcı faaliyette öne çıkan, az ya da çok söylenmiş bir sözün - tekrar ederken- hem içeriğini kuvvetlendirmek hem de biçimsel bir arayışla sözü ağırlığına kavuşturmadır.” der. (Harmancı, 2004: 65)

Üzerinde çalışılan Ayfer Tunç ve “Önemsizlik” hikâyesinin yer aldığı “Saklı” kitabı hakkında Tosun (BLOGCU, 2019a) “Tunç, 1989’da yayımlanan ilk kitabı Saklı’yla yazı macerasının, kuşağındaki yazarlardan farklı bir kanaldan akacağına haberini verir. Sıcak, içtenlikli, akışkan anlatımıyla okura hemen kendisini kabul ettirir. Tunç, Saklı’da şiirsel bir yaklaşımla aşk kırgınlarını, vefasız âşıkların geride bıraktığı yaralı, acılı, yenik kahramanları anlatır.” der.

“Ayfer Tunç, 1989’da yayımlanan ‘Saklı’daki öykü anlayışını, temaları, karakterleri tashih ederek, yeniden üreterek 2006’da ‘Evvelotel’i oluşturur. Bu anlamda Ayfer Tunç’un ‘Evvelotel’de ilk kitabıyla yüzleşmeyi seçtiği söylenebilir. Acemiliklerini, abartılı duygusallığını tashih etmiştir bir anlamda. Temel vurgu ise ‘bir gün herkes kendisi olsun’dur.” (BLOGCU, 2019a).

Ayfer Tunç'un okuma yolculuğu, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Fakir Baykurt, Kemal Tahir gibi önemli isimlerle başlar. Daha sonra bu isimlere Ahmet Hamdi Tanpınar, Leyla Erbil, Adalet Ağaoğlu, Füzuan, Sevgi Soysal, Tomris Uyar, Sevim Burak, Ferit Edgü, Bilge Karasu, Faulkner, Kafka, Dostoyevski, Tolstoy, Çehov, Thomas Bernhard, Albert Camus, Ingeborg Bachmann eklenir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Edip Cansever, Leyla Erbil, Feyyaz Karacan, Vüsat O. Bener, Kafka, Thomas Bernard, Albert Camus, Freud yazarın beslendiği ana kaynaklardır.

Babam Edip Cansever, şiirle roman yazar. Annem, Leyla Erbil, yırtıcılık, pervasızlık kılıcı kuşanmıştır. Okunmaya başlayınca o kılıçlar kınından çıkar ve batar. Leyla Erbil, dili başlı başına bir mesele olarak görür diyen Ayfer Tunç'un roman ve hikâyelerinde Türk şiirinden ve müziğinden alıntılar, bazı şiirlere göndermeler vardır.

“Ester'in söyledikleridir
Yalnızlığına korku vurma

Ester'in söyledikleridir
Ve gelsin ve geçsin bütün sözlerim
Gelsin ve geçsin

Ester'in söyledikleridir
İnsanların içinden
Kendim olup taşıyım

Ester'in söyledikleridir
İnsanlara uzaklık vurma
Ama herkes ki kendisi olsun
Sonra herkes kendisi olsun
Bir gün herkes kendisi olsun

Ester'in söyledikleridir
Dünyada bakınıp durma

Bütün ol ve ayrı tut ki kendini
Zaten öyledir
Çünkü öyledir. (BLOGCU, 2019b)

Edip Cansever'in şiirinde geçen "Bir gün herkes kendisi olsun" dizesi bu çalışmaya konu olan "Acılezzet" hikâyesinde sık sık tekrarlanır. Hikâyedeki Madam'ın adı da Esterea Delareyna'dır.

"Bir kitabı kapatıp diğerini açarken, tuhaf bir bağlantı cümlesiymiş ya da kötülüklerden koruyan bir duaymış gibi mırıldandığım dize beni ele veriyordur: *Bir gün herkes kendisi olsun.*" (A/60)

"Neydi senin şiir dedi, bir gün ne olsundu? *Herkes kendisi olsun.*" (A/87)

"Önemsizlik"te de yine Edip Cansever'in "Bezik Oynayan Kadınlar" şiirinden izler bulunur. Şiirde Ester adı geçer. "Acılezzet", "Önemsizlik" in devamı gibidir, Ester her iki hikâyenin ortak kişisidir.

Abdullah Harmancı'nın (2004: 66) yazar ile yaptığı söyleşide "İlk hikâye kitabınız Saklı nasıl oluştu? " sorusunu "Benim şiirle tanışmam üniversitenin ilk yılına denk gelir. Edip Cansever'in Bezik Oynayan Kadınlar kitabını okuyana kadar şiirle işim yoktu. Düzenli aldığım edebiyat dergilerindeki şiirleri okumadan geçirdim. Ne zaman ki Bezik Oynayan Kadınlar'ı okudum, dünyam değişti." diyerek cevaplar ve o yıl Türk şiirini tümüyle hatmettiğini söyler. Arka arkaya Cemal Süreya'dan Nazım Hikmet'e, Yahya Kemal'den Dağlarca'ya, İlhan Berk'ten Enis Batur'a, İsmet Özel'den Turgut Uyar'a, Ahmet Haşim'den Behçet Necatigil'e Gülten Akın'dan Oktay Rifat'a kadar önemli şairleri birkaç kez okuduğunu, bu okumalardan sonra şiirin yazmaya cesaret edemeyeceği kadar büyük bir şey olduğunu gördüğünü belirtir. Öte yandan hikâyeyi oldum olası sevdiğini, birçok okurun niye hiç hikâye okumayıp romanı tercih ettiğini de pek anlayamadığını dile getirir. İyi hikâyenin bir solukta okunabileceği, yükte hafif pahada ağır bir metin olduğu görüşünü ortaya koyar. "Dolayısıyla türler arasında bir hesaplaşma yaşadım diyemem. Hikâyenin romandan birazcık daha fazla dil yapıtı olduğunu düşünüyorum. Anlamının ve içeriğinin farkında olarak yazmaya başladığımda, şiire kapılarını açan, mimarî bir yapıdan çok, dille haşır neşir olan metinlere yöneldim." der Ayfer Tunç (Harmancı, 2004: 66).

Hikâyeyi, edebiyatın gayrimeşru çocuğu; romanı ise ağırbaşlı reisi olarak tanımlayan, hikâyenin yükte hafif pahada ağır olduğunu ifade eden Ayfer Tunç, şiiri yazı sanatlarının anası olarak görür ve yazmaya başlamadan önce şiir okur.

Tercih ettikleri kelimeler şair ve yazarların duygu, düşünce ve ruh dünyaları ile yakından ilgilidir diyen Arıcan (2013: 194) eserlerinde kendini anlatmadığını; ancak kendini ele verdiğini söyleyen Ayfer Tunç'u tanımlar adeta.

Ayfer Tunç insanların duygu ve düşünce dünyasına girer. Yalnız, yaşamın kıyısında ölümü bekleyen, varoluşunu sorgulayan, sevgiye muhtaç, çocukluk ve gençlik vurgunlarını atlatamamış insanların tükenişini, çürümesini anlatır.

Bu yalnızlık, acı ve tükeniş üzerinde çalışılan hikâyelerde de kendisini sıkça gösterir:

“Acıklı bir neşe içinde karyolalarını kurup yatmışlar.” (A/72)

“Arada bir hatırlarmış derbederliğini, suç gibi taşıdığı güzelliğini.” (A/75)

“İncinmek fiili size ne kadar yakışıyor Madam diye düşündüm ve böylece bütün bunları gülünç bulan yanımı kaybettim.” (A/69)

Güzelliklerini bile suç gibi taşıyan bu insanların neşeleri bile acıklıdır. İncinmek fiili üzerlerinde bir süs gibi durur.

Az sözle derin anlamlar ifade etmek Ayfer Tunç'un üslubunu özetler. “Acilezzet” ve “Önemsizlik” hikâyelerinde de az sözle çok derin anlamlar ifade edilebileceğinin kanıtı cümlelere sıklıkla rastlanır:

“Nesim ise, aşk bitiyor demiş, nasıl oluyor anlamıyorum, ama bitiyor, insan çocuklarına bakıyor sonra, aşk bunların neresinde diye soruyor kendine.” (A/72)

“Babası ölünce hayatı Nesim ve başka şeyler diye ikiye ayırmış Madam.” (A/77)

“Yıllarca böyle sürmüş. Ama Nesim'in hayatı sen ve başka şeyler diye değil, karım- büyük oğlum- küçük oğlum- evim- işim- sorumluluklarım- sen ve başka şeyler diye yığınla parçaya ayırdığını, parçaların da parçalara bölündüğünü,

sonra küçük parçaların da bölündüğünü, o zaman hayatın elinden kum gibi akıp gittiğini anlamış.” (A/77)

“Ben dedi, çok iyi olacak sandım, niye olmuyor?” (A/85)

“Aşk hikâyelerime baktığımda, bunların aslında aşk değil, korkularımı terbiye etme hikâyeleri olduğunu gördüğümü söyledim geçen gün enişteme.” (A/87)

“Mesela sevlmeme korkusu dedim, bir kadını sevmekten vazgeçebileceği sınıra kadar zorlarsın. Sınırı hissettiğin anda sevmekten vazgeçen sen olursun.” (A/87)

“Kardeşiyle karşılaştım merdivenlerde, çok üzgün ama bir o kadar da rahatlamış görünüyordu.” (A/85)

“Kelimeler bana hâkim olmaya kalkıştıkça, ben onlara hükmetmeye çalıştım.” (A/75)

“Bir yandan da bu uzadıkça zorlaşan dostluk sona erdiği için tuhaf bir rahatlık duyuyordu.” (Ö/199)

Yazarın roman ve hikâyelerine verdiği adlar imge yüklüdür. Öykülerine verdiği isimler romanlarına verdiği isimlere göre daha kısadır ancak duygu, çağrışım gücü bakımından daha zengindir. “Önemsizlik” ve “Acılezzet” kelimeleri yükledikleri imgelerle zaman zaman hikâyeye içerisinde kullanılır.

“Bir hayata nasıl olur da *önemsizlik* denebilir dedi.” (A/76)

“Yok bir şey enişte dedim, *acılezzet*, bir tür melankoli, geçer.” (A/82)

Ayfer Tunç’un eserlerinde geçmişe sıkça vurgu yapılır ama bu geçmiş özlenen bir geçmiş değil, hatırlandığında hatırlayanı mutsuz eden ve kendisinden sürekli kaçılan bir geçmiştir. “Ayfer Tunç özellikle çocukluk döneminde, parçalanmış bir ailede sevgiden ve şefkatten uzak, çok yakınları tarafından uğradığı hayal kırıklıkları ile yetişen ve bunların etkisiyle bir ömür boyu kendini kötü hisseden aynı zamanda da hayata tutunmaya çalışan, ilişki anlamında başarılı ve mutlu olamayan insanların karanlıkta kalmış öykülerini anlatır.” (Akkan, 2012:

8-9). Onun hikâye ve romanlarındaki kişiler günlük hayatta herkesin rastlayabileceği, tanıyabileceği insanlardır.

Ayfer Tunç'un hikâye ve romanlarındaki kişiler yalnızdır. Geçmişte yaşadıkları acı olayların etkisini üzerlerinden atamayan, bunların bir daha yaşanmaması için yalnızlığı seçen kişilerdir bunlar. Sığındıkları yalnızlık onların sonu olur. "Tunç'un öykü ve roman kişileri yalnızlıkla yaşama noktasında eksik kalırlar ve o yalnızlık içerisinde boğulurlar. Ayfer Tunç'un öyküleri genel olarak keder sözcüğüyle özetlenebilir." (Akkan, 2012: 8-9).

Ayfer Tunç, Yenal Bilgici ile yaptığı söyleşide, yazarın metnini ve meselesini belli bir mesafeyle ele alması gerektiğini ifade eder. Metnin içerdiği kavramların duygusallığına kapılan yazarın yapıyı kuramayacağını, tartı olanağını kaybedeceğini söyler. "Soğukkanlı olmak ve temel meseleye ilişkin her unsura nesnellikle bakmak durumundasınız. Dolayısıyla nasıl ağır bir acıyı işlemiş olduğumu yazmayı bitirince anlıyorum. Acı, şiddet, kötülük, vicdan, adalet, merhamet ve benzeri kavramlar daima düşünce alanımın içinde yer aldı. Yazar gözüm, parçası olduğum 'habitat'ın bu kavramlarla kuşatılmış duygu durumuna karşı duyarlı."der. (Hürriyet, 2018)

Bilgici'nin (Hürriyet, 2018) "Hikâyenizin iki kahramanı da hikâyeler uydurarak kafasını suyun üstünde tutmaya çalışıyor. Sizin kendi yönteminiz de bu mudur?" sorusunu Tunç "Yazmak başlı başına insanın kafasını suyun üstünde tutma eylemidir. Dolayısıyla yöntemimin bu olduğu söylenebilir. Ama yazmanın benim için kendimi çoğaltmak gibi bir anlamı da var. Bana bahşedilen tek bir hayatla yetinemiyorum, aynı anda kendim ve başkaları olmak için yazıyorum." şeklinde cevaplar.

Aynı söyleşide Ayfer Tunç, aşk ve zaman kavramlarına dair "Zamanın yoğunluğunu hissetmek için âşık olmak istiyoruz, böylece zaman anlam kazanıyor. Aşk ne kadar güçlüyse etkisi o kadar şiddetli oluyor ve unutulma oranı azalıyor, öte yandan bitişinin verdiği acı ve hayal kırıklığı da aynı oranda şiddetli oluyor. Benim için aşkla yarışabilecek tek eylem yazmak, yazmanın hazzı da acısı da aşkın hazzından veya acısından daha az değil." açıklamasını yapar. (Hürriyet, 2018)

Bir ideoloji aracı olarak dile inandığı dönemlerden geçtiğini, bir ifade aracı olarak dile, edebiyatın öznesi ve nesnesi olarak dile, bir edebiyat yapıtı olarak dile geldiğinde, yani yazmaya başladığında, dilin yaşayan tüm zenginliklerinden yararlanması gerektiğini hisseden Ayfer Tunç, dil hakkında tarihe geçecek bir tespitte bulunur ve “Dilimiz en büyük kültürel varlığımızdır aynı zamanda, dilimizi korumamız ve geliştirebilmemiz için ihtiyacımız olan şey otorite değil, bilinçtir. Bilincin olmaması ise otoritenin varlığından daha tehlikeli. Bilincin olmadığı yerde otorite hem kayboluşu hızlandırır, hem kendini güçlendirir.” der. (Harmancı, 2004: 67)

Hikâyelerinde acımasızca geçtiği hissedilen zaman kavramı üzerine “Ölüme yaklaşmak düşüncesinden çok saatin kumunun azalıyor olması açısından zamanla sıkı bir ilişkim var. Zaman gündelik hayatımı da belirleyen, beni hızlandıran bir kavram. Saatsiz yaşayamam, daha yapacak işim, okunacak kitabım, yazılacak metinlerim var hissi yakamı bırakmıyor.” diyen (Hürriyet, 2018) Ayfer Tunç, seçici okuyucuların severek okuduğu ve yeni kitaplarını merakla beklediği bir yazardır.

1.2. Eserleri

Hikâye Kitapları

Saklı (1989)

Mağara Arkadaşları (1996)

Aziz Bey Hadisesi (2000)

Taş-Kâğıt-Makas (2003)

Evvelotel (2006)

Kırmızı Azap (2014)

Evvelotel- Saklı (2016)

Romanları

Kapak Kızı (1992)

Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi Üzerine (2009)

Yeşil Peri Gecesi (2010)

Suzan Defter (2011)

Dünya Ağrısı (2014)

Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura (2018)

Masal Derlemesi

Belki Varmış Belki Yokmuş (2003)

Araştırma ve Yaşantı

İki Yüzlü Cinsellik (1995) (Oya Ayman'la birlikte)

Bir Maniniz Yoksa Annemler Size Gelecek (2001)

Ömür Diyorlar Buna (2007)

Memleket Hikâyeleri (2012)

Senaryo

Kızlar Yurdu (1992)

Düş, Gerçek Bir de Sinema (1995) (Aykut Tankuter'le beraber)

Havada Bulut(2002)

Aliye (2004) (şebnem Çıtak, Mehmet Bilal, Güliz Kucur, Yıldız Tunç'la birlikte)

Sessiz Fırtına (2007)

Usta (2008) (Bahadır Karataş'la birlikte)

72. Koğuş (2010)

2. KELİME GRUPLARI

Kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin yan yana getirilmesi ile oluşan, tek bir nesne veya hareketi karşılayan yargısız dil birimlerine kelime grubu denir.

Gülensoy (2010: 617), kelime grubunu “Birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve manasında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir.” şeklinde tarif eder.

Karahan (2017: 39), kelime grubunun bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimi olduğunu söyler. Kelime gruplarının sınıflandırılmasını on dört başlık altında verir. Bunlar: isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu, zarf-fiil grubu, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, unvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil grubu, kısaltma gruplarıdır.

Kelime grupları muhtelif yazarlar tarafından farklı tanımlanmış ve farklı sınıflandırılmıştır:

“Birden fazla kelimenin anlam ve şekil birliği sağlayarak oluşturdukları dil birliklerine kelime grubu denir.” (Boz, 2003: 149). Boz, kelime gruplarını şu başlıklarla sınıflandırmıştır: ikilemeler, bağlama grubu, sıfat grubu, iyelik grubu, aitlik grubu, birleşik isim, birleşik kelime, birleşik fiil, unvan grubu, ünlem grubu, sayı grubu, edat grubu, isnat grubu, ilgi grubu, yaklaşma grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, kısaltma grupları.

Ergin’e göre (1985: 374), kelime grubu, birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve manasında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir. Bu dil birlikleri: tekrarlar, bağlama grubu, sıfat tamlaması, iyelik grubu ve isim tamlaması, aitlik grubu, birleşik isim, birleşik fiil, unvan grubu, ünlem grubu, sayı grubu, edat grubu, isnat grubu, genitif, datif, lokatif, ablatif grupları, fiil grubu, partisip grubu, gerundium grubu, kısaltma grubu ve akuzatif grubu başlıkları altında ele alınmıştır.

Korkmaz (1992: 100) bu dil birliğini "Kelime grubu (Alm. Wortgruppe; Fr. Groupe de mot; İng. Wordgroup) cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğudur." şeklinde tarif eder ve kelime gruplarını isim tamlaması, sıfat tamlaması, birleşik isim, birleşik fiil, edat grubu, zarf grubu, ünlem grubu, unvan grubu şeklinde sınıflandırır.

Hatiboğlu, (1972: 2) kelime gruplarını "yargısız anlatımlar" şeklinde tanımlar ve Şu Şekilde açıklar: "Yargısız anlatımlar, en az iki sözcüğün türlü ilgi ve nedenlerle yan yana sıralanmasından doğan birliklerdir. Yapı bildirmeyen bu birlikler, anlatımlar ya kalıplaşmamıŐ sözcüklerden kurulan her türlü tamlamalardır, ya da kalıplaşmış sözcüklerden kurulan birleşik sözcükler, deyimler veya ikilemelerdir."

Usta da kelime gruplarının tasnifinin dil bilgisinin diğer alanlarındakine benzer yollarla yapılabileceğini, yani kuruluşlarına göre, kullanımlarına göre, kelime türlerine göre, kalıplaşmış olup olmamasına göre düzenlenebileceğini söyler (2007: 416).

"Kelime grupları dilin en önemli imkânlarından biridir. Diğer türetim araçları bu kadar etkili ve sınırsız değildir. Çünkü yeni kelime türetmek, derleme ya da tarama sözlüklerinden standart dile kelime almak bir yere kadar çözüm üretir. Ancak kelime grubunun bu imkânı sonsuzdur."(Baydar, 2018: 63). Baydar, mevcut kaynaklarda Türkiye Türkçesinde kaç tür kelime grubunun kullanıldığı konusunda bir birlik sağlanamasa da çoğu kelime grubunun bugün standart dilde çok değişik işlevlerde kullanıldığını da ifade etmiştir.

Altun (2011: 15), kelime gruplarını daha önceki sınıflandırmalardan farklı olarak bağımlı ve bağımsız biçim birimleri olarak iki ana başlıkta ele almıştır. Bağımlı biçim birimlerle kurulu kelime grupları: aitlik grubu, iyelik grubu, belirtme grubu, yönelme grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu, isnat grubu, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu.

Bağımsız biçim birimlerle kurulu kelime grupları: isim tamlaması, sıfat tamlaması, bağlama grubu, edat grubu, birleşik isim grubu, birleşik fiil grubu, ikileme, sayı grubu, unvan grubu.

2.1. İsim Tamlamaları

İsim tamlamaları bir ismin anlamının başka bir isimle tamamlanması esasına dayanır.

“İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime grubudur. Bu kelime grubunda iki isim unsuru aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileri çerçevesinde birbirine bağlanır.” (Karahan, 2017: 42).

“Bir nesnenin başka bir nesnenin parçası olduğunu, bir nesnenin başka bir nesneye ait bulunduğunu veya bir nesnenin başka bir nesneyle tamamlandığını ifade etmek için isim tamlamasına başvurulur.” (Ergin, 1985: 381).

2.1.1. Yapı Bakımından İsim Tamlamaları

İsim tamlamalarının yapısı da farklı bakış açıları sebebiyle dil bilgisi kitaplarımızda farklılık gösteren konulardan birisidir.

“Kelime gruplarını sınıflandırma ve adlandırmada; demir kapı, altın kalem, gümüş bilezik, keten elbise, yün kazak gibi, bir nesnenin neden yapıldığını gösteren sıfat tamlaması türündeki kelime kalıplarının, işleve değil, şekle bakılarak bir kısım gramerlerimizde hâlâ isim tamlaması veya ad tamlaması diye gösterilmesi de gramerimizde var olan sorunların açık bir göstergesidir.” (Korkmaz, 2007: 285).

2.1.1.1. Unsurları Tek Kelime Olan İsim Tamlamaları

“Bilmem dedi, *benim annem* de ben çok küçükken ölmüştü, belki ondandır.” (A/87)

“Mesela *sevilmeme korkusu* dedim, bir kadını sevmekten vazgeçebileceği sınıra kadar zorlarsın.” (A/87)

“*Abimin yüzü ufalmıştı, gözlerinin altı kararmıştı, ancak Amerikalı karısıyla telefonda konuşurken canlanıyordu hatları.*” (A/86)

“Yıllardır, haftanın üç günü *İstiklal Caddesi*'nde hep aynı pastaneden reçelli çörekler alır, Nesim'in atölyesine gider.” (Ö/190)

“*Masamın üstü hiç olmadığı kadar dolu, kafam hiç olmadığı kadar karışık.*” (A/159)

“*Çocuğun ilgisinin ben de farkındayım, çoktandır.*” (A/61)

“*Eniştemin haberi var, bugün evde çalışacağım dedim.*” (A/61)

2.1.1.2. Unsurlarından Biri ya da İki Kelime Grubu Olan İsim Tamlamaları

İsim tamlamalarında tamlayan unsur ya da tamlanan unsur kelime grubundan oluşabileceği gibi bazen her iki unsur da kelime grubundan oluşabilir.

2.1.1.2.1. Unsurlarından Biri Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları

“*Nesim ile Ester'in dostluklarını bilen Beki, Ester'i görür görmez anlatmaya başladı.*” (Ö/196)

“*Madamın iddiasına göre kendisi ve Nesim hakkında.*” (A/59)

“*Ablamın pudra kokan yumuşak göğsü, anaç ellerinin alnımda gezinişi ya da Madamın sedef elleri ve bilekleri.*” (A/75)

2.1.1.2.2. Unsurlarından En Az Biri İsim Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

“İsim tamlamaları, bazen başka bir isim tamlamasının tamlayanı ya da tamlananı durumuna geçmektedirler. Bu tamlamalar birbirini takip eden zincirleme bir tamlama gibi düşünülürse de gerçekte bunlar iki unsurlu bir tamlamadır.” (Aktan, 2016: 10).

“*Sabah ablam geldi, beni çizim masasının başında görünce, büroya gitmedin mi daha? dedi.*” (A/61)

“*Ester'in gelme günüydü.*” (Ö/194)

2.1.1.2.3. Unsurlarından Biri Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

“İlişkimizdeki gerçek dışılık duygusu muydu beni bundan alıkoyan?”
(A/83)

“Havaalanında garip bir ruh hali içindeydik, bu yabancılaşmanın suçlusu bizmişiz gibi sinirliydi abim.” (A/86)

“Bunlar Ester’in resimleri olduğu anlaşılması imkânsız, çok renkli, karışık resim taslaklarıydı.” (Ö/190)

“Ester’in Burgaz’ın arkalarında babadan kalma küçük bir evi vardı.”
(Ö/195)

“Şişli’deki giriş katı dairelerin ön tarafındakinde kendi oturur, öbüründe pansiyonerleri kalır.” (Ö/190)

“Yıllardır görmediğim abimin aşırı neşeli sesini tanıdım.” (A/84)

“Ablamın yüzü gölgelendi yine, doğuramamış kadın yüzü oldu, eniştem ablamın çoktan annem olmuş yanağını öptü.” (A/73)

“Öyle güzel adammış ki, onu sokakta önüne düşen gölgesinin güzelliğinden tanırmış.” (A/80)

“Madam katı bir acının içinde beliriyor.” (A/62)

“Nesim arkadaşı Davit’in zamansız, damadının da talihsiz ölümüne gerçekten üzüldü ve Esterle birlikte ağladı.” (Ö/191)

“O gecenin benim için şaşırtıcı olan tarafı, Madamın anlattıklarını yazdığım defterin arka yüzüne kendime ilişkin karaladıklarımı ona anlatıp anlatmadığımı hiç hatırlamıyor olmam.” (A/72)

2.1.1.2.4. Tamlayanı Birleşik İsim Grubu Olan İsim Tamlamaları

“Esterea Delareyna’nın düzenli görüştüğü tek insan, bu eski dost Nesim’dir.” (Ö/159)

2.1.1.2.5. Tamlayanı Fiilimsi Olan İsim Tamlamaları

“Şaşırdım, *aptalca bir gülümsemenin yüzümü dolaştığından* eminim.”
(A/64)

“O gece defterime bunun gülünç bir teklif olduğunu yazarak aslında pek de akıl kârı bir şey olmadığını vurgulasam da, *yazabilmek ihtimali* içimde bir yere değmiş olmasa, yöneticiye kadının kaçık olduğunu ima ederek beni başkasıyla karıştırdığını söyler, apartmana nasıl olup da bu kadar çabuk yayıldığını hâlâ anlayamadığım bu söylentiye yalanlamaya gayret eder, Madamın kapısını da bir daha, çalmazdım.” (A/70)

2.1.1.2.6. Tamlananı Fiilimsi Olan İsim Tamlamaları

“Kanım neden hissetmiyor *bu adamın abim olduğunu?*” (A/85)

2.1.1.3. Birden Fazla Tamlayan ya da Tamlanan Unsur Bulunduran İsim Tamlamaları

“Ara sıra, iyice parasız kaldığı, üstü başı çok eskidiği zaman uzak akrabaları, özellikle *hala teyzekızlarını* ziyarete giderdi.” (Ö/192)

“*Televizyonun siyah-beyazlığı ve tekdüze sesi* bu keder havasına anlaşılmaz bir otorite katıyordu.” (A/73)

“Nesim arkadaşı *Davit'in zamansız, damadının da talihsiz ölümüne* gerçekten üzüldü ve Ester'le birlikte ağladı.” (Ö/191)

“Madam *annesinin kindar, kardeşinin korkak ayak seslerini* dinlemiş bir süre, sonra pencereden bakmış.” (A/71)

2.1.2. Cümledeki Görevine Göre İsim Tamlamaları

İsim tamlamaları, cümlede yüklem, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf olabilir.

2.1.2.1. İsim Tamlamasının Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“*Bu durgunluğumun sebebi ne?*” (A/59)

“*Evinden egzotik tütsü kokuları geliyor.*” (A/61)

“*Madamın ölümü çok dokundu bana diyorum.*” (A/59)

2.1.2.2. İsim Tamlamasının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“*Ev sahibimin ölümünün bana niye bu kadar dokunduğunu anlayamıyor bir türlü.*” (A/59)

“*Bu yüzden evinde oda kapılarını hep açık tutar.*” (Ö/189)

“*Nesim, çay masasını özenle hazırlamıştır.*” (Ö/190)

2.1.2.3. İsim Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

“*Kitap masanın üstünde duruyor.*” (A/59)

“*Karar veremedim, sonunda hikâyenin içine yazdım, ikimize de ait olsun diye.*” (A/61)

“*Sürücülerini ayırdı, birini polis arabasına bindirmeye çalışıyorlardı ite kaka.*” (A/80)

“*Şişli’deki giriş katı dairelerin ön tarafındakinde kendi oturur.*” (Ö/190)

“*Babamızın çöküşüne geldi sıra.*” (A/74)

“*Kimsesizler mezarlığına gömüldü, Esterea Delareyna’nın bundan haberi olmadı.*” (Ö/199)

2.1.2.4. İsim Tamlamasının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Madam öldüğünden beri her gece bu metinlerin eşliğinde dünyadan geçip gitmek üstüne, bir sonuca varamadan düşünüyorum.*” (A/60)

“*Ama hızla tutkulu bir hal aldı, benim açımdan.*” (A/60)

“Nesim'e gittiği günlerin akşamları, bir de pazarları öğleden sonra bir tiyat-
roda gişecilik yapar.” (Ö/190)

“Okulların dağılma saatlerinde özellikle kız liselerinin kapılarında bir aşağı
bir yukarı yürür dururdu.” (Ö/190)

2.1.2.5. İsim Tamlamasının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“Madamın iddiasına göre *kendisi ve Nesim hakkında.*” (A/59)

“Kederinin kaynağı *hikâyenin adıydı: Önemsizlik.*” (A/69)

“Yangın gecesi *her ziyarette anlattığı, hayatının en önemli olayıydı.*”
(Ö/192)

“Ellerinden bileklerine, elmacık, köprücük kemiklerine atlayan tuhaf
görüntüler geçiyordu gözlerimin önünden, *garip bir kemik aşkı.*” (A/75)

2.1.3. İsim Tamlamalarının Kelime Grupları İçindeki Yeri

İsim tamlamaları kelime grupları içerisinde çok çeşitli görevlerde
kullanılabilir.

2.1.3.1. İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması

“Gökdelenlere bakıyorum, *yeni zamanlar fanuslarının içeriyi sızdırmayan
dışlarına.*” (A/59)

“Oysa unutamadığım şey *ev sahibimin ölümü* değil, Madamın kendisi.”
(A/59)

“Türk gecesiymiş o gece, abimin içindeki Türk sahneden inmedi, *Rus
kızlarının dillerinde kırık bir Türkçe, bütün sesler dokuz sekizlik.*” (A/85)

“Bazen kendime kızıyorum, *Madamın varlığının anaforuna* kapılacağımı
nasıl bilemedim diye.” (A/63)

“Ertesi gün Paçi'yi sütünü bitirdikten sonra ablamların yatak odasındaki
koyun postunun üstüne yatmış bulduk.” (A/78)

“Mesela *Capgras Sendromu maddesini* okudum geçenlerde.” (A/60)

2.1.3.2. İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlanan Olarak Kullanılması

“Haftada üç gün, geçinmek için değil, zevk için resim yaptığını söyleyen, *babasının çocukluk arkadaşı* Nesim'in Tünel'deki evden bozma atölyesine gider.” (Ö/189)

2.1.3.3. İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“*Sızan kömür kokusu* ve titreşen tüller mutsuzluğu ağırlaştırıyordu.” (A/73)

“*Bir gemi resmi* çizmeye başlamıştım ki, geç oldu yat artık dediler.” (A/73)

“Baktım, teni pürüzsüz, gözlerinde *belli belirsiz bir kalem izi*, mahzun hatta elemli bir ifade.” (A/81)

2.1.3.4. İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Sözlerin gerisini anlayamadım, ama *gencin sesindeki ıstırabı* hissettim.” (A/79)

“Bir hafta sonra, Kilyos kıyılarında, boynunda ipek bir fular, üzerinde *krem rengi bir pardösü* bulunan yetmiş yaşlarında bir adamın cesedi bulundu.” (Ö/199)

2.1.3.5. İsim Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Paçi yıllarca her *süt içişinden sonra* gidip posta yattı.” (A/78)

“*Babamızın ölümünden sonra* görmediğimiz o iyi kadının, hâlâ hayattaysa eğer, babamızın maaşını almakta olduğunu birbirimize hatırlatarak rahatladık yine.” (A/74)

“*Ev sahiplerimle* dostluk kurmaya hiç meraklı olmadığım, hatta bundan kaçındığım için, herhangi bir komşu olsaydı keşke bu solgun uzak kadın diye düşünmüştüm, böylece çalabilirdim kapısını, tuzunuz var mı buzunuz var mı?” (A/63)

“Saç diplerimden *parmak uçlarıma kadar* yakacak beni.” (A/66)

2.1.4. Farklı Yapıdaki İsim Tamlamaları

2.1.4.1. Belirtili İsim Tamlamasında Unsurların Yer Değiştirmesi

Gencan (1989: 89-90) “Dilbilgisi” kitabında “ad takımı” olarak isimlendirdiği isim tamlamalarının ikinci unsurunun asıl, birinci unsurunun tamlayıcı görevinde olduğunu anlattıktan sonra bu sıranın bazen değişebildiğini de söylemiştir.

“Madamın dairesini hâlâ boşaltmamışlar dedi çay koyarken *eşyası* dağılıp gidecek *zavallının*.” (A/62) (zavallının eşyası)

“Ne hakkıymış dedi, *annenim* ben *senin*.” (A/79) (senin annenim)

“Sen artık çok yaşlısın!’ diye *sözünü* kesti Ester *Nesim’in*.” (Ö/197) (Nesim’in sözü)

“Derbeder bir *hali* varmış *Nesim’in*, görünüşü yakıcıymış, Madam uzunca bakmış kumrallığına, güzelliğini üstünde suç gibi taşıyor oluşuna.” (A/72) (Nesim’in hali)

“*Kokusunu* çok seviyordu bu *içkinin*, evinde başka içki bulundurmuyordu.” (A/82) (içkinin kokusu)

2.1.4.2. Belirtili İsim Tamlamasında Tamlayan ve Tamlanan Arasına Başka Unsurların Girmesi

“Belirtisiz isim tamlamasının unsurları arasına başka herhangi bir unsur giremediği halde, belirtili isim tamlamasının unsurları arasına başka unsurlar girebilir.” (Aktan, 2016: 12).

“Doğruların ne önemi var, onu da bilmiyorum.” (A/59)

“Bunda onun hiç payı yok.” (A/60)

“Oğlu yaşındaki *Yasef’in* ona "...Nesim postaneye git. Nesim git bankaya şu çeki tahsil et, gel..." demesi çok ağır gelirdi ama yine de giderdi.” (Ö/192)

“Defterin ne tarafına yazacağımı, düşündüm önce, bu kimin hikâyesi?” (A/61)

“Eniştemin de derininde başka biri var diye geçti aklımdan.” (A/79)

“Esterea Delareyna'nın bundan haberi olmadı.” (Ö/199)

“Anlardı ki *Nesim'in* yine parası bitmiştir, evde yoktur.” (Ö/192)

“Beki *Sibel'in* olanları babasına söylemesinden çok korkmuştu.” (Ö/196)

“*Senin* babamla pis bir otelde kaldığını düşündükçe sinir krizi geçiriyordum dedi, yıllar sonra aklına gelmiş küçük oğlu, babası değil miymiş, görmek hakkıymış.” (A/73)

“*O gecenin* benim için şaşırtıcı olan tarafı, Madamın anlattıklarını yazdığım defterin arka yüzüne kendime ilişkin karaladıklarımı ona anlatıp anlatmadığımı hiç hatırlamıyor olmam.” (A/72)

“Birbirimize yabancılaşmış olduğumuzun hepimiz farkındaydık.” (A/87)

“Döndüğümüzde, Madamın iki gün önce öldüğünü öğrendim.” (A/85)

2.1.4.3. Birinci Unsurunda İlgî Hali Eki Bulunmayan Belirtili İsim Tamlaması

“Onlarla oturup sohbet edip ikinci çayını evde olduğu günler onlardan biriyle içer.” (Ö/193) (onların biri)

“Beki de onlardan biriydi.” (Ö/196) (onların biri)

“İki berjer koltuktan birinde siyah-beyaz bir kedi oturuyordu, sözünü ettiği yaşlı kedisi.” (A/65) (koltuğun biri)

“Ara sıra *onlardan güzel gözlü, sakın ve duygulu olan biriyle* bir maceraya girişmek aklına gelirse de hemen kovar bu düşünceyi.” (Ö/193) (onların biri)

2.1.4.4. İkinci Unsurunda İyelik Eki Bulunmayan Belirtili İsim Tamlaması

Aktan (2016: 79) bu kelime grubu için, ilgi eki almış bir isimle başka bir ismin oluşturduğu ilgi grubudur, kısalmaya uğramış bir isim tamlaması yapısındadır, belirtili isim tamlamasının tamlanan kısmındaki iyelik eki, yıpranmaya uğrayarak düşmüştür, der.

“Neydi *senin şiir* dedi, bir gün ne oldu?” (A/87) (senin şiirin)

“Kavga mı var dışarıda dedi, *benim evden* görünmüyor da, merak ettim.” (A/81) (benim evim)

“Kaza dedim, yukarıdan gelen bir araba *bizim sokaktan* geçene vurdu.” (A/81) (bizim sokağımız)

“Genetifin iyelik ifadesi dolayısıyla benim ev, sizin hanım gibi iyelik eki bulunmayan iyelik ifadeli gruplar da yapılmaktadır.” diyen Ergin bu yapıyı genetif grubu adı altında incelemiştir (1985: 383).

2.1.4.5. Tamlayan ve Tamlanan Unsurlarının Eksiz Olduğu İsim Tamlamaları

“*Ben yaşlardaydı.*” (A/84) (benim yaşlarımda)

2.1.4.6. Belirtisiz İsim Tamlamasında Tamlayan Unsurunun Bir Cümle Olması

“*Sizi anlıyorum gülümsemesi* belirdi yüzünde, *kim, kim olduğunu belli etmek ister ki gülümsemesi, hepimiz başka biri değil miyiz başkalarının yanında gülümsemesi.*” (A/65)

2.2. Sıfat Tamlamaları

İsmi niteleyen ya da belirten kelime ya da kelime gruplarının isimlerle kurdukları tamlamalara sıfat tamlaması denir. Sıfat tamlayan, isim tamlanan

unsurdur. Sıfat tamlamaları eksiz kurulur. Tamlayan da tamlanan da ek almadan yan yana gelir.

“Bir isim unsurunun, bir sıfat unsuruyla nitelendiği veya belirtildiği kelime grubudur.” (Karahana, 2017: 48).

2.2.1. Yapı Bakımından Sıfat Tamlamaları

2.2.1.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlamaları

“Ester iyidir, *merhametli* tarafından yararlanırlar.” (Ö/198)

“Aslında *bütün bunları* kendini kandırmak için yapıyordu.” (Ö/190)

“*Kemik elini* uzattı, yanağıma dokundu, çok kadındı.” (A/80)

“Abimin yüzü ufalmıştı, gözlerinin altı kararmıştı, ancak *Amerikalı karısıyla* telefonda konuşurken canlanıyordu hatları.” (A/89)

2.2.1.1.1. Tamlananı Ortak Sıfat Tamlamaları

“Çok sevindi, memnun oldum *sizin gibi beyefendi bir kiracım* olduğuna dedi.” (A/62)

“Geceyi suları yardı taksi, *ışıklı boş meydanlardan* geçti.” (A/64)

“*Garip bir sevgi* bu içinde yüzdüğüm diye düşündüm, saf, içten, çok, ama yine de yerinde olmayan bir şey var.” (A/74)

“*Acıklı bir neşe* içinde karyolarlarını kurup yatmışlar.” (A/74)

“Bunlar Ester’in resimleri olduğu *anlaşılması imkânsız, çok renkli, karışık resim taslaklarıydı.*” (Ö/190)

“*Eski kocaman radyosu* hiç susmaz.” (Ö/189)

“*Evli olmak nasıl bir şeydir,* unutalı çok olmuştur.” (Ö/189)

“Tiyatro müdürü *emekli bir edebiyat öğretmenidir.*” (Ö/198)

“O an içimde *kıskançlığa benzer bir duygu* kıpırdadı, *olduğumdan daha erkeksi bir hal* takındığımı, yüzümün yandığımı hissettim.” (A/80)

2.2.1.1.2. Tamlayanı Ortak Sıfat Tamlamaları

2.2.1.1.3. Sıfat Unsuru Pekiştirilmiş Sıfattan Oluşan Sıfat Tamlamaları

“Gri saçlarını geriye taramış, *tertemiz tıraşlı*, iyi cins ama modası geçmiş bir pardösü giymiş bu *adam* ona Ester diye fısıldamıştı.” (Ö/193)

“Küçük tatlı kızım benim diyerek *koskocaman on dört yaşındaki kızı* televizyon seyrederken sıkıştırmış durmuştu.” (Ö/198)

2.2.1.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

2.2.1.2.1. Sıfat Unsuru Fiilimsi Olan Sıfat Tamlamaları

“Ağlayışı *kocasını çok seven, hatıralarına bağlı dul bir kadına yaraşacak biçimdeydi*.” (Ö/193)

“*Anlatacak bir şeyler* bulur hemen, bunlar mutlaka aşk üzerinedir.” (Ö/190)

“*Ondan hoşlanan epeyce erkek* vardır.” (Ö/189)

“Herkesin bir kendisi var, bir de *olmak istediği kendisi*.” (A/79)

“Masayı *nedenini bilemediğim bir mutsuzluk* kaplamıştı.” (A/73)

“*Ona gittiğim son gecesini* yine kapalı olan televizyonda, *bir tiyatro kulisinde geçen iki kişilik bir film* oynuyordu, *bildiğim bir film*di.” (A/82)

“Yirmi yıldır *dul bir kadına yakışacak bir ciddilikle* oturmuştu koltuğa, durmadan konuşuyordu, hiç susmuyordu.” (Ö/197)

“*Abartılı bir biçimde giyinmiş, taranmış, kokular sürünmüş ihtiyarın farkında bile olmayan Belgin*’e baktıkça gençleşiyor ve onda Ester’i görüyordu.” (Ö/194)

“O gece, *tutmayı bir kez başardığım elleri* öpmeyi başaramadım.” (A/83)

“Yine aralarındaki temel konu oldum, *onları birbirlerine bağlayan, sevmekte yarıştıkları varlık.*” (A/74)

“Arada bir hatırlarmış derbederliğini, *suç gibi taşıdığı güzelliğini.*” (A/75)

“Elleri müstehcen bir şekilde bir kızın belindeydi, işaret ettim, hadi bana eyvallah diye, *ne bu durgunluk anlamına gelen bir işaret yaptı.*” (A/85)

“Çünkü bu uzak akraba oğlu Yasef *onun atölyem dediği evinin kirasını* veriyor, aybaşı gelince cebine para koyuyordu.” (Ö/192)

2.2.1.2.2. Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“Kırkını henüz geçmiştir ama o *yaşlı, yalnız ve dul bir kadın* olduğunu kendine tekrarlar durur.” (Ö/193)

“Baktım, teni pürüzsüz, gözlerinde belli belirsiz bir kalem izi, *mahzun hatta elemli bir ifade.*” (A/81)

“Kollarımla kendimi sardım, Madama baktım, o an *aşk ile anne arasında bir yerdeydim.*” (A/77)

“*Sızan kömür kokusu ve titreşen tüller* mutsuzluğu ağırlaştırıyordu.” (A/73)

2.2.1.2.3. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“Benden önceki *kaba saba bir adammış, içip içip* karısını dövermiş.” (A/62)

“Adam kapıyı açtı, Esterle birlikte odaları dolaştı, *ölü diri hiçbir şey* olmadığını söyleyerek gitti.” (Ö/199)

“Üniversite öğrencilerinin devam ettiği kahvelere gider, neşeli, *civil civil öğrenci kızlara* da aynı teklifte bulunurdu.” (Ö/190)

“Mimar kızı düşünmeye çalıştım, kızın güzel ellerini hatırladım, hatırladıkça yumuşadı elleri, jöleleşti, ellerime yapıştı, *yapış yapış bir görüntü* oldu.” (A/82)

2.2.1.2.4. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“Daha içinde Ester'in yer aldığı hayaller kuracak kadar gençti o.”(Ö/197)

“Sonra bana döndü, gözlerinde yine o elemli ifade, bir gece kulübünde programa başladım dedi, beklerim diyeceğim ama size göre bir yer değil.” (A/86)

2.2.1.2.5. Sıfat Unsuru Kısaltma Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“Kahvaltı sırasında babası; döner mi bilmem demiş annesi için, onu bu duvarları ıslak (olan) evde oturmaya zorlayamam.” (A/72)

“İri yapraklı çiçeklerle dolu (olan) serası olan bir lokantada yemek yiyorduk.” (A/87)

2.2.2. Cümledeki Görevine Göre Sıfat Tamlamaları

Sıfat tamlamaları, cümlede yüklem, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf olarak kullanılabilir.

2.2.2.1. Sıfat Tamlamasının Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“Çocuksuz ve sessiz sokaklarda, yorgun eşyalarla dolu loş salonlarda geçen, sonu belirsiz mutsuz bir film akıyor gözlerimin önünden.” (A/62)

“Evime geldiğimde Madamın pencerelerine baktım, hafif bir ışık sızıyordu.” (A/75)

“Bana da emlakçıya da üstten bakan bir edası vardı, üstten bakabilmek için başını kaldırması gerekiyordu, salahiyeti seviyordu.” (A/63)

2.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“İnsan bir köpeğin gözlerinde ölümcül bir umutsuzluk görebilir mi, ben gördüm.” (A/77)

“Esterea yine gidecekti, aynı pastaneden reçelli çörekler alıp gidecekti, Nesim giyinip kuşanıp onu bekleyecekti.” (Ö/197)

“Sözlerin gerisini anlayamadım, ama *gencin sesindeki ıstırabı* hissettim.”
(A/79)

2.2.2.3. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

“*Sehpanın üstünde duran kitaba* baktım.” (A/75)

“Madamı hatırladığımda renkler kayboluyor, *siyah-beyaz hüznünlü eski bir ekrana dönüşüyor dünya.*” (A/62)

2.2.2.4. Sıfat Tamlamasının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Madamın evine ilk gittiğim akşam,* o sırada birlikte olduğum kadından ayrılmıştım.” (A/64)

“*Kadehi bir dikişte* bitirdim, masaya bıraktım.” (A/66)

“Nasıl olur da *bir tek* ablamı seversin dedim.” (A/87)

“*Hikâyesinin kitaptaki hikâyeye kesiştiği yerin Nesim'in adından ibaret olduğundan emin olduğum gece,* Madam, hayat yazıldığı gibi olan olmalı dedi, yaşanan geçip gidiyor ne de olsa, hiçbir şey kalmıyor geriye.” (A/80)

2.2.2.5. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“Esterea Delareyna'nın düzenli görüştüğü tek insan, *bu eski dost Nesim'dir.*” (Ö/189)

“*Anlaşılmaz bir karşıtlıktı* bu, kemik ve kucak.” (A/75)

2.2.3. Sıfat Tamlamalarının Kelime Grupları İçindeki Yeri

2.2.3.1. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması

“Okuduğum sık rastlanmayan, belki de çok sık rastlanan *bir karşılıksız aşk hikâyesiydi.*” (A/67)

“Ablam bu *ölmeye hazır bakışın büyüklüğüne* yenildi, köpeği birden kucakladı.” (A/78)

“*Yaşadığım şeyin adı* neydi?” (A/64)

2.2.3.2. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamasında Tamlanan Olarak Kullanılması

“Alıp başını gitti, *dünyanın birçok ülkesinde* kaldı ama İstanbul’suz yaşayamadı, döndü.” (Ö/191)

“Farkında mısın enişte dedim, sen ve ben *onun iki oğlu* olduk aslında.” (A/87)

“Bazen de *hayatımın tek hakiki ama olağandışı macerasını* yolun yarısını henüz geçmişken iyi ki yaşamış olduğumu düşünüyorum.” (A/64)

“Bu yüzden durmadan *küçük kızların peşinde* dolaşıyor, Ester’e dokunamadıkça, onu sevmedikçe akraba kızlarına daha çok ilgi duyuyor ve kız liselerinin önünden ayrılmıyordu.” (Ö/191)

2.2.3.3. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Arada bir telefon ediyormuş, sana bıraka bıraka iki uyduruk daire bıraktı baba dediğin adam diyormuş, yanıma taşın, sat *şu pis apartmandaki daireleri*.” (A/70)

“O an içimde kıskançlığa benzer bir duygu kıpırdadı, *olduğumdan daha erkeksi bir hal* takındığımı, yüzümün yandığını hissettim.” (A/80)

2.2.3.4. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Yok, bir şey enişte dedim, acilezzet, *bir tür melankoli*, geçer.” (A/82)

“Sadece kitap, diyordum ki *bitişik dairedeki genç* merdivenlerden indi, yanımızda durdu.” (A/87)

“Ester'e hep yeni bir hikâye anlatıyordu. "... Gözleri yeşil... Alman mektebinde talebe... Saçlarını göreceksin, sanki *bir kucak ipektir...*” (Ö/191)

2.2.3.5. Sıfat Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Evini *bir ay kadar* önce, neredeyse cüce birinden tutmuştum.” (A/63)

“Bunu fark ettiğimde nedenini anlamak için aynaya baktım, *düzgün bir yüzden başka bir şey* göremedim.” (A/63)

2.3. Sıfat-fiil Grubu

Sıfat görevinde kullanılan fiil şekillerine sıfat-fiil denir.

Karahan'a (2017: 53) göre sıfat-fiil grubu ise “Bir sıfat fiil ile bu sıfat-fiile bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur.”

Ergin (1985:396) “partisip grubu” olarak adlandırdığı sıfat-fiil grubunu “Partisip grubu bir partisiple ona bağlı unsurlardan meydana gelen kelime grubudur.” şeklinde tanımlamıştır. Partisipin grubun yapısında sonda bulunduğunu ve ona bağlı unsurların ise ondan önce geldiğini, partisip grubunun isim ve sıfat olarak kullanılabilirdiğini belirtmiştir.

2.3.1. Yapı Bakımından Sıfat-fiil Grubu

2.3.1.1. {-An} Ekiyle Kurulan Sıfat-fiil Grupları

“Otoyola çıktık, abim daha yolun başında radyoda bir kanal buldu, Portofino, Strangers in the night filan çalıyordu sabah sabah, donanma radyosu, deniz kuvvetlerinin civarındaydık, daha önce yaşamadığım bir yabancılık hissettim kapladığım küçücük yerde, abime baktım, *yıllar önce babamı defterden silip giden* abim, teni bile değişmiş, incelip pembeleşmiş bir adam, matruş, gerdanı iki kat, saçları kısa bir adam, petrol işinde bir adam.”(A/84)

“Ama *incecik bedenini saran* elbisesinin gri, şalının siyah, kedinin siyah-beyaz, televizyonun hâlâ siyah-beyaz, kanepenin simsiyah oluşu, *salonun kestiremediğim bir yerinde çalan* müziğin gri-soğuk manzaraları hatırlatması, *abajurlardan dağılan* buz ışığı renkleri görmemi önliyordu.” (A/67)

2.3.1.2. {-mİş} Ekiyle Kurulan Sıfat-fiil Grupları

“Eklemleri hastalanmış eller giriyor görüntüye, taneleri dağılan inci kolyeler, *hatları katılaştırmış* yaşlı adamlar kravat bağlıyorlar, kimse konuşmuyor.” (A/62)

“Ester bilirdi ki, bir dahaki gelişinde Nesim'i çok neşeli bulacaktır, mutlaka *yeni alınmış* bir demet çiçekle yeni bir resme başlayacaktır.” (A/92)

2.3.1.3. {-Dİk} Ekiyle Kurulan Sıfat-fiil Grupları

“Masayı *nedenini bilemediğim* bir mutsuzluk kaplamıştı.” (A/73)

“*Hikâyesinin kitaptaki hikâyeye kesiştiği yerin Nesim'in adından ibaret olduğundan emin olduğum* gece, Madam, hayat yazıldığı gibi olan olmalı dedi, yaşlanan geçip gidiyor ne de olsa, hiçbir şey kalmıyor geriye.” (A/80)

“*Yangından birkaç yıl sonra babasının öldüğünü, yakışıklı kocasının daha üç aylık evliyken bir gün adada nasıl denize atladığını ve başını kayalara vurarak öldüğünü* anlattı.” (Ö/191)

“*Sınırı hissettiğin* anda sevmekten vazgeçen sen olursun.” (A/87)

2.3.1.4. {-AcAk} Ekiyle Kurulan Sıfat-fiil Grupları

“Yazmaya başlayınca *gelişigüzel satırlar yazmakla yetinemeyeceğimi*, yazdıklarımın kendine ait bir evren kazanmasını şiddetle istediğimi farkettim.”(A/75)

2.3.2. Cümledeki Görevine Göre Sıfat-fiil Grubu

Sıfat-fiil grubu cümlenin çeşitli unsuru olabilir.

“Sıfat-fiiller, hem isim gibi işlem görmekte ve aldığı isim çekim ekleriyle cümle içinde tıpkı kalıcı isimler gibi özne, nesne, tamlayan görevleri yüklenebilmekte; hem de ağır basan fiil yönleri ile aynen fiiller gibi hareket ve zaman kavramı taşımakta, olumlu ve olumsuz biçimleri yapılabilmektedir.” (Aktan, 2016: 66).

2.3.2.1. Sıfat-fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“Yıllardır Nesim'i gülümseyerek dinlemiş görünen Ester, içinde birikenleri aralıksız anlatıyordu.” (Ö/197)

“Gri saçlarını geriye taramış, tertemiz tıraşlı, iyi cins ama modası geçmiş bir pardösü giymiş bu adam ona Ester diye fisıldamıştı.” (Ö/193)

2.3.2.2. Sıfat-fiil Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“Annem babam ve dayım, bana, *annem babam ve dayım olmadıklarını, ablam eniştem ve abim olduklarını* söylediler, *birazdan babamı görmeye gideceğimi.*” (A/73)

“Oysa Nesim yangından önce büyük oğluyla evlendirmeyi düşündüğü Ester'i hemen tanıdı.” (Ö/191)

2.3.2.3. Sıfat-fiil Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

“Kundaktaki *beni, nişanlı ablamı, lisedeki abimi terk edip birlikte yaşamayı seçtiği genç kadının evimizin tapusunu üstüne geçirtince babamızı nasıl da bir tekmede dışarı attığından, ardından evlendiği kadının aslında iyi bir insan olduğundan* söz ettik yine.” (A/74)

“Ester'e pek kibar davranır, *azıcık yüz verse adamın kendine evlenme teklif edeceğinden* emindir.” (Ö/193)

2.3.3. Sıfat-fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri

2.3.3.1. Sıfat-fiil Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Sokağın ince bir yağmurla ıslanmış harap merdivenlerini ağır ağır çıkıyordu, *gri uzun eski pelerine benzer bir giysi* vardı üstünde, solgun görünüyordu.” (A/62)

2.3.3.2. Sıfat-fiil Grubunun Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“İçerisi neredeyse soğuktu, *tül perde titreştiğine göre* pencere aralıktı, ayaklı iki abajurdan yorgun buz beyazı ışık sızıyor, bu loşluk ve soğuk ölümü çağrıştırıyordu.” (A/65)

2.3.3.3. Sıfat-fiil Grubunun İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması

“*Yeni sakini olduğum apartmanın gündelik ışıkları* yanıyordu, televizyon mavisi sızıyor pencerelerden, bol avizelerde kısıntıya gidilmiş, misafir ağırlayan yok demek ki.” (A/64)

2.4. İsim-fiil Grubu

Fiillerden türetilen ama çekime giremedikleri için yargı bildirmeyen bitmemiş çekimsiz fiil şekilleridir.

“Hareket ismi, -mAk, -mA ve -İş ekleri ile yapılır. Grubun ana unsuru hareket ismidir, genellikle sonda bulunur. Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan hareket isminin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Yüklem olan isim-fiil yargı bildirmez.” (Karahan, 2017: 55).

2.4.1. Yapı Bakımından İsim-fiil Grubu

2.4.1.1. {-mAk} Ekiyle Kurulmuş İsim-fiil Grubu

“*Vapura binmek* değişiklik oluyordu onun için, ama bir de sevimsiz *ahbaplarla karşılaşmak* olmasa.” (Ö/196)

“*Böyle durumlarda çıplak bir iştahla kendini yemeğe vermek* her şeyi belli ediyor.” (A/64)

2.4.1.2. {-(y)Iş} Ekiyle Kurulan İsim-fiil Grubu

“Ester’in gelişinden her zaman büyük sevinç duyar.” (Ö/190)

“Onunla birlikte olduğum süre boyunca ben de evin içine kapanışının bir parçası oldum.” (A/66)

2.4.1.3. {-mA}Ekiyle Kurulan İsim-fiil Grubu

“Ester’i evine bırakırken yolda koluna girmesi, kibar ve genç bir erkek gibi davranması çok hoştu.” (Ö/193)

“Ağır başlı olması, kendini akrabalarına saydirması gerekiyordu.” (Ö/196)

“Gözlerime bakamaması hoşuma gidiyordu dedi ablam.” (A/74)

“Kimi kendisi olmayı, kimi olmayı istediği kendisi olmayı istiyor, karışık bir mesele yani.” (A/79)

“Ablam bu konuyu konuşmaya çoktan alışmıştı, köprülerin altından çok sular akmıştı.” (A/73)

2.4.2. Cümledeki Görevine Göre İsim-fiil Grubu

İsim-fiil grubu cümlede her ögenin yapısında bulunabilir.

2.4.2.1. İsim-fiil Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

“Boş koltuğa sarıldı, başını koydu, uzun uzun aşkını anlatmaya hazırlanıyordu ki, kapı çalındı.” (Ö/195)

2.4.2.2. İsim-fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“İlk karşılaşmamızda üstümde bıraktığı etkinin zamanla ağırlaşacağını kestirememiş olmam bende çelişkili duygular uyandırıyor.” (A/63)

“Kadının gidecek olduğumu anlaması uzun sürmemişti.” (A/64)

2.4.2.3. İsim-fiil Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“Ardımda edinmek için pek de çaba harcamadığım bunca deneyim varken, *hayatıma istediği zaman giren bir kadınla yaşanacak bir sonraki buluşmayı* hiçbir şey tahmin edemedim, gözü kapalı beklemiş olmama şaşıyorum şimdi.” (A/63)

2.4.3. İsim-fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri

2.4.3.1. İsim-fiil Grubunun İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması

“O gece defterime bunun gülünç bir teklif olduğunu yazarak aslında pek de akıl kârı bir şey olmadığını vurgulasam da, *yazabilmek ihtimali* içimde bir yere değmiş olmasa, yöneticiye kadının kaçık olduğunu ima ederek beni başkasıyla karıştırdığını söyler, apartmana nasıl olup da bu kadar çabuk yayıldığını hâlâ anlayamadığım bu söylentiye yalanlamaya gayret eder, Madamın kapısını da bir daha çalmazdım.” (A/70)

2.4.3.2. İsim-fiil Grubunun Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Aslında bütün bunları *kendini kandırmak için* yapıyordu.” (Ö/190)

“*Oyuna baştan başlamak için* geç olmuştu, Ester neredeyse gelirdi.” (Ö/195)

“Buzlu sokakta, annesinin kolundan tutup sürüklediği çocuk *ablasını görebilmek için* arkasına dönmeye çalışıyor, boşluğa doğru el sallıyormuş.” (A/71)

2.5. Zarf-fiil Grubu

Zarf olarak kullanılan fiil şekillerine zarf-fiil denir. Zarf-fille kurulmuş kelime grubu da zarf-fiil grubu diye adlandırılır.

“Grubun ana unsuru zarf fiildir. Zarf fiil, genellikle grubun sonunda bulunur. Fiile dayalı sıfat-fiil ve isim-fiil gruplarında olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan zarf-fiilin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı

verilen ögelerle tamamlanır. Yüklem olan zarf-fiil yargı bildirmez.” (Karahan, 2017: 57).

2.5.1.Yapı Bakımından Zarf-fiil Grubu

2.5.1.1. {-IncA} Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu

“*Kedisi durmadan kapıyı tırmalayınca* kapıcı huylanmış, kardeşine haber vermiş.” (A/85)

“*Kocası gencecik bir damatken ölünce* iki daire, bir eski ev, üç beş de eşya bırakmıştır ona.” (Ö/190)

2.5.1.2. {-DIkçA} Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu

“*Defterin iki yüzü arasında* gidip geldim kovalandıkça.” (A/75)

“*Ben yürüdükçe yürüdüm.*” (A/87)

2.5.1.3. {-mAdAn} Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu

“*Sabaha kadar, günün ilk ışıkları gözünü alana kadar, karanlıkta olduğunun farkına varmadan,* hep aynı koltukta yarı ağlayarak, yarı uyuyarak Nesim’i bekledi.” (Ö/199)

2.5.1.4. {-ken}Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu

“*Ester bir koltukta otururken, pencereden bakarken ya da kucığında bir buket çiçekle gülümserken,* Nesim onun resmini yapmaya uğraşır.” (Ö/189)

“*Aşk üç aylık evli iken* yakışıklı kocasının ölümüyle bitmiştir.” (Ö/193)

“*Ayaküstü konuşurken* kiracısı olduğum ortaya çıktı.” (A/62)

2.5.1.5. {-Ip} Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu

“*Onlarla oturup sohbet edip* ikinci çayını evde olduğu günler onlardan biriyle içer.” (Ö/193)

“Yeniden kolonyalar sürdü yüzüne, *pencerenin önüne oturup* beklemeye başladı.” (Ö/195)

“Doğrudur, hep *masum başlayıp* suçlu bitirdim, en azından haksız.” (A/63)

2.5.1.6. {-ArAk}Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu

“Böylece yıllar geçti dedi, pencerenin önünde *Nesim gelecek diye bekleyerek.*” (A/77)

“Siz kimsiniz demiştim de, Madamın erkek kardeşinin vekilharcıyım demişti adam, *kısa kollarını anlamsız bir gururla göğsünde kavuşturarak*, kontratı imzalamaya salahiyetim var.” (A/63)

2.5.1.7. {-A} Ekiyle Kurulan Zarf-fiil Grubu

“Güzel yemekleri *tadını çıkara çıkara* yer, teraslarda eski şaraplar içer, hala veya teyze kızıyla diz dize uzun uzun ağlardı, yangın gecesi her ziyarette anlattığı, hayatının en önemli olayıydı.” (Ö/192)

2.5.1.8. {-r... -mAz}, {-DI /mI} ve {-DI/ All} vb. Kalıplarıyla Kurulan Zarf-fiil Grupları

“Kendini *bildi bileli* dul olduğunu söyler.”(Ö/189)

“Nesim ile Ester’in dostluklarını bilen Beki, Ester’i *görür görmez* anlatmaya başladı.” (Ö/196)

“Üstünde blucin vardı, beyaz fanila, saçları hâlâ gür, şişmanlamış, gözlük takıyor, günde iki kere tıraş oluyormuş, böyle alışmış yıllardır, *sigarayı bırakalı* çok olmuş, sadece özel günlerde puro içiyormuş, o da tek bir tane, *büyük kızı evleneli* on seneyi geçmiş, torunu yedi yaşına basmış geçen hafta, küçük kızı Houston’da hemşireymiş, bekârmış, evet hâlâ Lake Charles’ta oturuyorlarmış, hâlâ petrol işindeymiş, hayatından çok memnunmuş, bana bir sürprizi varmış, bir tatil köyünde rezervasyon yaptırmış, gidecekmışiz erkek erkeğe tatil yapacakmışız.”(A/84)

2.6. Tekrar Grubu

Aynı, yakın, zıt anlamlı kelimelerin yan yana gelmesi veya ilave ve pekiştirme yolu ile oluşan kelime gruplarıdır. “Anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynen tekrar edilen, anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran birden fazla kelimeye tekrar grubu denir.” (Aktan, 2016: 27).

Türkçede genellikle bütün kelime türleri ile tekrar grubu yapılabilir. Ama tekrar grubu oluşturmaya en elverişli kelime türleri isimler, sıfatlar, zarflar ve zarf-fiillerdir. “Zamirler tekrara elverişli değildirler. Edatlardan da yalnız bazı ünlem edatlarının tekrarları yapılabilir. Fiillerde bunlara göre daha geniş bir tekrar yapma kabiliyeti vardır. Fakat fiil tekrarlarında tekrardan çok bir arka arkaya gelme durumu vardır denebilir.” (Ergin, 1985: 377).

2.6.1. Yapı Bakımından Tekrar Grubu

2.6.1.1. Aynı Kelimenin Tekrarı ile Oluşan Tekrar Grubu

“Mimar kızını düşünmeye çalıştım, kızın güzel ellerini hatırladım, hatırladıkça yumuşadı elleri, jöleleşti, ellerime yapıştı, *yapış yapış* bir görüntü oldu.” (A/82)

“Elinde bir sopa vardı, apartmanın demir kapısına *güm güm* vuruyordu.” (A/83)

“Sütte bisküvi ezdi, önüne koydu, hayvancık sütü içerken *dönüp dönüp* bize bakıyordu.” (A/78)

“Bir torba dolusu anahtar ile döndüğünde Ester merdivenlere oturmuş *sesli sesli* ağlıyordu.” (Ö/199)

“Çay masasında reçelli çörekler yerine büyükçe bir pastayı *konuşa konuşa* yiyeceklerdir.” (Ö/192)

“Kar yağıyor, *ağır ağır* akşam oluyormuş.” (A/71)

2.6.1.2. Yakın Anlamlı Kelimeler ile Oluşan Tekrar Grubu

“*Ara sıra* Esterea’yı küstürdüğü olurdu.” (Ö/190)

“Sürücülerini ayırdı, birini polis arabasına bindirmeye çalışıyorlardı *ite kaka.*” (A/81)

“Sürücüler küfürleştiler herhalde, polis *bağırды çağırды*, anlaşılmaz sesler, sonra bir araba homurtusu.” (A/81)

“Rastladıkça konuştuğu akrabalarının *halini vaktini* düşündükçe kendini çok yoksul ve çaresiz, zavallı ihtiyar Nesim’i düşündükçe de çok şanslı ve zengin bulur.” (Ö/189)

“*Ara sıra*, iyice parasız kaldığı, *üstü başı* çok eskidiği zaman uzak akrabaları, özellikle hala teyze kızlarını ziyarete giderdi.” (Ö/192)

2.6.1.3. Zıt Anlamlı Kelimeler ile Oluşan Tekrar Grubu

“Birkaç gün kızlarla iyi vakit geçirdi, havuza *girdi çıktı* durmadan, her şey dahil tatil köyü, akşamüstü biraları, gece *çorbaları filan*, sonra bir durgunluk çöktü üstüne.” (A/83)

“Adam kapıyı açtı, Esterle birlikte odaları dolaştı, *ölü diri* hiçbir şey olmadığını söyleyerek gitti.” (Ö/199)

“Büyük siyah-beyaz televizyonun sesi kapalıydı, yaşlı bir adam ağzını *açıp kapıyordu* ekranda.” (A/65)

“Hep kızlara âşık olmaya zorlardı kendini, okulların dağılma saatlerinde özellikle kız liselerinin kapılarında *bir aşağı bir yukarı* yürür dururdu.” (Ö/190)

2.6.2. Cümledeki Görevine Göre Tekrar Grubu

2.6.2.1. Tekrar Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Çünkü yıllar sonra *doya doya* ağlamış, ilk kez yalnız olmadığını, bir dosta sığınabildiğini düşünmüştür.” (Ö/191)

“Ona *uzun uzun* sarılır, öpüşlerini biraz fazla kaçırır.” (Ö/190)

“Akraba kapıları *yavaş yavaş* kapanıyordu yüzüne.” (Ö/196)

2.6.2.2. Tekrar Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“*Kalk gel* diye tutturdular, gecenin bir vaktinde *kalktım gittim*.” (A/84)

“*Kal mal* dedikse de, ısrar etmedik pek.” (A/87)

“Bankalar *dolup taşıyor*, aybaşı olduğu için maaşını almış keyifli insanlar mağazalara *girip çıkıyordu*.” (Ö/195)

“Ne *yapar yapar*, konuyu kibarlığa getirip görgülü insanların kalmadığından dert yanar.” (Ö/196)

2.6.3. Tekrar Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri

2.6.3.1. Tekrar Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Üniversite öğrencilerinin devam ettiği kahvelere gider, neşeli, *civil civil* öğrenci kızlara da aynı teklifte bulunurdu.” (Ö/190)

“Ablam da seviniyordu, beni yemeğe çağırıyordu, yemekte durmadan *çitti pıttı* mimar kızıdan bahsediyordu, o mimar kızıdan bahsettikçe gerçeklik hükmünü kaybediyordu, *çitti pıttı* mimar kız gülünçleşiyordu, ben Madamı özlüyordum, elimdeki kadehi masaya bırakıp kalkıyordum.” (A/82)

2.7. Edat Grubu

Kelime ya da kelime gruplarına edatların eklenmesiyle oluşturulan kelime gruplarıdır. Edat grubu, cümlede genellikle zarf tümleci görevini üstlenir.

“Edatlar mânâları olmayan sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat mânâlı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler.” (Ergin, 1985:348).

Edatlar; benzerlik, beraberlik, başkalık, miktar, sebep, vasıta, zaman, mekân, yön gösterme vb. gibi geçici anlam ilişkileri kurar. Edatlar eklendikleri isim, sıfat, zamir gibi isim soylu kelime veya kelime grupları ile edat grubu oluşturur. “Edat grupları cümlede adlardan önce sıfat, sıfat ve fiillerden önce zarf görevi yaparlar. İyelik ve durum ekleri alarak ad gibi kullanılırlar. Edatların bir özelliği de eklendikleri kelime ve kelime grupları ile kendi arasına başka bir kelimenin girmemesidir.” (Korkmaz, 2003: 1052)

2.7.1. Yapı Bakımından Edat Grubu

2.7.1.1. “sonra” Edatı ile Kurulan Edat Grubu

“Öğlene kadar durur, *yemeğini yedikten sonra* giderdi.” (Ö/192)

“*Madamdan sonra* ben başka biriyim.” (A/61)

2.7.1.2. “gibi” Edatı ile Kurulan Edat Grubu

“İnce parmakları koltuğun kenarlarını *koparacak gibiydi*.” (Ö/195)

“Saat dokuzu geçerken sanki henüz gelmiş, sanki *yazıhaneyi başkası temizlemiş gibi*, burnu bir karış havada girerdi içeriye.” (Ö/192)

“*Yaşandığı gibi* değil, *yazıldığı gibi* olansa hayat, bu işte.” (A/81)

2.7.1.3. “dair” Edatı ile Kurulan Edat Grubu

“Defalarca okudum ve öyle çok cümle yazdım ki *kendime ve Madama dair*, artık o hikâye de hikâyelerimizin hikâyesi de tümüyle bana aitmiş gibi geliyor.” (A/59)

2.7.1.4. “önce” Edatı ile Kurulan Edat Grubu

“Ama *kadını terk etmeden önce* sofrasında arsızca yiyip içmiş olduğum için utanıyordum kendimden.” (A/64)

“*Beş yıl önce* de yangın zamanı çok güzel bir kız olarak bıraktığı Esterea’yı buldu.” (A/91)

“Oysa Nesim *yangından önce* büyük ođluyla evlendirmeyi dűşündüđü Ester’i hemen tanıdı.” (A/91)

2.7.1.5. “için” Edatı ile Kurulan Edat Grubu

“Suçlular, küskünler, yenikler *hayata sıfırdan başlamak için* hep Amerika’yı seçiyorlar dedim, Nesim’i hatırlayarak, Yeni Dünya’yı.” (A/86)

“*Geldiğiniz için* teşekkür ederim dedi.” (A/66)

“Haftada üç gün, *geçinmek için* değil, *zevk için* resim yaptığını söyleyen, babasının çocukluk arkadaşı Nesim’in Tünel’deki evden bozma atölyesine gider.” (Ö/189)

“Nesim sabırla beklerdi evinde, sonra da *adresini tarif etmediği için* kendine kızardı.” (Ö/189)

“Nesim ise tatlı bir yaşlıdır *Ester için* ve aşkı sadece gülünçtür.” (A/193)

“Esterea Delareyna *hatıralarına ve alışkanlıklarına bağlı bir kadın olduğu için* bundan hiç rahatsız olmadı.” (Ö/193)

“*Yüksek sesle söylemesi için* yalvardı çocuklar, kabul etmedi.” (Ö/198)

“*Koltuđa oturmak için* kediyi kaldırıncaya, siyah-beyaz cűsse yakınımaya, kanepenin öbür ucuna geçti, derttop olup içine kapandı.” (A/65)

2.7.1.6. “diye” Edatı ile Kurulan Edat Grubu

“Boş bir an yaşadım, zaman durmuş gibi, çocuk *umut verecek bir şey diyeyim diye* bana bakıyordu, ben söyleyecek bir şey bulamıyordum.” (A/81)

“*Bana engel olan şey ne diye* dűşündüm.” (A/83)

2.7.1.7. “üzere” Edatı ile Kurulan Edat Grubu

“Nesim eniştelerin eskileriyle üstünü başını yeniledikten, cebine harçlık aldıktan sonra *cumartesi ayininde buluşmak üzere* sözleşir, Tünel’deki evine döner, ayine falan gitmezdi.” (Ö/192)

2.7.1.8. “kadar” Edatı ile Kurulan Edat Grubu

“Kendinizi kaybedecek kadar nesine bağlandınız dedim birden.” (A/80)

“Büyük bir yangında Nesim'in evi yanıp kül oluncaya, karısı ve iki oğlu bu yangında ölünceye kadar arkadaş kaldılar.” (Ö/191)

“Adını söyletinceye kadar neler çekmişti.” (Ö/197)

“Bu yüzden evinde oda kapılarını hep açık tutar, başucundaki aplik ve koridorun lambaları sabaha kadar yanar durur.” (Ö/189)

“Sonbaharın ilk esintileriyle antika çini sobasını tutuşturur, taa yaza kadar o sobayı meşe kütükleriyle besler.” Ö/189

“Öğlene kadar durur, yemeğini yedikten sonra giderdi.” (A/191)

“Birden, “Defol evimden!” diye bağırdı Ester'e, bileğine yapıştı, koltuktan kaldırdı, sokak kapısına kadar sürükleyip dışarı itti Ester'i.” (Ö/197)

“Mesela sevilmeme korkusu dedim, bir kadını sevmekten vazgeçebileceği sınıra kadar zorlarsın.” (A/87)

“Sabaha kadar, günün ilk ışıkları gözünü alana kadar, karanlıkta olduğunun farkına varmadan, hep aynı koltukta yarı ağlayarak, yarı uyuyarak Nesim'i bekledi.” (Ö/199)

2.7.1.9. “beri” Edatı ile Kurulan Edat Grubu

“Nesim o geceden beri Ester'e âşıkta.” (A/191)

“Yıllardan beri ilk kez ağlamıştı Ester o gece.” (Ö/193)

“Hayatında Nesim yoktu artık ve beş yıldan beri bitirilebilen tek resim, Ester'indi.” (Ö/199)

2.7.1.10. “ile” Edatı ile Kurulan Edat Grubu

“İçimde bir ölü soğukluğuyla eve döndüğümde telefon çalıyordu.” (A/87)

“Oysa Nesim yangından önce *büyük oğluyla* evlendirmeyi düşündüğü Ester’i hemen tanıdı.” (Ö/191)

“*Bir dokunuşla* yatıştım.” (A/80)

2.7.2. Cümledeki Görevine Göre Edat Grubu

2.7.2.1. Edat Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Caddeye kadar yürümek zorunda kaldığım için* ıslanmıştım, üşüyordum.” (A/64)

“*Terk ettiğim kadının ahı ne çabuk tuttu diye* dalga geçtim kendimle.” (A/64)

“*Ne diye* Amerika’ya gittin sanki dedi ablam.” (A/86)

“Onlarla oturup sohbet edip ikinci çayını evde olduğu günler *onlardan biriyle* içer.” (Ö/193)

“Nesim *enişmelerin eskileriyle üstünü başını yeniledikten, cebine harçlık aldıktan sonra* cumartesi ayininde *buluşmak üzere* sözleşir, Tünel’deki evine döner, ayine falan gitmezdi.” (Ö/192)

2.7.2.2. Edat Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“*Yanardağ gibiymiş.*” (A/80)

2.7.3. Edat Grubunda İsim Unsurunun Bir Cümleden Oluşması

“Nesim ise, aşk bitiyor demiş, nasıl oluyor anlamıyorum, ama bitiyor, insan çocuklarına bakıyor sonra, *aşk bunların neresinde diye* soruyor kendine.” (A/72)

“*‘Sen artık çok yaşlısın!’ diye* sözünü kesti Ester Nesim’in.” (Ö/97)

“*Bu kısıntıya uymalıymışım gibi,* apartman girişinin geceleri söndürülmeyen ölü gözü ışığında hızla iki katı tırmandım, tam otomatiğe basacakken Madam karşıma çıktı.” (A/64)

“Elimden gelen bir şey varsa... diye mırıldandım içeri girerken.” (A/65)

2.8. Bağlama Grubu

Kelime ya da kelime gruplarının bağlaçlarla oluşturduğu gruplardır bağlama grupları.

“Bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur.” (Karahana, 2014: 65).

Aktan da (2016: 56) bağlama grubunu Karahana ile hemen hemen aynı şekilde tanımlar ve bağlaçların, kelime ya da isim unsurları arasında sıralama, bağlama, denkleştirme, karşılaştırma görevi gördüğünü ifade eder. Bağlaçların bağlanan unsurların başlarına ve sonlarına gelerek kullanılabildiği gibi en çok da bağlanan unsurların arasında yer aldığını söyler.

2.8.1. Yapı Bakımından Bağlama Grubu

2.8.1.1. “ve” “veya” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

“Başladığı hiçbir resmi *iyi veya kötü* bitirememişti.” (Ö/190)

“*Yalnızlıktan, karanlıktan ve aşktan* çok korkar.” (Ö/189)

2.8.1.2. “ile” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

“*Nesim ile Ester’in dostluklarını bilen Beki*, Ester’i görür görmez anlatmaya başladı.” (Ö/196)

“Kollarımla kendimi sardım, Madama baktım, o an *aşk ile anne arasında bir yerdeydim.*” (A/77)

2.8.1.3. “değil” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

“Aşk hikâyelerime baktığımda, *bunların aslında aşk değil, korkularımı terbiye etme hikâyeleri olduğunu gördüğümü* söyledim geçen gün enişteme.” (A/87)

“Ertesi gece *Madamın değil, ait olduğum evin misafiriydim.*” (A/72)

“Haftada üç gün, *geçinmek için değil, zevk için resim yaptığını söyleyen,*

babasının çocukluk arkadaşı Nesim'in Tünel'deki evden bozma atölyesine gider.”
(Ö/189)

2.8.1.4. “ya da” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

“Ester bir koltukta otururken, pencereden bakarken *ya da* kucagında bir buket çiçekle gülümserken, Nesim onun resmini yapmaya uğraşır.” (Ö/189)

“Aşklar uzun zamandır beni mutlu *ya da* mutsuz etmiyordu.” (A/64)

“ ‘Başkalarının *ya da* kendisinin aslında başkaları *veya* kendisi olmadığı, onların yerini sahtelerinin yani kopyalarının aldığı kuruntusu...’ diyordu sözlük.”
(A/60)

“Bir kitabı kapatıp diğerini açarken, tuhaf bir bağlantı cümlesiymiş *ya da* kötülüklerden koruyan bir duaymış gibi mırıldandığım dize beni ele veriyordu: Bir gün herkes kendisi olsun.” (A/60)

2.8.1.5. “bile ” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

“Çocuk yirmi beş yaşında *bile* değil.” (A/81)

“Abartılı bir biçimde giyinmiş, taranmış, kokular sürünmüş ihtiyarın farkında *bile* olmayan Belgin’e baktıkça gençleşiyor ve onda Ester’i görüyordu.”
(Ö/194)

2.8.1.6. “ise” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

“Abimin odasına gittim, beyaz fanilalıydı yine, bol bir keten pantolon giymiş, giysilerinde, duruşunda hoş bir gevşeklik vardı, kontrol edip arka cebine koyduğu cüzdanı *ise* hayatının hard disc’i, sıkı, düzenli, dolu, kalbi orada atıyor, cüzdanındaki kimliğinde.” (A/85)

2.8.1.7. “ama” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

“Kardeşiyle karşılaştım merdivenlerde, çok üzgün *ama* bir o kadar da rahatlamış görünüyordu.” (A/85)

“Saçlarını geriye taramış, tertemiz tıraşlı, iyi cins ama modası geçmiş bir pardösü giymiş bu adam ona Ester diye fısıldamıştı.” (Ö/193)

2.8.1.8. “dA” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

“Ne bileyim dedi, herkes... Herkesin bir kendisi var, bir de olmak istediği kendisi.” (A/79)

2.8.2. Cümledeki Görevine Göre Bağlama Grubu

2.8.2.1. Bağlama Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“Nesim ile Ester’in dostluklarını bilen Beki, Ester’i görür görmez anlatmaya başladı.” (Ö/196)

“Sızan kömür kokusu ve titreşen tüller mutsuzluğu ağırlaştırıyordu.”(A/73)

“Annem babam ve dayım, bana, annem babam ve dayım olmadıklarını, ablam eniştem ve abim olduklarını söylediler, birazdan babamı görmeye gideceğimi.” (A/74)

2.8.2.2. Bağlama Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“Yangından birkaç yıl sonra babasının öldüğünü, yakışıklı kocasının daha üç aylık evliyken bir gün adada nasıl denize atladığını ve başını kayalara vurarak öldüğünü anlattı.” (Ö/191)

“Boynunu ve yüzünü okşadı Nesim.” (Ö/194)

“Satıcı Madamı yıllardır tanıyormuş; bez ciltli, kurdeleli Fransızca veya Türkçe romanları hep Madama ayırmış.” (A/69)

“Annem babam ve dayım, bana, annem babam ve dayım olmadıklarını, ablam eniştem ve abim olduklarını söylediler, birazdan babamı görmeye gideceğimi.” (A/74)

“Köpeklerin intihar etmek istediklerini, hatta ettiklerini, kendilerini balkondan attıklarını ya da ölüm orucuna girdiklerini okumuştum, köpekler böyle şeyler yapıyordu.” (A/78)

2.8.2.3. Bağlama Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

“Boynuna, yüzüne, kulaklarının arkasına ve bileklerine kolonya sürdü.”
(Ö/194)

“Belgin’in o ipek saçları ıslanmış, yüzüne ve boynuna yapışmıştı.” (Ö/194)

2.8.2.4. Bağlama Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Yönetici *yılışık ve geniş bir ağızla* gülümsedi.” (A/70)

2.8.3. Bağlama Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri

2.8.3.1. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Kırkını henüz geçmiştir ama o *yaşlı, yalnız ve dul* bir kadın olduğunu kendine tekrarlar durur.” (Ö/193)

“Ester’i evine bırakırken yolda koluna girmesi, *kibar ve genç* bir erkek gibi davranması çok hoştu.” (Ö/193)

“*Nesim ile Ester’in dostluklarını bilen* Beki, Ester’i görür görmez anlatmaya başladı.” (Ö/196)

“Ama Nesim *yaşlı ve tatlı* bir bunaktı, geçerci, unutulurdu hepsi.” (Ö/197)

“Kedi içeri gitmişti, gri-soğuk manzaralar müziği kendini sürekli baştan alıyordu, sessiz televizyonda *tenha ve rüzgârlı* bir şehirde geçen, karanlık bir film oynuyordu.” (A/68)

“Nesim’in soğuk solgun sinirli bir karısı, *gözleri iri ama gülmeyen* iki zayıf oğlu varmış.” (A/72)

2.9. Birleşik İsim Grubu

Şahıs isimlerinin ek almadan yan yana gelmesiyle oluşan kelime grubuna birleşik isim grubu denir.

Karahan (2017: 69) birleşik isim grubunu “Bir şahsa özel ad olmak üzere

bir araya gelen kelimeler topluluğudur.” şeklinde tanımlar. En az iki kelimededen oluşan ve eksiz olarak bir araya gelen Gül Banu Duman, Berna Ayaz, Osman Arıcan, Hasan Özer, Mehdi Ergüzel, Yavuz Köktan gibi şahıs adlarını birleşik isim grubu olarak alır.

Ergin (1985: 385) ise bu yaklaşımdan farklı olarak birleşik ismi tanımlarken şahıs isimlerine ilave olarak Afyon Karahisar gibi bazı yer adlarının da birleşik isim yapısında olabileceğini söyler. “Birleşik isim bahsinde birleşik kelime ile birleşik ismi birbirine karıştırmamak lâzımdır. Birleşik kelime her hangi bir kelime gurubunun kelimelerinin tek bir kelime halinde birleşmesiyle ortaya çıkan unsurdur.” dedikten sonra hanımeli, ballıbaba, sivrisinek, ayakkabı, yüzbaşı vb. örnekler vermiştir.

“*Madam Esterea Delareyna* bir ressama modellik yapar.” (Ö/189)

2.10. Ünlem Grubu

Ünlem grubu, bir ünlem ve bir isim unsurunun arada ek olmadan birleşmesiyle oluşan kelime grubudur. Bu grupta ünlem başta, isim unsuru ise sonda bulunur.

Ergin (1985: 390), ünlem grubunu tanımlarken ünlem için (a, ay, ey, hey, yâ, yâhu, be, bre vs.) “seslenme edatı” ifadesini kullanır ve “ünlem gurubu bir seslenme edatı ile bir isim unsurundan meydana gelen kelime gurubudur.” şeklinde açıklama yapar.

“Elinde bir sopa vardı, apartmanın demir kapısına güm güm vuruyordu, *ulan Allahsız kaltak!* diye bağııyordu.” (A/83)

2.11. Sayı Grubu

Sayılardan büyük olanın başta küçük olanın ise sonda bulunduğu kelime grubuna sayı grubu denir.

“Türkçede sayılar üç şekilde karşılanır; ya tek kelime olarak: bir, iki, on, kırk, yüz, bin vb. ya sıfat tamlaması kuruluşunda üç yüz, beş bin, yetmiş milyon

vb. ya da sayı grubu şeklinde: kırk dokuz, yetmiş bir, yüz elli beş, bin dokuz yüz elli altı vb.” (Aktan, 2016: 53).

Karahan (2017: 72-73) sayı grubunu, basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğu olarak tanımlar. Söz dizimi içindeki görevinin ise isim ve sıfat olduğunu söyler.

Ergin (1985: 391) ise sayı gruplarının büyük sayı ve küçük sayı olmak üzere iki unsurdan oluştuğunu ve büyük sayının önce, küçük sayının sonra getirildiğini ve sayı grubunun herhangi bir ek almadığını belirtir.

“*On beş-on altı* yaşındaydım, odamda kitap okuyordum.” (A/78)

“ ‘*On beş,*’ dedi Nesim, az buldu.” (Ö/194)

“ ‘*Tam kırk beş* dakika!’ diye düzeltti.” (Ö/194)

2.12. Birleşik Fiil

Bir isim ile bir yardımcı fiilin, iki fiilin veya isim cinsinden bir kelime ile bir fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavramı karşılayan fiillere birleşik fiil denir.

Birleşik fiiller hakkında Altun’un (2011: 19) “Genellikle isim ile ona bağlı ‘et-, ol-, eyle-, kıl-’ gibi fiillerin bir araya gelmesiyle kurulur. Bunun dışında fiiller ve başına zarf-fiil eki almış fiillerle de birleşik fiil yapılır: geliver-, yapabil-, gideyaz-, bakakal- gibi. Bunun dışında kalan ve çoğunlukla deyimleşmiş söz kalıpları da birleşik fiil grubu içinde değerlendirilir.” Tespitinin yanında Karahan’ın da birleşik fiil tanımı ve tasnifi (2017: 73) “Bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek üzere yan yana gelen kelimeler topluluğudur. Bu işlevlerinden dolayı birleşik fiiller, ‘bir hareketi karşılayan birleşik fiiller’ ve ‘bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller’ olmak üzere iki grupta incelenebilirler.” şeklindedir.

Ergin de (1985: 386-387) “ Birleşik fiil bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime gurubudur.” der ve Karahan’dan farklı olarak birleşik fiilleri, yardımcı fiilin başına getirilen unsurun isim ya da fiil

olmasına göre ikiye ayırır. Böylece bu konuyu “ isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller ” ve “ fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller ” olmak üzere iki başlık altında inceler.

2.12.1. Bir Hareketi Karşılaman Birleşik Fiiller

İsim veya fiilimsi unsuru ile bir yardımcı fiilden oluşan kelime grubudur. Asıl anlam isim veya fiilimsi üzerindedir, yardımcı fiil, kelime grubunun fiil olmasını sağlar. *İsim+yardımcı fiil* kalıbı ile “yardım et-,engel ol-, namaz kıl-, diyet yap-, hazır bulun-, affeyle-“, *fiilimsi+yardımcı fiil* kalıbıyla “bakmaz ol-, gelecek ol-, almış bulun-, gidesi gel-, özler ol-; uzayıp git-, oturup dur-, alıp gel-, donupkal-“gibi birleşik fiiler; *isim+hâl eki+yardımcı fiil* kalıbıyla “içi yan-,gözü kes-, aşka gel-, havadan nem kap-, pusuda bekle-“ gibi deyimleşmiş birleşik fiiller yapılır.

2.12.1.1. Ana Yardımcı Fiillerle (et-, ol-, yap-, bulun-, kıl-, eyle-) Kurulan Birleşik Fiiller

“Böyle zamanlarda merdivenleri silen kapıcı kadına, her sabah gazete aldığı bakkalın Boşnak karısına, yazıhanedeki sekretere kendine modellik yapmalarını *teklif eder ve reddedilirdi.*” (Ö/190)

“Vapura binmek *değişiklik oluyordu* onun için, ama bir de sevimsiz ahbablarla karşılaşmak olmasa.” (Ö/196)

“Bu kadar açık konuştuğuna *pişman oldu.*” (Ö/197)

“Kimliği *tespit edilemedi.*” (Ö/199)

“Ester *ağlamaklı oldu.*” (Ö/195)

Kelimeler bana *hâkim olmaya* kalkıştıkça, ben onlara *hükmetmeye çalıştım.*” (A/75)

“Asla *affetmedim* babamı dedi.” (A/74)

“O gecenin benim için şaşırtıcı olan tarafı, Madamın anlattıklarını yazdığım defterin arka yüzüne kendime ilişkin karaladıklarımı ona anlatıp

anlatmadığımı hiç *hatırlamıyor olmam.*” (A/72)

“Başınız *sağ olsun* dedi adama.” (A/87)

“Ama o *anne olamadı* dedi, aynı şey değil.” (A/87)

“Ama Nesim, her zaman iyi bir ressam olduğunu *iddia eder* ve her yeni tanıştığı kişiye, özellikle genç kızlara bunu birkaç kez söylerdi.” (Ö/190)

“Üniversite öğrencilerinin devam ettiği kahvelere gider, neşeli, cıvıl cıvıl öğrenci kızlara da aynı *teklifte bulunurdu.*” (Ö/190)

“Hep kızlara *âşık olmaya* zorlardı kendini, okulların dağılma saatlerinde özellikle kız liselerinin kapılarında bir aşağı bir yukarı yürür dururdu.” (Ö/190)

“Oyuna baştan başlamak için *geç olmuştu*, Ester neredeyse gelirdi.” (Ö/195)

2.12.1.2. Diğer Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller

“*Ağlamaya başladı* yeniden.” (Ö/199)

“Esterea Delareyna, Nesim’in ona çok kırıldığını, bu yüzden *alıp başını gittiğini* düşünüyordu.” (Ö/199)

“Derken sık sık okulun kapısında *bekler bulmuş* onu, gözlerinde kucaklanmak isteyen bir hayvan bakışı.” (A/76)

“Arada İngilizce konuşuyor, İngilizce davranıyordu, pervasızca takılıyordu kadınlara, *ilgi görüyordu.*” (A/85)

“Kadın *omuzlarını silkti.*” (Ö/198)

“Ondan para filan almadığı gibi, başkalarına da *poz vermez.*” (Ö/189)

“Ester’in gözleri *ateş saçıyordu* artık.” (Ö/195)

“Taksim de bir *taksi tutmuştu* Nesim.” (Ö/195)

“Abuk sabuk cümleler *geçiyordu aklımdan.*” (A/66)

“Nesim'i evde bulamadığı günler üç on beş matinesine sinemaya gider, çıkınca bir muhallebicide *vakit geçirir* ve tiyatroya biraz *geç kalır.*” (Ö/193)

“Oğlu yaşındaki Yasef'in ona "...Nesim postaneye git. Nesim git bankaya şu çeki *tahsil et, gel...*” demesi çok *ağır gelirdi* ama yine de giderdi.” (Ö/192)

“Aslında bütün bunları *kendini kandırmak* için yapıyordu.” (Ö/190)

“Ester'in gelişinden her zaman büyük *sevinç duyar.*” (Ö/190)

“Sadece dede olmaya *takılmıştı aklı.*” (Ö/197)

“Sonra biri *gitar çaldı*, bir başkası *şarkı söyledi.*” (Ö/198)

“Ester *kızmış görünür* ama *hoşuna gider.*” (Ö/198)

“Ester *sabredemiyor*, adamın elinden alıyordu anahtarları, kendi deniyor, açılmayınca *ümitsizliğe kapılıyordu.*” (Ö/199)

“Ester'in içini bir *korku kapladı.*” (Ö/198)

Köşedeki bakkalı *aldı geldi.*” (Ö/198)

“Bir yandan da bu uzadıkça zorlaşan dostluk *sona erdiği* için tuhaf bir *rahatlık duyuyordu.*” (Ö/199)

“Gri-soğuk manzaralar müziği *içimi üşütüyordu.*” (A/77)

“Endişe ile haz birbirine dolanıp beni *kovalamaya başladı.*” (A/75)

“Gözlerime bakamaması *hoşuma gidiyordu* dedi ablam.” (A/74)

“Sağ ol abla dedim, senin *hakkını* nasıl *öderim* bilmem.” (A/79)

“Ablam daima *zevk almıştı* bunu konuşmaktan, böylece hayatın adaletine inanıyordu.” (A/74)

“Nesim ile dostluklarını bilen herkes ona *dert yanıyordu.*” (Ö/196)

“Ester gülümser, *dinler görünür* ama kendi dünyasına *dalar gider.*” (Ö/190)

“Kundaktaki beni, nişanlı ablamı, lisedeki abimi *terk edip* birlikte yaşamayı seçtiği genç kadının evimizin tapusunu üstüne geçirtince babamızı nasıl da bir tekmede dışarı attığından, ardından evlendiği kadının aslında iyi bir insan olduğundan *söz ettik* yine.” (A/74)

“Sınırı hissettiğin anda sevmekten *vazgeçen* sen olursun.” (A/87)

“Sesindeki gergin tını *içimi ürpertti*, bak nasıl da *koptuk gittik*, dağıldık.” (A/86)

“Çekip gittiğinde daha *kırkı çıkmamıştı* çocuğun dedi ablam sevgiyle beni *işaret ederek*.” (A/73)

“Enişteme, *ağzını ara* neymiş derdi öğren diyordu.” (A/82)

“Bir gemi resmi *çizmeye başlamıştım* ki, geç oldu yat artık dediler.” (A/73)

“Adı Şirin diyordu eniştem her seferinde *üstüne basa basa*, mimar kız değil.” (A/81)

“Tıraş losyonunu sürdü, kendine bir *göz attı* aynada.” (A/85)

“Otuz sene geçti üstünden, *unutamadın gitti* dedi eniştem.” (A/73)

“Yüzü kıpkırmızı oldu, çenesi titriyordu sinirden, üstüme *yürümeye kalktı*, ablam *araya girdi*, delirdiniz mi siz ne yapıyorsunuz diyerek.” (A/86)

“Ablam bu konuyu konuşmaya çoktan alışmıştı, köprülerin altından çok *sular akmıştı*.” (A/73)

“Ester bir koltukta otururken, pencereden bakarken ya da kucağında bir buket çiçekle gülümserken, Nesim onun resmini *yapmaya uğraşır*.” (Ö/189)

“Ona uzun uzun sarılır, öpüşlerini biraz *fazla kaçırır*.” (Ö/190)

“Taksim’de bir akşamüstü *burun buruna geldiler*, Ester tiyatroya geç *kalmıştı*, acele ediyordu.” (Ö/191)

“Büyük bir yangında Nesim’in evi yanıp kül oluncaya, karısı ve iki oğlu bu yangında ölünceye kadar *arkadaş kaldılar*.” (Ö/191)

“Ester *ciddiye almıştı* o zaman bu sözü, şimdi düşündükçe bu tatlı yaşlı adama gülüyordu.” (Ö/193)

“Bu inancın kaynağını kendimde *arayacak oldum*, ben mi bilmiyorum yazabildiğimi?” (A/67)

2.12.2. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller (bil-, ver-, dur-, gel-, git-, kal-, koy-, gör-, yaz-)

Birinci fiilin, -A veya -(y)İp zarf-fiil eki alarak bil-, ver-, dur-, gel-, git-, kal-, koy-, gör-, yaz- fiillerinden biriyle birleşmesiyle oluşan birleşik fiil çeşididir.

“Bu birleşik fiiller, zarf-fiil eki taşıyan bir fiil ile bir tasvir fiilinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Tasvir fiili, asıl fiile yeterlik, ihtimal, tezlik, yaklaşma vb. anlamlar katar.” (Karahana, 2017: 77).

“Çünkü yıllar sonra doya doya ağlamış, ilk kez yalnız olmadığını, bir dosta *sığınabildiğini* düşünmüştür.” (Ö/191)

“Kim *olabilir?* ” (Ö/195)

“Hayatında Nesim yoktu artık ve beş yıldan beri *bitirilebilen* tek resim, Ester’indi.” (Ö/199)

“Hayatımın bu aşamasında böyle bir hikâye yazmak, bana bir tür vasiyet gibi görünüyor, öte yandan, *yazabilirsem* kendim olacağım sanıyorum.” (A/60)

“Bir meselem var dedi, belki yardım *edebilirsiniz.*” (A/65)

“Sonra Mişon’un babasını birden *tanyıvermişti.*” (Ö/193)

“Belgin *gülüvermişti* onu görünce.” (Ö/194)

“Tutsam *dağılıverecekmiş*, avucumda irili ufaklı bir yığın mücevher kalacakmış sandığım bileklerinden narin omuzlarına, derken boynuna ve nihayet yüzüne kapıldım.” (A/68)

“Torunlarına olan ilgisi gözünden kaçmayan hala veya teyzekızı bu acıklı hikâyeye *dayanamaz*, Nesim’i bir daha affederdi.” (Ö/192)

“Mesela meme korkusu *diyemedim*, yakışık almazdı, ben hiç emzirilmemiş bir çocuğum.” (A/87)

“Alıp başını gitti, dünyanın birçok ülkesinde kaldı ama İstanbul’uz *yaşayamadı*, döndü.” (Ö/191)

“Nesim’i evde *bulamadığı* günler üç on beş matinesine sinemaya gider, çıkınca bir muhallebicide vakit geçirir ve tiyatroya biraz geç kalır.” (Ö/193)

“ Bazı birleşik fiillerin birinci unsuru, bir kip eki taşır. Bu kip eki zarf-fiil ekinin yerini tutar.” (Karahan, 2017: 78).

“Bu yüzden evinde oda kapılarını hep açık tutar, başucundaki aplik ve koridorun lambaları sabaha kadar *yanar durur*.” (Ö/189)

2.13. Kısaltma Grubu

İki isim unsurundan oluşan, söz diziminde isim, sıfat, zarf görevi yapan kelime gruplarının ve cümlelerin kısaltılmasıyla ortaya çıkan yapılar olan kısaltma gruplarını, Karahan (2017: 79) “Kelime grupları ve cümlelerden yıpranma veya kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplardır.” şeklinde tanımlar

Aktan (2016: 70), kısaltma gruplarının sınıflandırılmasını isnat grubu, yükleme grubu, yönelme grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu, eşitlik grubu, ilgi grubu olmak üzere sekiz başlık altında yapmıştır.

Ergin (1985: 393), kısaltma grubu yerine “ isnat gurubu” ifadesini kullanmış ve “İsnat gurubu umumiyetle bir partisip gurubunun kısaltması gibidir. Onun için bunları kısaltma gurupları saymak da mümkündür. Gerçekten bütün isnat guruplarının arkasında zikredilmemiş, düşmüş bir olan veya olarak kelimesi var gibidir. Onun içindir ki isnat unsuru hal ekleri de taşıyabilir, çekimli de olabilir: gözü yukarıda, ucu demirden, geçimi yolunda misallerinde olduğu gibi.” demiştir.

2.13.1. İsnat Grubu

Tamlayan usuru ile tamlanan unsurun yer değiştirdiği bir sıfat tamlaması görünümünde olan isnat grubunun birinci unsuru iyelik eki alır, ikinci unsuru

eksizdir.

“ Birinci isim ögesinin iyelik üçüncü kişi eki aldığı, ikinci isim ögesinin ise yalın durumda bulunduğu kelime grubudur.” (Altun, 2017: 16).

“Dudaklarını boyar, parlak çantalar, *kenarları taşlı* güneş gözlükleri kullanır.” (Ö/196)

“Bu *dengesi bozuk* hikâyenin içinde ben de dengemi kaybediyorum dedim içimden.” (A/82)

“Kahvaltı sırasında babası; döner mi bilmem demiş annesi için, onu bu *duvarları ıslak* evde oturmaya zorlayamam.” (A/72)

“Portofino Strangers in the night filan çalıyordu sabah sabah, donanma radyosu, deniz kuvvetlerinin civarındaydık, daha önce yaşamadığım bir yabancılık hissettim kapladığım küçücük yerde, abime baktım, yıllar önce babamı defterden silip giden abim, teni bile değişmiş, incelip pembeleşmiş bir adam, matruş, *gerdamı iki kat, saçları kısa* bir adam, petrol işinde bir adam.” (A/84)

2.13.2. Yönelme Grubu

Yönelme grubu, birinci unsuru yönelme hâli eki bulunduran; “olan”, “olarak” fiilimsilerinin yıpranması ile oluşan kısaltma grubudur.

“ Birinci isim ögesinin yönelme durum eki aldığı, ikinci isim ögesinin ise yalın durumda bulunduğu kelime grubudur.” (Altun, 2017: 16).

“Esterea Delareyna *hatıralarına ve alışkanlıklarına bağlı* bir kadın olduğu için bundan hiç rahatsız olmadı.” (Ö/193)

2.13.3. Uzaklaşma Grubu

Fiilimsiler ile kurulan kelime gruplarındaki fiilimsilerin düşmesi ve ilk unsurun uzaklaşma hâl eki alması ile oluşur.

“Birinci isim ögesinin ayrılma durum eki aldığı, ikinci isim ögesinin ise yalın durumda bulunduğu kelime grubudur.” (Altun, 2017: 16).

“Meğer gözleriniz deniz gibiymiş ve damarlarım ısınacak, oysa bir *kokudan ibaret* bu içki...” (A/66)

2.13.4. Vasıta Grubu

Birinci ögesi vasıta hâli eki taşıyan kısaltma gruplarıdır.

“Oturmam için *hakiki deriyle kaplı* siyah eski kanepeyi işaret etti.” (A/65)

2.13.5. Farklı Türdeki Kısaltma Grupları

İkinci unsuru yönelme hâli eki alan kısaltma grupları da vardır:

“Annesiyle *göz göze* gelmişler, ateş gibi yanıyormuş ikisinin de gözleri.”
(A/71)

“Pek de *yan yana* gelmeyecek metinlerden oluşan tuhaf bir halita işte.”
(A/60)

“Kapıda *kendi kendine* gülümserdi.” (Ö/193)

“Güzel yemekleri tadını çıkara çıkara yer, teraslarda eski şaraplar içer, hala veya teyze kızıyla *diz dize* uzun uzun ağlardı.” (Ö/192)

Birinci unsuru uzaklaşma, ikinci unsuru yönelme eki alarak da kısaltma grubu oluşabilir:

“Gülüyordu, her şeyden hoşnuttu, gözleri yuvarlanan misketler gibi, genç kadınların vücutlarında *oradan oraya* dolaşıyordu.” (A/85)

3. CÜMLE

Söz diziminin inceleme alanına giren iki başlıktan biri yargısız anlatım birimleri olan kelime grupları diğeri ise yargılı anlatım biçimi olan cümledir.

Ergin (1985: 398) “Cümle bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden bir kelime gurubudur.” tanımından sonra “Bundan önce gördüğümüz kelime grupları *belirtme grupları* idi. Cümle ise bir *hüküm gurubu*’dur. Cümlelerin temel fonksiyonu hüküm ifade etmektir. Onun için cümle en tam, en geniş kelime gurubudur.” tespitini yapar.

Karahan (2017: 9) “Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir.” der.

Koç (1992: 262) cümleyi “Aralarında birtakım ilişkiler bulunan, bazı kurallara göre bir araya gelen ve belli bir anlamı olan sözcük dizimi.” şeklinde tanımlar.

Delice (2012: 38) “Cümle, dilbilgisi çalışmalarında doğru tanımlanmamaktadır. Her tanım, tanımı yapılacak kavramın anlambirimcikleriyle yapılır. Bu nedenle, cümlelerin anlambirimcikleri doğru tespit edilmeli” görüşünü ortaya koyduktan sonra bu doğrultuda “Cümle, bir yükleme -biri mutlaka özne veya nesne olmak koşuluyla- ona bağlı en az bir tamamlayıcıdan oluşan ve bir kılış, oluş veya durum bildiren söz dizimidir.” tanımını yapmıştır.

3.1. Cümle Unsurları

Söz dizimi incelemesinde kaynak alınan Leyla Karahan “Türkçede Söz Dizimi” kitabının 1993 basımında unsur terimini kullanırken 2017 basımında öge terimini kullanmıştır. Bu çalışmada yerine göre her iki terim de kullanılmıştır.

Cümle öğelerinin tasnifi konusunda bütün görüşlerin incelendiği “Cümle Öğelerinin Tasnifi” makalesinde Bulak (2015: 165-166) “Söz dizimini konu alan makalelerde ve söz dizimi kitaplarında cümle öğelerinin tasnifi konusunda farklı ifadelerle de olsa birbirine yakın yaklaşımlar sergilenmiştir. Bunlar incelendiğinde cümle öğelerinin tasnifi konusunda birbirine yakın üç ayrı yaklaşım görülür.” der.

Akerson (2007: 162), Karaağaç (2011: 186), Hengirmen (2007: 322), Dizdaroğlu (1976: 11), Ediskun (2010: 328), Özmen (2013: 5) ve Üstünova'nın (2000: 489) kabul ettiği birinci görüşe göre, özne ve yüklem temel ögeler; nesne, yer tamlayıcısı ve zarf yardımcı ögedir. Ergin (1993: 377) cümle ögelerinden fiil ve faili esas unsur; diğer ögeleri yardımcı unsur, Bilgegil (2009: 15) özne ve yüklemi esas ögeler; diğer ögeleri tamamlayıcı ögeler olarak niteleyerek bu görüşle örtüşen bir yaklaşımı farklı ifadelerle dile getirmiştir.

İkinci yaklaşımın temsilcilerinden olan Karahan (1999: 46) cümledeki ögeleri konusunda kesin bir tasnif yapmayıp yüklemi ana unsur, özneyi ondan sonraki en önemli unsur olarak nitelemiştir. Biraz farklı bir şekilde ifade etse de Özkan-Sevinçli (2011: 119) de yüklemi temel öge, özneyi ondan sonraki en önemli öge olarak belirlemiştir. Banguoğlu (2000: 438-442), Emre (1945: 115) ve Hatipoğlu (1972: 100) ise tasnif yerine, cümle ögelerini önem derecesine göre vererek yüklem, özne, nesne ve tümleçler şeklinde bir sıralama yapmışlardır.

Üçüncü yaklaşım ise cümledeki tek temel ögesinin yüklem olduğunu savunur. Bulak (2013: 1116) ve Delice (2003: 134) yüklem cümledeki tek temel ögesi olduğunu kabul edip cümledeki ögelerini; temel ögeler, zorunlu ögeler ve seçimlik ögeler olarak tasnif ederken Atabay (2003: 20) yüklem cümledeki en önemli ögesi olduğunu ifade etmiştir.

Bu yaklaşımlara ek olarak Üstüner de (1998: 548) “Gramer kitaplarımızda cümledeki ögeleri ile ilgili olarak verilen bilgiler arasında ilk bakışta büyük bir farklılık görülmez. Cümledeki temel ögeleri olarak yüklem ve özne, yardımcı ögeleri olarak da nesne, dolaylı tümleç ve zarf tümleci diye isimlendirilen ögelere yer verilir.” dedikten sonra bu ögelerin tanımlarında ve cümledeki yer alan bazı kelime veya kelime gruplarının hangi ögelere dâhil edileceği konusunda ayrı ayrı yorumlarla karşılaştığını, en farklı şekilde değerlendirilen ve en çok tartışılan cümle ögesinin de edat tümleci olduğunu söyler.

3.1.1. Yüklem

Cümledeki ana unsurlardan biri olan iş, oluş ve kılış bildiren yargı ifadelerine yüklem denir. Yüklem bazen bir fiil olduğu gibi bazen de yargı bildiren bir isim de olabilir. Yüklem aynı zamanda kendisine yöneltilecek

sorularla cümlenin diğer unsurlarına ulaştıracak bir tür dil bilgisi pusulasıdır. Cümle tek kelimedenden dahi oluşsa yüklem zorunlu bir unsurdur, yüklemsiz cümle olmaz.

Ergin (1985: 398) yüklem, cümlenin en esaslı unsuru, ana unsuru, temel unsuru, cümlenin direği olduğunu söyler. Diğer bütün unsurların ise yüklem, etrafında toplanan, onu destekleyen, onu tamamlayan unsurlar olduğunu ifade eder.

“Yok bir şey enişte *dedim, aculezzet, bir tür melankoli, geçer.*” (A/82)

Özellikleri:

- a. “Yüklem, ekle veya eksiz olarak yargı yüklenmiş bir fiil veya isimdir.” (Karahan, 2017: 14).

“Oysa *yanılır.*” (Ö/189)

“Herkes *kendisi olsun.*” (A/87)

“Bu öğrenci delikanlılarla pekiyi *geçinemezse* de onları *sever.*” (Ö/190)

“*Birbirimize yabancılaşmış olduğumuzun* hepimiz *farkındaydık.*” (A/86)

- b. “Yüklem, genellikle cümlenin sonunda bulunur. Ancak bir anlamı öne çıkarma, vurgulama ihtiyacı, özellikle şiirde ahenk endişesi vb. sebepler, diğer öğelerin olduğu gibi yüklem, de yerini değiştirebilmektedir.” (Karahan, 2017: 14).

“Çok *üzgündü* Ester.” (Ö/198)

“Gecenin hangi saatinde geleceği hiç *belli olmazmış* Nesim'in, ansızın çıkar gelir diye evden dışarı *adımını atmazmış* Madam, şu koltuk yıllardır böyle pencerenin önündeymiş, gözünü yoldan ayırmazmış.” (A/80)

- c. “Bir cümlede birden fazla özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf bulunabilir. Ancak yüklem tektir. Bir söz dizisi içindeki yüklem sayısı, cümle sayısını gösterir.” (Karahan, 2017: 15).

“Öğlene kadar *durur*, yemeğini yedikten sonra *giderdi.*” (Ö/192)

“Belginin o ipek saçları *ıslanmış*, yüzüne ve boynuna *yapışmıştı.*” (Ö/194)

“Ablam bu ölmeye hazır bakışın büyüklüğüne *yenildi*, köpeği birden *kucakladı*.” (A/78)

- d. “Yüklem yapıları diğer cümle öğelerinin de belirleyicisidir. Meselâ yüklemi geçişsiz fiil veya isim olan bir cümle, nesne almaz.” (Karahan, 2017: 15).

“Çocuklar şarabı görünce *neşelendiler*, Ester’e *iltifat yağdırdılar*.” (Ö/199)

“Birden, ne diyorsun ulan sen diye *bağır*dı, kim *suçlu*, kim *yenik*?” (A/86)

- e. “Bazı cümlelerde yüklem, kelime veya kelime grubu olarak yer almaz. Böyle cümlelerin anlamı bağlamdan anlaşılır ve cümle, dinleyen, okuyanın muhayyilesinde tamamlanır. Bu cümleler, kesik cümlelerdir.” (Karahan, 2017: 15).

“Kendi anlattı dedim. Ne zaman (*anlattı*)? Yaşarken (*anlattı*). Yaşarken (*anlattı*). Yaşarken (*anlattı*).” (A/62)

“İlk karşılaşmada merhaba (*dedim*), merhaba (*dedi*), o kadar.” (A/75)

“Baktım, teni pürüzsüz, gözlerinde belli belirsiz bir kalem izi, mahzun hatta elemli bir ifade (*vardı*).” (A/81)

“Türk gecesiymiş o gece, abimin içindeki Türk sahneden inmedi, Rus kızlarının dillerinde kırık bir Türkçe (*vardı*), bütün sesler dokuz sekizlik.” (A/85)

- f. “Art arda sıralanmış bazı cümlelerde yüklem veya yüklem bir parçası ortak olabilir.” (Karahan, 2017: 17).

“Biri *benim (hikâyem)*, biri *Madamın hikâyesi*, üçüncüsü bizi bir araya getiren yayımlanmış bir metin.” (A/59)

“Sen beni *seviyorsun*, yalnız beni (*seviyorsun*)!..” (Ö/195)

- g. “İsim veya fiil cinsinden kelime grupları yüklem olabilir.” (Karahan, 2017: 17).

“Esterea Delareyna’nın düzenli görüştüğü tek insan, *bu eski dost*

Nesim'dir.” (Ö/189)

“Beki de *onlardan biriydi.*” (Ö/196)

3.1.2. Özne

Araştırmacıların özne konusuna şekil veya işlev açısından yaklaşımları çok fazla özne türünün ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Ulutaş (2018: 3) “Özne için kullanılan örtülü özne, sözde özne, dolaylı özne, gerçek özne, mantıkça özne vb. gibi onlarca terim, kafa karışıklığına yol açmaktadır.”der.

Bulak da (2013: 1105) dil bilgisi ve söz dizimi kitapları ile bilimsel araştırmalarda özne türleri için gerçek özne, gerçekte kimse, gramerce özne, sözde özne, mantıkça özne, güçte kimse, mantıkça kimse, görünmez özne, görünür özne, örtülü özne, dolaylı özne, belirsiz özne, gizli özne, açık özne, ortak özne, açıklamalı özne, açıklayıcıdan özne, yinelenmiş özne, pekiştirilmiş özne, pekiştirmeli özne, kalıplaşmış özne, bağlaçlı özne, seslenmeli özne, kayan özne, bildirme koşacıyla özne, dönük kimse, karşılıklı kimse, ortaklaşa kimse, ettiren kimse, olduran kimse, yapıcı özne, etkileyici özne, etkisiz özne, etkilenen özne, imeceli özne, yaptırıcı özne, aracılı özne, baskıcı özne, zorlayıcı özne, deneyimci özne, eyleyici özne anlatımsal özne olmak üzere kırk iki farklı terim kullanıldığını ifade etmiştir.

Özellikleri:

a. “Özne; yüklemi isim olan cümlelerde, edilgen filli cümlelerde ve yüklemi oluş bildiren fiil cümlelerinde “olan”ı; diğer cümlelerde “yapan”ı karşılayan ögedir.” (Karahana, 2017: 18).

“*Çocuklar*, o yazıların altına muzipçe şeyler yazarlar, kalp resmi, karikatür falan çizerler.” (Ö/198)

“*Geceleri orda burda sabahı bulmayı seven ben*, sokaklardan korkan evcil bir kedi gibi doğru evime gidiyorum artık.”(A/61)

“Hayatında *Nesim* yoktu artık ve *beş yıldan beri bitirilebilen tek resim Ester*’indi.” (Ö/199)

“*Salahiyet seven vekilharcın, eski kiracıyı az daha mahkemeye verecek olan erkek kardeşin çözemediği, yazar sandığı bir adamdan medet umduracak mesele ne olabilir?*” (A/65)

b. “Özne, fiile çokluk, iyelik ve aitlik eki dışında çekim eki almadan bağlanır.” (Karahana, 2017: 19).

“Gündüzleri bir işe yaramadan öylece oturuyorum büroda, *planlar rölöveler* beni bekliyor.” (A/59)

“*Sedefi hatırlatan elleri gözümü aldı.*” (A/66)

“Sanırım *ikimizde ve sadece onda olan -onun yanında değilsem bende olmayan-, ikimizi ve onu başkalarından ayıran -onsuz iken beni başkalarıyla bir kılan- şey*, gerçekliğin üstümüzde ve onun üstünde iz bırakmamasıydı.” (A/66)

“*Sizi anlıyorum gülümsemesi* belirdi yüzünde, *kim, kim olduğunu belli etmek ister ki gülümsemesi, hepimiz başka biri değil miyiz başkalarının yanında gülümsemesi.*” (A/65)

“Zararı *kendi* ödeyecekti.” (Ö/199)

“Ağlayışı kocasını çok seven, hatıralarına bağlı, dul bir kadına yaraşacak biçimdeydi.” (Ö/193)

c. “Bir cümlede birden fazla özne bulunabilir.” (Karahana, 2017: 19).

“*Sızan kömür kokusu ve titreşen tüller* mutsuzluğu ağırlaştırıyordu.” (A/73)

“İçeriden *solgun bir ışık, içime uğuldayan karlı bir ormanda yalnız kalmak korkusu düşüren bir müzik, nemli ama çekici bir koku* geliyordu.” (A/65)

“*Nesim'in soğuk solgun sinirli bir karısı, gözleri iri ama gülmeyen iki zayıf oğlu* varmış.” (A/72)

d. “Özne, bazı cümlelerde, bir kelime veya kelime grubu olarak yer almaz. Cümlenin öznesi, yüklem taşıdığı şahıs ekinden anlaşılır. Şahıs ekinin işaret ettiği zamir, cümlenin öznesidir.” (Karahan, 2017: 20).

“Ağlamaya başladı yeniden.” (Ö/199)

“Bir gemi resmi çizmeye başlamıştım ki, geç oldu yat artık dediler.”
(A/73)

“Ben dedi, çok iyi olacak sandım, niye olmuyor?” (A/85)

“Bir yandan da bu uzadıkça zorlaşan dostluk sona erdiği için tuhaf bir rahatlık duyuyor.” (Ö/190)

e. “Hitap unsurları, yükleme bağlanmadıkları için özne değil cümle dışı ögedir. Bu ögenin anlam bakımından her zaman özne ile örtüşmesi şart değildir.” (Karahan, 2017: 21).

“Evet tam böyle demişti! ‘Affedersiniz *Beyefendi*, saatiniz kaç acaba?’ ” (Ö/194)

“Sizi evinize bırakayım *Küçükhanım*...” (Ö/194)

“Zahmet olmasın *Beyefendi*...” (Ö/195)

“Estağfurullah *efendim*, zahmet ne demek?” (Ö/195)

f. “Arka arkaya sıralanmış bazı cümlelerde özne ortak olabilir.” (Karahan, 2017: 22).

“Sonbaharın ilk esintileriyle antika çini sobasını tutuşturur, taa yaza kadar o sobayı meşe kütükleriyle besler.” (Ö/189)

“Birbirimize iyi akşamlar dediğimiz ve gözlerini gözlerime diktiği kısa süre içinde bu ilgiden hoşlanıp hoşlanmadığımı soruyorum kendime, ama daha cevap veremedim sorumu unutuyorum.” (A/61)

“*Adam* kapıyı açtı, Esterle birlikte odaları dolaştı, ölü diri hiçbir şey olmadığını söyleyerek gitti.” (Ö/199)

g. “İsim cinsinden kelime grupları özne olabilir.” (Karahan, 2017: 22).

“Dik bakışlarında velinimetine duyduğu derin sadakati okuyunca, gözümde *ev sahibim olarak iskeleti tunçtan bir kadın* canlanmıştı.” (A/63) (özne: sıfat tamlaması)

“İlk karşılaşmamızda üstümde bıraktığı etkinin zamanla ağırlaşacağını *kestirememiş olmam* bende çelişkili duygular uyandırıyor.” (A/63) (özne: isim-fiil grubu)

“Yaşadığım şeyin adı neydi?” (A/64) (özne: isim tamlaması)

“Böyle durumlarda *çıplak bir iştahla kendini yemeğe vermek* her şeyi belli ediyor.” (A/64) (özne: isim-fiil grubu)

“Neyimden memnun değil acaba *pelerinli ev sahibim?*” (A/64) (özne: sıfat tamlaması)

ğ. “Cümle tahlillerinde yükleme sorulan kim, ne soruları, özneyi bulmaya yardım eder.” (Karahana, 2017: 23).

“Madamı neden bu kadar sık düşündüğümü düşündüm.” (A/75) (Düşünen kim? Kim düşündü?)

“Hiçbiri istediği gibi olmuyordu.” (Ö/194) (Olmayan ne? Ne olmuyordu?)

h. “Cümlede özne ile yüklem arasında her zaman teklik-çokluk bakımından paralellik aranmaz.” (Karahana, 2017: 23).

“Yüksek sesle söylemesi için *yalvardı çocuklar*, kabul etmedi.” (Ö/198)

“Özne olan çokluk cansız isimleri, genellikle teklik bazen de çokluk yükleme bağlanır.” (Karahana, 2017: 23).

“Reçelli çörekler masanın üstünde *taş gibi olmuştu.*” (Ö/199)

“Tüller aralıktı, oda buz gibiydi.” (Ö/199)

“Boyalar, fırçalar, paletler kaldırılmıştı ortalıktan.” (Ö/199)

3.1.3. Nesne

Yüklemi geçişli fiil olan cümlelerde öznenin yaptığı işten etkilenen belirtme ekli veya eksiz ögeye nesne denir.

“Nesne; yüklem bildirdiği eylemin gerçekleşmesindeki etkili olan özellikler (yer, zaman ve durum) dışında yüklem ilişkili olduğu bir soyut/somut varlıktır. Daha açıkçası özne, yüklemdeki eylemi gerçekleştirendir, nesne ise öznenin gerçekleştirdiği eylemle ilişkisi olandır.” (Boz, 2007: 106).

Nesneyi içinde yer aldığı cümlenin yardımcı değil zorunlu öğelerinden biri olarak gösteren Leylâ Karahan nesnenin hâl eksiz veya akkuzatif eki ile kullanılabileceğini belirtir. “Bu iki farklı kullanılış, nesnenin söz dizimi içindeki yerini ve anlamını etkilemiştir. Belirtisiz nesne -yani akkuzatif eksiz nesne- genellikle yüklem yanında yer alırken, akkuzatif ekli nesne yüklemle ilişkilerinde -akkuzatif ekli nesneye göre- bağımsız bir öge olarak söz dizimi içinde daha rahat yer değiştirir.” (Karahan, 2004: 1615).

“Türkçenin söz diziminde bir cümlede birden fazla farklı yer tamlayıcısı, birden fazla farklı zarf tümleci bulunabilir. Türkçe buna imkân vermektedir. Ancak aynı cümlede hem belirtili hem de belirtisiz nesne bir arada olamaz.” (Baydar, 2018:132).

- a. “Nesne, fiile eksiz veya yüklem hâli eki ile bağlanır.” (Karahan, 2017: 25).

“Gülümsedi sonra, *sizi sevdi* dedi kediye bakarak.” (A/75)

“Nesim, *varlığının farkında bile olmayan Belgin'i nasıl evine götürdüğünü* anlatıyordu.” (Ö/197)

- b. “Yüklem hâli eki taşımayan nesnelere belirtisiz nesnedir, genel bir varlığı, bir türü karşılar.” (Karahan, 2017: 25).

“*Bir hayata nasıl olur da önemsizlik denebilir* dedi.” (A/76)

“*Kadın evli mi* dedi.” (A/82)

- c. “Yüklem hâli eki taşıyan nesnelere belirtili nesnedir, bilinen bir varlığı karşılar.” (Karahan, 2017: 25).

“Arada bir hatırlarmış *derbederliğini, suç gibi taşıdığı güzelliğini.*” (A/75)

- d. “Belirtisiz nesne yüklem yanında yer alır. Belirtisiz nesne ile yüklem arasında daimî bir ilişki vardır. Bu sebeple yüklemle belirtisiz nesne arasına da / de, dahi, bile gibi kuvvetlendirme edatı ve soru eki dışında genellikle başka bir öge giremez.” (Karahan, 2017: 26).

“*Ashında elimden pek bir şey gelmez, elimden gelen sınırlıdır, fazlası gerekmedi bugüne kadar, ama hayat bu, belki de zamanı gelmiştir, demedim.*” (A/65)

- e. “Belirtili nesnenin cümle içindeki yeri değişkendir. Yükleme hâli eki, nesneye sadece belirlilik değil aynı zamanda söz dizimi içindeki yeri bakımından bağımsızlık da kazandırır.” (Karahan, 2017: 26).

“*Teklifini hem gülünç bulmuş, hem de ciddiye almıştım.*” (A/59)

“Kedinin kanepeden inip karanlık koridorda kaybolması hayat belirtisine neden olunca, *bunun zamana ritmini geri verecek bir fırsat olduğunu* hissettim.” (A/67)

- f. “Bir cümlede birden fazla nesne bulunabilir. Ancak bu nesnelere belirtili veya belirtisiz aynı cinsten olmalıdır. Belirtili ve belirtisiz nesnelere aynı cümle içinde yer alamaz.” (Karahan, 2017: 26).

“*Yazmaya başlayınca gelişigüzel satırlar yazmakla yetinemeyeceğimi, yazdıklarımın kendine ait bir evren kazanmasını şiddetle istediğimi* farkettim.” (A/76)

- g. “İsim cinsinden kelime grupları cümlede nesne görevi yapabilir.” (Karahan, 2017: 28).

“*Karşı dairenin kapısını* çaldı, elinde bir ekmek parçası kemiren bir kadın açtı, *Nesim'i* sordu ona.” (Ö/198)

“*Oğlu Mişon'un çığlıklarıyla karısı Roza'nın yardım isteyişini, kendini içeri atmak isterken küçük oğlu Salvo'nun üzerine tavanın çöktüğünü* tekrar tekrar anlatır ve ağlarken kocaman beyaz bir mendille *burnunu* silerdi.” (Ö/192)

“Bazen de *hayatımın tek hakiki ama olağandışı macerasını yolun yarısını henüz geçmişken iyi ki yaşamış olduğumu düşünüyorum.*” (A/64)

h. “Bazı cümlelerde nesnelere biri diğerinin açıklayıcısıdır.” (Karahan, 2017: 27)

“Suçlular, küskünler, yenikler hayata sıfırdan başlamak için hep *Amerika’yı* seçiyorlar dedim, Nesim’i hatırlayarak, *Yeni Dünya’yı.*” (A/86)

“*Bir arkadaş demiş, annenim görüşmemi istemediği arkadaşlardan biri.*” (A/71)

3.1.4. Yer Tamlayıcısı

Yer tamlayıcısı, yüklem bildirdiği iş, oluş ve kılış ifadelerinin gerçekleştiği yeri gösterir.

Ergin (1985: 400) “Yer tamlayıcısının ana fonksiyonu zaman ve mekân içinde geniş manâsiyle yer ve istikamet ifade etmektir.” der.

Karahan (2017: 29) yer tamlayıcısını tanımlarken bu ögenin yükleme yönelme (-A), bulunma (-DA), uzaklaşma (-DAn) hâli ekleriyle bağlanan bir kelime veya kelime grubu olduğunu söyler. Hatta yer tamlayıcısının bu eklerden birini mutlaka taşıması gerektiğini de belirtir.

a. “Bu öge, yükleme yönelme (-A), bulunma(-DA), uzaklaşma(-DAN) hâli ekleriyle bağlanan bir kelime veya kelime grubudur. Yer tamlayıcısı mutlaka bu eklerden birini taşımalıdır.” (Karahan, 2017: 29).

“Ester iyidir, *merhametli tarafından* yararlanırlar.” (Ö/198)

“*Loşluğun içinde kımıldanır gibi duran eşyaya* baktım.” (A/65)

“Madamın liseyi bitirdiği yaz *adada kayalıklardan denize* atlamış babası.” (A/77)

b. “Bazı yer tamlayıcıları, kendilerinden önceki yer tamlayıcılarının açıklayıcısıdır.” (Karahan, 2017: 30).

“Gökdelenlere bakıyorum, yeni zamanlar fanuslarının içeriyi sızdırmayan dışlarına.” (A/59)

“Koltuğa oturmak için kediyi kaldırıncı, siyah-beyaz cüsse yakınım, kanepenin öbür ucuna geçti, dertop olup içine kapandı.” (A/65)

“Yazmaya Madamın ellerinden başladım, sedef gövdeli ipek bir yelpazeyi andıran safi kemik ellerinin gözümü aldığından.” (A/68)

“Abimin odasına gittim, beyaz fanilalıydı yine, bol bir keten pantolon giymiş, giysilerinde, duruşunda hoş bir gevşeklik vardı, kontrol edip arka cebine koyduğu cüzdanı ise hayatının *hard disc*’i, sıkı, düzenli, dolu, kalbi *orada* atıyor, cüzdanındaki kimliğinde.” (A/85)

c. “Yönelme, bulunma ve uzaklaşma hâli ekli tarz, zaman ve miktar zarfları yer tamlayıcısı değildir.” (Karahana, 2017: 30).

“Baba-kız *Nesim*’in getirdiği sobayı her yakışlarında onu anarlarmış.” (A/76)

“Eskiden hayatıma girip çıkmalarından şikâyetçi olduğu kadınların ayaklarının kesilmesinden rahatsız.” (A/61)

“Gülüyordu, her şeyden hoşnuttu, gözleri yuvarlanan misketler gibi, genç kadınların vücutlarında *oradan oraya* dolaşıyordu.” (A/85)

“Kalk gel diye tutturdular, *gecenin bir vaktinde* kalktım gittim.” (A/84)

“İçimde bir ölü soğukluğuyla eve döndüğümde telefon çalıyordu.” (A/84)

d. “İsim cinsinden kelime grupları yer tamlayıcısı olabilir.” (Karahana, 2017: 31).

“Sonra bana döndü, gözlerinde yine o elemli ifade, *bir gece kulübünde* programa başladım dedi, beklerim diyeceğim ama, size göre bir yer değil.” (A/86)

“Şaşırdım, *aptalca bir gülümsemenin yüzümü dolaştığından* eminim.” (A/64)

“İçerisi neredeyse soğuktu, tül perde titreştiğine göre pencere aralığı, ayaklı iki abajurdan yorgun buz beyazı ışık sızıyor, bu loşluk ve soğuk ölümü çağrıştırıyordu.” (A/65)

- e. “Cümle tahlillerinde yükleme sorulan kime, kimde, kimden, neye, nede, neden, nereye, nerede, nereden soruları bu ögeyi bulmayı kolaylaştırır.” (Karahana, 2017: 31).

“Kimsesizler mezarlığına gömüldü, Esterea Delareyna'nın bundan haberi olmadı.” (Ö/199)

“Birden fırladı yerinden, ipek fularını düzeltti, saatine baktı, iki buçuğa geliyor, Ester'in gelmesine daha vardı.” (Ö/195)

“Ester'e pek kibar davranır, azıcık yüz verse adamın kendine evlenme teklif edeceğinden emindir.” (Ö/193)

3.1.5. Zarf

Zarf, yüklem bildirdiği iş, oluş ve kılış ifadelerinin gerçekleştiği zamanı, durumu, sebebi gösteren ögedir. Yani yüklem ne zaman, nasıl, niçin, ne ile vb. gerçekleştiğini ifade eder.

Ergin (1985: 400-401) zarf çekimsiz bir cümle unsurudur, fiile olduğu gibi doğrudan doğruya bağlanır. Zarf unsurunun sonunda instrumental eşitlik ve yön ekleri bulunabilir tespitini yaptıktan sonra “Fakat bu hâl ekleri bir münasebet için değil doğrudan doğruya zarf eki olarak kullanılan eklerdir. Hatta bazan zarfın sonunda ablatif eki de görülebilir. Edatlaşmış bazı kelimelerde bu şekilde klişe datif ve lokatif de görülebilir. Bütün bunların çekim demek olmadığı ve zarfın çekimsiz unsur olduğu unutulmamalıdır.” der.

- a. “Zarf görevi yapan kelime ve kelime grupları yüklemi zaman, tarz, sebep, miktar, yön, vasıta ve şart bildirerek tamamlar.” (Karahana, 2017: 32).

“Yaşlı kedisini okşarken, nerde kalmıştık diye sordu.” (A/70)

“Madam sanki, yazabildiğinizi saklıyorsunuz der gibi bakıyordu yüzüme.” (A/67)

“Nesim ile Ester’in dostluklarını bilen Beki, *Ester’i görür görmez* anlatmaya başladı.” (Ö/196)

“*O gece evime dönünce portakal likörünün eşsiz kokusunu hatırlayarak epeyce votka içtikten sonra, iki satır yazmayı deneyip bıraktığım yığınla defter arasından hiç dokunulmamış birini seçtim.*” (A/67)

“Madam, *beni çocuğu yerine koyarak evinde ve kalbinde en geniş yeri ayırmış olan ablamla aynı yaşta olmalıydı.*” (A/68)

“*Yillardan beri ilk kez ağlamıştı Ester o gece.*” (Ö/193)

“Ne bilsin?” (Ö/194)

“*Birden, “Defol evimden!” diye bağırdı Ester'e, bileğine yapıştı, koltuktan kaldırdı, sokak kapısına kadar sürükleyip dışarı itti Ester'i.*” (Ö/197)

“Nesim onu *daha önce* de evinden kovmuştu ama, *böyle öfkeyle* sürüklememişti hiç.” (Ö/197)

“Sokağın başında *birden* durdu, *koşarak* döndü, merdivenleri *bir solukta* çıktı.” (Ö/198)

“*Sabaha kadar, günün ilk ışıkları gözünü alana kadar, karanlıkta olduğunun farkına varmadan, hep aynı koltukta yarı ağlayarak, yarı uyuyarak* Nesim’i bekledi.” (Ö/199)

“Ablam neden diyordu, *neden* bağışlayayım seni?” (A/82)

“*Dışarı* çıktı *yeniden.*” (Ö/198)

- b. “İsimler eksiz veya yön, eşitlik, vasıta hâli ve diğer bazı hâl ekleriyle; fiiller de zarf-fiil ekleriyle cümlede zarf görevi yaparlar.” (Karahan, 2017: 33).

“*Derken sık sık* okulun kapısında bekler bulmuş onu, *gözlerinde kucaklanmak isteyen bir hayvan bakışı.*” (A/76)

“*Babası ölünce* hayatı *Nesim ve başka şeyler* diye ikiye ayırmış

Madam.”(A/77)

“Arada *İngilizce* konuşuyor, *İngilizce* davranıyordu, *pervasızca* takılıyordu kadınlara, ilgi görüyordu.” (A/85)

“Kadınlar hayatıma *hep kendi ayaklarıyla* geldiler.” (A/63)

“*Sabah ayak seslerini bile duyurmadan usulca* işine gidiyor, *akşam karanlıkta* geliyor, *kızıyla ilgilenmeden* odasına çekiliyormuş.” (A/76)

- c. “Bir cümlede aynı veya ayrı türden birden fazla zarf bulunabilir. Aynı cinsten zarfların bir arada bulunduğu bir cümlede, genellikle zaman zarfı diğer zarfların önünde yer alır. Miktar bildiren zarflar ise yüklem hemen yanındadır.” (Karahan, 2017: 33).

“*Kapıyı yüzüne kapatırken de “Belgin gelecek, şimdi Belgin gelecek...” diye* söyleniyordu.” (Ö/197)

”*Madam öldüğünden beri her gece bu metinlerin eşliğinde dünyadan geçip gitmek üstüne, bir sonuca varamadan* düşünüyorum.” (A/60)

“Madamın dairesini *hâlâ boşaltmamışlar dedi çay koyarken, eşyası dağılıp* gidecek zavallının.” (A/62)

- d. “Bazı zarflar, kendilerinden önceki diğer zarfların açıklayıcısı olabilir.” (Karahan, 2017: 35).

“*Gülüyordu, her şeyden hoşnuttu, gözleri yuvarlanan misketler gibi, genç kadınların vücutlarında oradan oraya* dolaşıyordu.” (A/85)

- e. “Cümle tahlillerinde yükleme sorulan nasıl, ne zaman, ne ile, kiminle, hangi şartlarda, kim tarafından, niçin, ne kadar, hangi yöne gibi sorular, zarf ögesini bulmayı kolaylaştırır.” (Karahan, 2017: 36).

“*Kelimeler bana hâkim olmaya kalkıştıkça, ben onlara hükmetmeye* çalıştım.” (A/75)

“Artık eskicilerde bile zor rastlanan türden kapitoneli portmantoya ıslak paltomu asarken, Madamın benden nasıl bir yardım isteyeceğini düşünüyordum.” (A/65)

“Telefonda eniştemle yine uzun uzun İngilizce konuştuğu için çok kızmış ablam.” (A/74)

“Madam sanki, yazabildiğinizi saklıyorsunuz der gibi bakıyordu yüzüme.” (A/67)

“İncinmek fiili size ne kadar yakışıyor Madam diye düşündüm ve böylece bütün bunları gülünç bulan yanımı kaybettim.” (A/69)

“Sokağın ince bir yağmurla ıslanmış harap merdivenlerini ağır ağır çıkıyordu, gri uzun eski pelerine benzer bir giysi vardı üstünde, solgun görünüyordu.” (A/62)

“Babası da avucunu dayamış duvara neden sonra.” (A/71)

3.1.6. Cümle Dışı Unsurlar

Cümlenin kuruluşuna doğrudan katılmayan ve yükleme bağlanmayan, ancak cümlenin anlamına dolaylı olarak katkıda bulunan, bağlaç ve ünlemlere cümle dışı unsur denir.

Ertane Baydar (2016: 199-200) ifadenin diğer terimlendirme biçimlerine de değinir ve yardımcı öge, cümle dışı unsur, yüklem dışı öge, cümle başı tümleci, bağımsız tümleçler, dolaylı tamlayıcılar, cümle ve cümlelere bağlanan ögeler gibi terimlere de yer verir.

Karahan (2017: 37-38) cümle dışı unsurları anlatırken ünlem, ünlem grupları, hitaplar, bağlama edatları, açıklama cümleleri ve ara sözlerin cümle dışı unsur olabileceğini belirtir. Cümle dışı unsurun cümlenin içinde başta, ortada ve sonda bulunabileceğini ifade eder.

“Esterea Delareyna kırkını henüz geçmiştir ama yaşlı kadınlar gibi giyinir.” (Ö/189)

“Bu öğrenci delikanlılarla pek iyi geçinemezse *de* onları sever.” (Ö/189)

“Anlardı *ki* Nesim’in yine parası bitmiştir, evde yoktur.” (Ö/192)

“*Ama* yine *de* pansiyonerlerinden çok hoşlanır.” (Ö/193)

“Nesim *ise* tatlı bir yaşlıdır Ester için *ve* aşkı sadece gülünçtür.” (Ö/193)

“Bizi bir araya getiren hikâye, *kitabın yayımlanış tarihine bakılırsa*, en az on beş yıl önce yazılmış.” (A/59)

“Doğruların ne önemi var, onu *da* bilmiyorum.” (A/59)

“Çocuğun ilgisinin ben *de* farkındayım, çoktandır.” (A/61)

“Yok bir şey *enişte* dedim, acılezzet, *bir tür melankoli*, geçer.” (A/82)

“Evet tam böyle demişti! ‘Affedersiniz *Beyefendi*, saatiniz kaç acaba?’ ”
(Ö/194)

“*Çünkü* hayatıma giren her kadının bendeki serencamını daha ilk günden tahmin edebilme yetisini yirmili yaşlanma varmadan kazandım.” (A/63)

3.2. Cümle Çeşitleri

Birçok dil mevzuunda olduğu gibi cümlelerin yapı bakımından sınıflandırılmasında da çeşitli görüşlerin olduğu bilinmektedir.

“Banguoğlu, cümleyi basit ve birleşik olarak değerlendirir ve birleşik cümleyi de kendi içinde tümlene ve karmaşık şeklinde iki sınıfa ayırır. Tümlene birleşik cümlelerin alt başlıkları şart, ilinti ve bağlam; karmaşık cümlelerin alt başlıkları ad-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil cümlelerinden oluşur.” (Banguoğlu, 1974: 522-586) (Delice, 2012: 872-873’ten).

Banguoğlu’nun çoğu terimi artık kullanımdan düşmüştür. Benzer biçimde cümle tasnifinde bugün çoğu unutulmuş terimler kullanan Hatipoğlu cümleyi yalın ve birleşik terimleriyle ikiye ayırır. ”Birden çok çekimli eylem kullanılabileceğini ifade ettiği birleşik cümleyi kendi içinde yan cümlelerin temel cümleye bağlanma şekillerine göre bağlaçlı, dilekli, koşullu, ilgeçli, olumsuzluk

koşaçlı, sorulu, ikilemeli, kalıplaşmış, aratümceli, girişik ve sıralı alt başlıklarıyla listeler.” (Hatipoğlu, 1982: 145-172) (Delice, 2012: 872-873’ten).

Bugün Türk dil bilgisinde yaygın olarak kullanılan terimleri ortaya koyan Ergin de (1985: 401-407) basit ve birleşik şeklinde cümleyi ikiye ayırır ve birleşik cümlenin alt başlıklarını şartlı, ki’li ve iç içe olmak üzere üç maddede inceler.

“Toparlı ve çalışma arkadaşları cümleyi basit ve birleşik diye ikiye ayırdıktan sonra birleşik cümleyi kendi içinde girişik, şartlı, iç içe, sıralı, bağlı ve ki’li olarak sınıflandırmaktadırlar.” (Toparlı, 1996: 111-113) (Delice, 2012b: 872-873’ten).

Karahan (1993: 61-67) “Türkçede Söz Dizimi” kitabının 1993 basımında yapısına göre cümleleri basit cümle, birleşik cümle (şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle), bağlı cümleler (ki’li bağlı cümleler, diğer bağlama edatlarıyla kurulan bağlı cümleler), sıralı cümleler şeklinde tasnif etmiştir. Karahan, (2017: 85-95) aynı kitabın 2017 basımında 1993 basımında kullandığı “Yapısına Göre Cümleler” başlığı yerine “Cümlelerin Bağlanma Şekilleri” başlığını kullanmıştır. Bu başlık altında; bağlanma edatlarıyla bağlanan cümleler, ortak cümle öğeleriyle bağlanan cümleler, ortak kip/şahıs ekleriyle bağlanan cümleler, anlam ilişkisiyle bağlanan cümleler olarak tasnifini değiştirmiştir. Bu çalışmada cümle çeşitleri incelenirken Karahan’ın “Türkçede Söz Dizimi” adlı kitabının 1993 basımındaki tasnif tercih edilmiştir.

3.2.1. Yapısına Göre Cümleler

3.2.1.1. Basit Cümle

Tek yüklemi bulunan, tek yargı bildiren cümlelere basit cümle denir.

“Madam Esterea Delareyna bir ressama modellik yapar.” (Ö/189)

“Esterea Delareyna’nın düzenli görüştüğü tek insan, bu eski dost Nesim'dir.” (Ö/189)

“Nesim, çay masasını özenle hazırlamıştır.” (Ö/190)

“Garip bir anın içindeydim” (A/67)

“Onunla yavaş yavaş vuran, sonunda yere seren içkilerin sarhoşluğu gibi bir beraberliğimiz oldu.” (A/60)

3.2.1.2. Birleşik Cümle

Yan ve temel cümlelerden oluşan, içinde birden fazla yargı barından cümlelere birleşik cümle denir.

“Birleşik cümle, bir ana cümle ve cümlenin anlamını tamamlayan bir veya daha fazla yardımcı cümle ile kurulur.” (Karahan, 1993:61).

Çoğu dil bilgisi kitabında genellikle girişik cümle olarak adlandırılan ve yaygın olarak kabul gören birleşik cümle türüne yer verilmiştir. Aktan (2016: 123) girişik birleşik cümle anlayışının benimsenmesindeki en önemli sebebin Türkiye’de Batılı dil bilgisi anlayışı ile hazırlanmış olan ilk dil bilgisi kitapları olduğunu söyler. Altay dil grubuna mensup olan Türkçenin cümle yapısı uzun zamandan beri Hint-Avrupa dil ailesine mensup olan Fransızcanın etkisiyle yorumlandığı için girişik birleşik cümle tanımı ortaya çıkmıştır der. “Birleşik cümlenin en önemli özelliği yargı taşıyan en az iki yükleme yani birden fazla yargı taşıyan isim veya çekimli fiile sahip olmasıdır. Oysa girişik birleşik cümle diye adlandırılan cümlelerde tek yargı bulunmaktadır.” tespitini yapar.

Leylâ Karahan da (2011: 39) isim-fiil, sıfat-fiil veya zarf-fiil bulunan bir cümlenin meselâ “Koşarak uzaklaştı.” cümlesinin zihinde “Koştı.” ve “Uzaklaştı.” gibi iki cümleden meydana geldiği düşünülüyor ve bundan dolayı koşarak kelimesinde yargı bulunduğu kabul ediliyorsa bu mantığı her cümleye uygulamak mümkündür der ve bu mantığa göre “Mavi bir elbise aldım.” cümlesinin de “Bir elbise aldım.” ve “Elbise maviydi.” gibi iki cümleden meydana geldiğini farz edip birleşik cümle kabul edilmesi gerektiğini ifade eder.

Cümle içindeki bazı unsurlara yargı yüklemenin ve bunları yan cümle olarak kabul etmenin, dil bilgisi öğretiminde cümle adını verdiğimiz bütünü, bu bütün içindeki unsurların görevlerini ve yükleme bağlantılarını kavramayı da zorlaştırdığı tezini savunan Karahan (2011: 39) “Tek yargılı her cümle, basit cümledir. İsim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiillerin diğer isim, sıfat ve zarflardan görev

bakımından hiçbir farkları yoktur ve bu kelimelerin varlığı basit cümlenin yapısını etkilemez.” tespitinde bulunur.

3.2.1.2.1. Şartlı Birleşik Cümle

Yan cümlenin, şart ekiyle çekimlenmiş bir fiil veya bir isim olduğu cümleler şartlı birleşik cümlelerdir.

“Bir cümlenin, bir şart cümlesi ile tamamlandığı cümledir. Şart cümlesi tek başına yargı bildirmez. Bir başka cümleyi zaman, şart, sebep ve benzetme anlamlarıyla tamamlar.” (Karahan, 1993:61).

“Bu öğrenci delikanlılarla pek iyi geçinemezse de onları sever.” (Ö/190)

“Hayatımın bu aşamasında böyle bir hikâye yazmak, bana bir tür vasiyet gibi görünüyor, öte yandan, yazabilirsem kendim olacağım sanıyorum.” (A/60)

“O da uyarmazsa ne olurdu Nesim’in hali?” (Ö/197)

“Ara sıra onlardan güzel gözlü, sakin ve duygulu olan biriyle bir maceraya girişmek aklına gelirse de hemen kovar bu düşüncüyü.” (Ö/193)

“Madamın kucağına başımı koyabilseydim ruhum tazelenenecekti.” (A/78)

3.2.1.2.2. İç İçe Birleşik Cümle

Cümle içinde bulunan başka bir cümlenin yüklem bir ögesi durumunda bulunduğu ya da bir ögenin tamamlayıcısı olduğu cümlelerdir. Bu tür cümleler birine ait sözlerin başkalarına aktarıldığı cümlelerdir.

“Bir cümlenin herhangi bir görevle başka bir cümlenin içinde yer aldığı cümledir. Yardımcı cümle, ana cümlenin bir unsuru veya o unsurun bir parçasıdır.” (Karahan, 1993: 63).

“Şu mimar kızı da çağırırsana öğle yemeğine diyordum enişteme içim buz tuttuğunda.” (A/81)

“Ama sizi rahatsız ediyorsa konuşurum ablamla dedi.” (A/78)

“Başkalarının ya da kendisinin aslında başkaları veya kendisi olmadığı,

onların yerini sahtelerinin yani kopyalarının aldığı kuruntusu...' diyordu sözlük.” (A/60)

“Madamın dairesini hâlâ boşaltmamışlar dedi çay koyarken, eşyası dağılıp gidecek zavallının.” (A/62)

“Dalıp gittiğimi fark ediyor eniştem, hadi yemeğe çıkalım da sohbet edelim biraz diyor her zamanki sevecenliğiyle.” (A/59)

“Unut evladım artık diyor.” (A/59)

“Madamın ölümü çok dokundu bana diyorum.” (A/59)

“Sizin için ne yapabilirim Madam dedim biraz sahte bir nezaketle.” (A/67)

“Kalplere nasıl da meraklıdır ablam, usulca sordu, ne biliyorsun hakkında? Bütün hayatını dedim sıradan bir şey söyler gibi. İnanmadı, sol kaşı kalktı, manidar, nerden biliyorsun dedi. Kendi anlattı dedim” (A/62)

“Siz kimsiniz demiştim de, Madamın erkek kardeşinin vekilharcıyı demişti adam, kısa kollarını anlamsız bir gururla göğsünde kavuşturarak, kontratı imzalamaya yetkim var.” (A/63)

“Madam sizi televizyonda görmüş dedi, yazarmışsınız, iftihar ettik, keşke haber verseydiniz de biz de seyretseydik.” (A/70)

“Beni bu duvarları ıslak evde mi oturtacaksın? demiş. Bu kaloriferleri yanmayan evde. Bu kasvetli salonda. Bu daracık mutfakta. Bu manzarasız odalarda. Bu ara sokakta. Beni kırk milletten ne idüğü belirsiz insanlarla komşu mu yapacaksın? Ala ala bu evi mi aldın? Bula bula bu evi mi layık buldun bana? Elinden gele gele bu mu geldi?” (A/71)

“Böylece yıllar geçti dedi, pencerenin önünde Nesim gelecek diye bekleyerek.” (A/77)

“Sanki ölmek nedir biliyordu.” (A/78)

“Oğlu yaşındaki Yasef'in ona ‘...Nesim postaneye git, Nesim git bankaya şu çeki tahsil et, gel...’ demesi çok ağır gelirdi ama yine de giderdi.” (Ö/192)

“Geldiniz mi dedi, sizinle bir şey konuşmak istiyordum.” (A/64)

“Terk ettiğim kadının ahı ne çabuk tuttu diye dalga geçtim kendimle.”
(A/64)

“Ben dedi, çok iyi olacak sandım, niye olmuyor?” (A/85)

“Yüzü kıpkırmızı oldu, çenesi titriyordu sinirden, üstüme yürümeye kalktı, ablam araya girdi, delirdiniz mi siz ne yapıyorsunuz diyerek.” (A/86)

“Ama o anne olamadı dedi, aynı şey değil.” (A/87)

“Bazen kendime kızıyorum, Madamın varlığının anaforuna kapılacağımı nasıl bilemedim diye.” (A/63)

“Okulun kapısında ‘ Affedersiniz Beyefendi’ demişti.” (Ö/194)

“ ‘ Yarın akşam bir yerlerde otursak...’ demişti Nesim.” (Ö/195)

“ ‘ Sen artık çok yaşlısın!’ diye sözünü kesti Ester Nesim’in.” (Ö/197)

“Birden, ‘ Defol evimden!’ diye bağırdı Ester’e, bileğine yapıştı, koltuktan kaldırdı, sokak kapısına kadar sürükleyip dışarı itti Ester’i.” (Ö/197)

“Kapıyı yüzüne kapatırken de ‘ Belgin gelecek, şimdi Belgin gelecek...’ diye söyleniyordu.” (Ö/197)

“Bir hayata nasıl olur da önemsizlik denebilir dedi.” (A/76)

3.2.1.3. Bağlı Cümle

Bağlaçlar ile birbirine bağlanan cümlelere bağlı cümle denir.

“Bağlama edatlarıyla birbirine bağlanmış cümleler topluluğudur. Bu cümleler ‘ki’ veya diğer bağlama edatları ile kurulur.” (Karahan, 1993: 64).

Aktan (2016:126), ki ile bağlanan cümleleri “ki’li birleşik cümle” olarak almıştır.

3.2.1.3.1. Ki'li Bağlı Cümleler

Ki bağlacıyla bağlanan cümlelerdir.

“Farsça ‘ki’ bağlama edatı ile bağlanmış cümlelerdir. ‘ki’ edatıyla bağlanan bu cümlelerin her biri, tek başına yargı bildiren müstakil bir cümledir.” (Karahan, 1993: 64).

“Anlardı *ki* Nesim’in yine parası bilmiştir, evde yoktur.” (Ö/194)

“Defalarca okudum ve öyle çok cümle yazdım *ki* kendime ve Madama dair, artık o hikâyeye de hikâyelerimizin hikâyesi de tümüyle bana aitmiş gibi geliyor.” (A/59)

“Bir gemi resmi çizmeye başlamıştım *ki*, geç oldu yat artık dediler.” (A/73)

“Dalgınlaştı eniştemin yüzü, kolay değil dedi, öyle insanlar var *ki* kendisi olamadan ölüp gidiyor.” (A/79)

“Bilmem *ki*, nasıl olur...” (Ö/195)

3.2.1.3.2. Diğer Bağlama Edatlarıyla Kurulan Bağlı Cümleler

“Bu cümleler ‘ve, veya, da, fakat, ama, lâkin halbuki, meğer vb.’ edatlarla birbirine bağlanmış cümleler topluluğudur.” (Karahan, 1993: 65).

“Ester gülümser, dinler görünür *ama* kendi dünyasına dalar gider.” (Ö/190)

“Yıllarca böyle sürmüş. *Ama* Nesim’in hayatı sen ve başka şeyler diye değil, karım- büyük oğlum- küçük oğlum- evim- işim- sorumluluklarım- sen ve başka şeyler diye yığınla parçaya ayırdığını, parçaların da parçalara bölündüğünü, sonra küçük parçaların da bölündüğünü, o zaman hayatın elinden kum gibi akıp gittiğini anlamış.”(A/77)

“Abuk sabuk cümleler geçiyordu aklımdan, ben yazar değilim Madam, yazmak için yığınla defter aldım bugüne kadar, yazmayı istedimse *de* olmadı, defter almak yetmiyor, yazacak bir şey lazım, içki dediğiniz bu mu, portakal

likörü bu, ben de sanmıştım ki yumruk gibi bir içki içeceğiz, saç diplerimden parmak uçlarıma kadar yakacak beni, böylece bu siyah-beyaz salon rengine kavuşacak, *meğer* bu kanepesi siyah değil yeşilmiş, *meğer* bu kedi sarıymış, *meğer* gözleriniz deniz gibiymiş *ve* damarlarım ısınacak, *oysa* bir kokudan ibaret bu içki.” (A/66)

“Biraz yaşlanmıştı *belki*, o gencecik kız değildi *ama* daha da güzelleşmiş, olgun, hoş bir kadın olmuştu.” (Ö/191)

“Nesim ise tatlı bir yaşlıdır Ester için *ve* aşkı sadece gülünçtür.” (Ö/193)

“Kızlar gülerler *ve* teklifini kabul ederlerdi *ama* gelmezlerdi.” (Ö/189)

“Esterea Delareyna kırkını henüz geçmiştir *ama* yaşlı kadınlar gibi giyinir.” (Ö/189)

“O da Ester gibi duldur *ama* genç kızlar gibi giyinir.” (Ö/196)

“Şöyle bir baktım *da* evdeki en yeni şey bendim.” (A/65)

“Paleti, fırsatı elindeymiş gibi *hem* konuşuyor *hem* de resim yapıyordu.” (Ö/194)

“Yüzünde tezat var dedi, *hem* masumsun *hem* değil.” (A/63)

Sokaktakilerin uzun yaşayamadıklarını söyledi, *oysa* evindeki kedisi yirmi yaşına gelmiş.” (A/62)

“Paçavra koyalım adını dedi sesi titreyerek, *madem* evimize pis bir paçavra gibi geldi.” (A/78)

3.2.1.4. Sıralı Cümle

En az iki yüklemi bulunan cümlelerdir. Sıralı cümleler birbirine virgülle bağlanır. Herhangi bir ögesi ortak olan cümlelere bağımlı sıralı cümleler ve hiçbir ögesi ortak olmayan cümlelere bağımsız sıralı cümleler denir.

“Tek başına yargı bildiren cümlelerin bir anlam bütünlüğü içinde sıralanmasıyla meydana gelen cümleler topluluğudur. Sıralı cümleler iki veya

daha fazla cümle ile kurulur. Cümleler, birbirinden virgül veya noktalı virgülle ayrılır.” (Karahan, 1993: 66)

“Oysa unutamadığım şey ev sahibimin ölümü değil, Madamın kendisi.” (A/59)

“Ama hep geldi dedi, geldi, biraz kaldı, gitti.” (A/77)

“Eşya sağlam bir zeminde varlık göstermiyor, sanki ağır ağır eve gömülüyordu, her şey içine kapanıyordu.” (A/65)

“Yirmi yıldır dul bir kadına yakışacak bir ciddilikle oturmuştu koltuğa, durmadan konuşuyordu, hiç susmuyordu.” (Ö/197)

“Alıp başını gitti, dünyanın birçok ülkesinde kaldı ama İstanbul’suz yaşayamadı, döndü.” (Ö/191)

“Taksim’de bir akşamüstü burun buruna geldiler, Ester tiyatroya geç kalmıştı, acele ediyordu.” (Ö/191)

“Birkaç gün kızlarla iyi vakit geçirdi, havuza girdi çıktı durmadan, her şey dahil tatil köyü, akşamüstü biraları, gece çorbaları filan, sonra bir durgunluk çöktü üstüne.”(A/85)

“Sabahları erkenden kalkar, varlıklı bir uzak akraba oğlunun Karaköy'deki yazıhanesine gider, ortalığı düzeltir, siler, süpürür, sonra bir sabahçı kahvesinde çay içerdi.” (Ö/191)

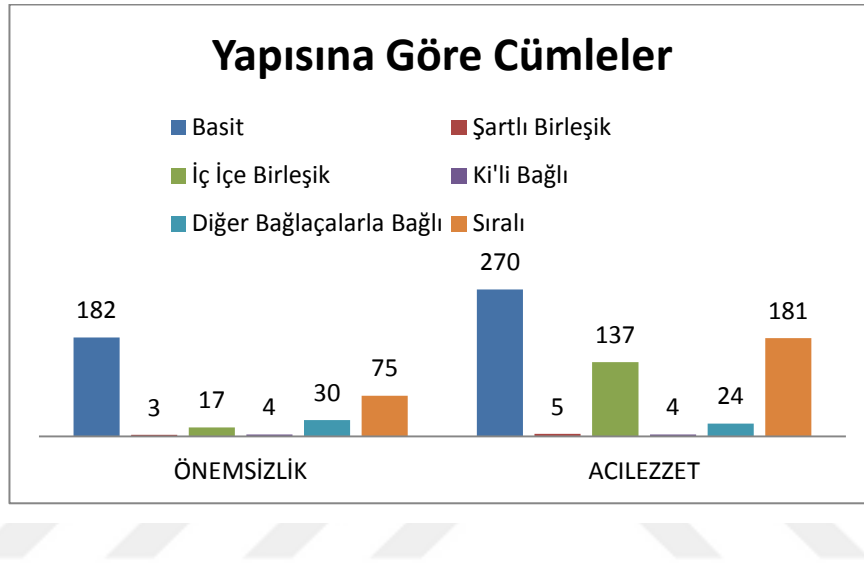
“Bir gün bir gemiye girdi, çekip gitti dedi Nesim için, her gittiği yerden kart attı, bu Porto Allegre’den, bu Trablus’tan, bu Lizbon’dan, bu Odessa’dan, bu Buenos Aires’ten, bu Selanik’ten... beni bırakabilmek için her şeyi bıraktı, karısı aynı bu sarhoş gibi dayanırdı kapıya, iki oğlunun ellerinden tutmuş, kocam nerde kaltak! diye bağırıyor, perdenin arasından bakardım, çocukları ağlayarak yalvarırlardı anne gidelim n’olur diye.” (A/83)

“Annem babam ve dayım, bana, annem babam ve dayım olmadıklarını, ablam eniştem ve abim olduklarını söylediler, birazdan babamı görmeye gideceğimi.” (A/74)

“Gelir, patlar, taşar, yakar, gider, bir süre görünmezmiş.” (A/80)

Ayfer Tunç’un sıralı ve iç içe birleşik cümle yapısını diğer cümle çeşitlerine nazaran daha fazla kullandığı, ilk hikâyelerinden olan “Önemsizlik”te basit cümleler ağırlıktayken “Acilezzet”te sıralı ve iç içe birleşik cümlelerin fazlalığı dikkat çekti.

Şekil 3.1: Yapısına Göre Cümleler

“Önemsizlik”te 311 cümle içerisinde 182 (%58,5) basit, 75 (%24,1) sıralı, 30 (%9,6) diğer bağlaçlarla bağlı, 17(%5,4) iç içe birleşik, 4 (%1,2) ki’li birleşik, 3 (%1) şartlı birleşik cümle örneğine rastlanırken “Acilezzet”te 621 cümle içerisinde 270 (%43,4) basit, 181 (%29,1) sıralı, 24 (%3,86) diğer bağlaçlarla bağlı, 137 (%22) iç içe birleşik, 4 (%0,6) ki’li birleşik, 5 (%0,8) şartlı birleşik cümle örneğine rastlandı. İki hikâyedeki toplam 932 cümlelerin 452’sinin (% 48,4) basit, 256’sının (%27,4) sıralı, 154’ünün (%16,5) iç içe birleşik, 54’ünün (%5,7) bağlı, 8’inin (%0,8) ki’li birleşik, 8’inin (%0,8) şartlı birleşik cümle olduğu tespit edildi.

3.2.2. Yüklemin Türüne Göre Cümleler

3.2.2.1. Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimlenmiş fiil olan cümlelere fiil cümlesidir.

“Üşüyordu.” (Ö/197)

“Çok *üzgündü* Ester.” (Ö/197)

“Beni yakan üç hikâyenin hikâyesini yazmaya *çalışıyorum*.” (A/59)

“Sonra Nesim'in Tünel'deki evine *gittiler*.” (Ö/191)

3.2.2.2. İsim Cümlesi

Yüklem ek fiille çekimlenmiş bir isim ya da isim soylu kelimeyse o cümle isim cümlesidir.

“O, Ester'e *âşıktı*.” (Ö/190)

“Daha içinde Ester'in yer aldığı hayaller kuracak kadar *gençti* o.” (Ö/197)

“Bu durgunluğumun sebebi *ne?*” (Ö/59)

“Eskiden hayatıma girip çıkmalarından şikâyetçi olduğu kadınların ayaklarının kesilmesinden *rahatsız*.” (A/61)

“Son günlerde Alman Lisesi'nin kapısında beklediği yeşil gözlü, sarı saçlı Belgin, *Ester'di*.” (Ö/194)

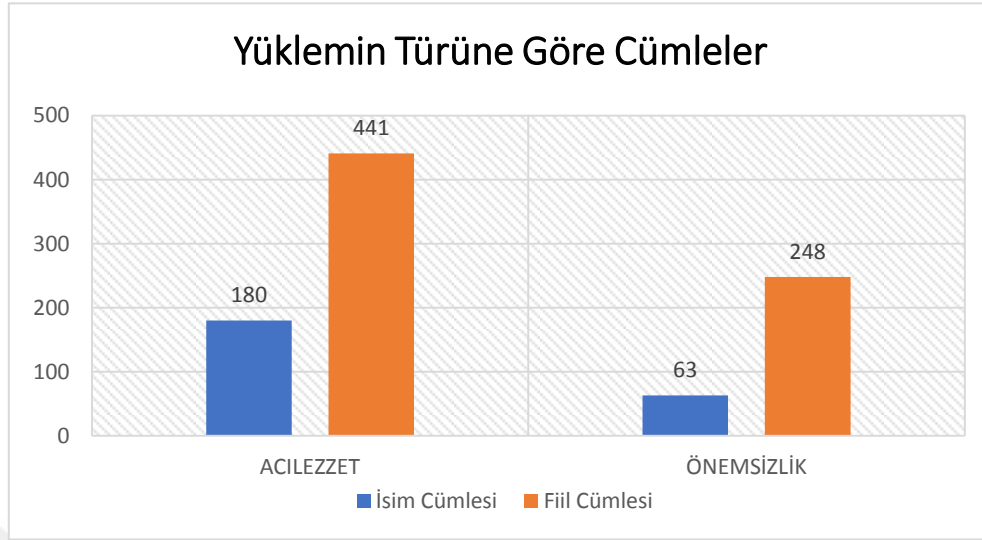
“Nesim, çocukluk arkadaşı Davit'in kızı Esterea'ya beş yıldır *âşıktı*.” (Ö/191)

“Çok *üzgündü* Ester.” (Ö/197)

“*Kendi hikâyesi, ama anlatıldığı gibi değil*.” (A/75)

Yazarın iki hikâyede de daha çok fiil cümlesi kullandığı tespit edildi.

Şekil 3.2: Yüklem Türüne Göre Cümleler

“Önemsizlik”te, 311 cümlenin 248 ’inin (%79,7) fiil, 63’ünün (%20,2) isim, “Acilezzet”te, 621 cümlenin 441’inin (%71) fiil, 180’inin de (%29) isim cümlesi olduğu görüldü. İki hikâyedeki toplam 932 cümlede, 689 (%73,9) fiil; 243 (%26) isim cümlesinin varlığı, Türk dilinde fiil cümlelerinin isim cümlelerine nazaran daha fazla kullanıldığı sonucunun Ayfer Tunç’un hikâyeleri için de geçerli olduğunu düşündürdü.

3.2.3. Yüklem Yerine Göre Cümleler

3.2.3.1. Kurallı Cümle

Yüklem sonda olduğu cümleler kurallı cümlelerdir.

“Yalnızlıktan, karanlıktan ve aşktan çok *korkar.*” (Ö/190)

“Herkes *kendisi olsun.*” (A/87)

“Sınırı hissettiğin anda sevmekten vazgeçen sen *olursun.*” (A/87)

“Ester o geceyi hiç *unutamaz.*” (Ö/191)

“Nesim’i önce *tanyamadı.*” (Ö/191)

3.2.3.2. Devrik Cümle

Yüklemi sonda bulunmayan cümlelerdir.

“*Yoksuldu Nesim.*” (Ö/191)

“Saat dokuzu geçerken sanki henüz gelmiş, sanki yazıhaneyi başkası temizlemiş gibi, burnu bir karış havada *girerdi içeriye.*” (Ö/191)

“Gökdelenlere *bakıyorum*, yeni zamanlar fanuslarının içeriyi sızdırmayan dışlarına.” (A/59)

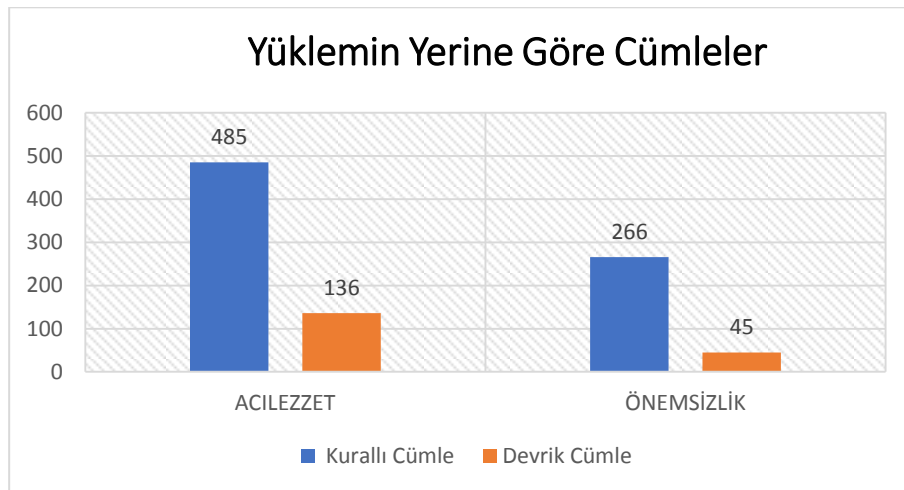
“Ev sahibimin ölümünün bana niye bu kadar dokunduğunu *anlayamıyor* bir türlü.” (A/59)

“Ablamla eniştem zorla içeri *soktular* abimi.” (A/87)

“Madamla tanıştığımız sabahı *yazdım* dün akşam.” (A/61)

Yazarın Türkçe cümle yapısına uygun olarak kurallı cümleleri, devrik cümlelere göre daha fazla kullandığı saptandı.

Şekil 3.3: Yüklem Yeri Göre Cümleler

Yazarın Türk cümle yapısına uygun olarak kurallı cümleleri, devrik cümlelere göre daha fazla kullandığı tespit edildi.

Yüklem yeri bakımından “Acilezzet”te 485 (%78) kurallı, 136 (%21,9) devrik; “Önemsizlik”te 266 (%85,5) kurallı, 45 (%14,4) devrik cümlelerin varlığı

saptandı. Toplam cümle (932) sayısındaki oranın kurallı (751) cümlede %80,5; devrik (181) cümlede %19,5 olduğu görüldü.

3.2.4. Anlamına Göre Cümleler

3.2.4.1. Olumlu Cümle

Yüklemin bildirdiği eylemin yapıldığını, gerçekleştiğini ya da gerçekleşebileceğini belirten cümleler olumludur. Dilimizdeki isim ve fiil soylu sözcüklerin hepsi olumludur. Bunlar bazı eklerle ya da sözcüklerle olumsuz biçime sokulur.

“Pastaneden paranın üstünü almadan *çıktı*.” (Ö/197)

“Konuşurken araya Fransızca *kariştirir* ille.” (Ö/199)

“Her akşam kitabı ve bir yüzüne Madamın anlattıklarını, öbür yüzüne kendimi yazdığım defteri *okuyorum*.” (A/60)

“Bazı cümleler yapılarında olumsuzluk bildiren gramatikal unsurlar taşımalarına rağmen anlamca olumludurlar. Yapısında herhangi bir olumsuzluk unsuru taşıyan cümleler ‘değil’ edatı veya ‘yok’ ismi ile birleşince olumlu bir anlam kazanırlar. İki olumsuz unsur bir cümlenin anlamını olumlu yapar.” (Karahan, 2017: 103-104). İncelenen hikâyelerde bu açıklamayı örneklendiren cümle örnekleri bulunamadı.

3.2.4.2. Olumsuz Cümle

Yüklemin bildirdiği işin gerçekleşmediğini anlatan cümleler olumsuzdur. Olumlu cümle “-mA, -mAz” ekleriyle, “değil, ne... ne...” edatlarıyla ve “yok” ismi ile olumsuz yapılır.

“Başladığı hiçbir resmi iyi veya kötü *bitirememiştir*.” (Ö/190)

“Ondan sonraki yılları Nesim de pek *hatırlamaz*.” (Ö/191)

“Bu ilgi üstümde iz *bırakmıyor*.” (A/60)

“Dalgınlaştı eniştemin yüzü, *kolay değil* dedi, öyle insanlar var ki kendisi

olamadan ölüp gidiyor.” (A/79)

“Biraz yaşlanmıştı belki, *o gencecik kız değildi* ama daha da güzelleşmiş, olgun, hoş bir kadın olmuştu.” (Ö/191)

“Bunda onun hiç payı *yok*, o hep aynı mesafedeydi, bende bir şeyler değişti, yürüdü.” (A/60)

“Nesim’in kendine âşık olduğunu biliyordu, Ester’in kitabında *aşk yoktur*, o dul bir kadındır.”(Ö/193)

“Bu apartman *sana göre değil* dedi geçen gün, şöyle kendine uygun efendi insanlarla komşu olsaydın...” (A/61)

3.2.4.3. Soru Cümlesi

Bir duygu veya düşünceyi soru yoluyla açıklayan cümlelere soru cümlesi denir. Dilimizde soru anlamı soru sıfatıyla, soru zamiriyle, soru zarfıyla veya soru edatıyla sağlanabilir.

Bazı soru cümleleri soru eki “mI” ile kurulur:

“Hiç yakışıyor *mu* sana?” (Ö/196)

“Anlayamıyorum Madam dedim, onu yıllarca *mi* beklediniz?” (A/77)

Bazı soru cümleleri soru kelimeleriyle kurulur:

“Kalplere nasıl da meraklıdır ablam, usulca sordu, *ne* biliyorsun hakkında?” (A/62)

“Sen artık yaşlısın da *ne* demektir?” (Ö/197)

“O da uyarmazsa *ne* olurdu Nesim’in hali?” (Ö/197)

“Bu durgunluğumun sebebi *ne*?” (A/59)

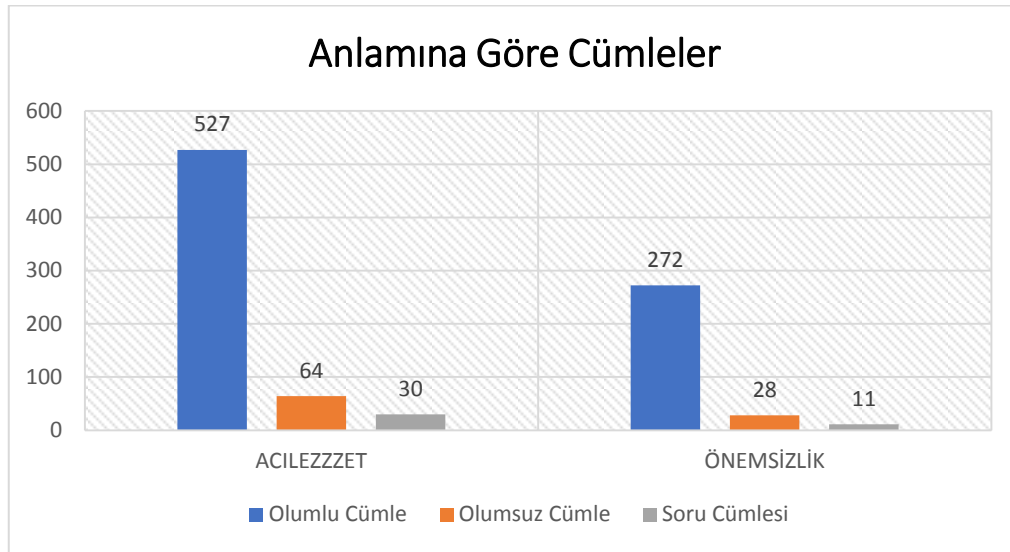
“Birden, *ne* diyorsun ulan sen diye bağırdı, *kim* suçlu, *kim* yenik?” (A/86)

“Defterin ne tarafına yazacağımı düşündüm önce, bu *kimin* hikâyesi?”
(A/61)

“Bilmem ki, *nasıl* olur...” (Ö/95)

İncelenen hikâyelerde olumlu cümlelerin olumsuz cümlelere nazaran fazlalığı dikkat çekti.

Şekil 3.4: Anlamına Göre Cümleler

“Önemsizlik” te 272 olumlu, 28 olumsuz, 11 soru cümlesine karşılık “Acılezzet”te 527 olumlu, 64 olumsuz, 30 soru cümlesinin tespiti ile Ayfer Tunç’un eski (Önemsizlik-1989) ve yeni (Acılezzet-2006) hikâyeleri arasında olumlu, olumsuz ve soru cümlesi kullanım oranı bakımından dengenin korunduğu ifade edilebilir.

“Acılezzet”te %84,8 oranında olumlu, %10,3 olumsuz, %4,8 soru cümlesi; “Önemsizlik”te %87,4 olumlu, %9 olumsuz, %11 oranında soru cümlesi olduğu görüldü. Toplamda 932 cümlenin %85,7’sinin olumlu, %9,8’inin olumsuz, %6,6’sının soru cümlesi olduğu sonucuna varıldı.

“Masamın üstü hiç olmadığı kadar dolu, kafam hiç olmadığı kadar karışık.”
(A/59)

“Madamın ölümü çok dokundu bana diyorum.” (A/59)

“Madam öldüğünden beri her gece bu metinlerin eşliğinde dünyadan geçip gitmek üstüne, bir sonuca varamadan düşünüyorum.” (A/60)

“Madam katı bir acının içinde beliriyor.” (A/62)

“Babasının yüzü acılaşmış.”(A/71)

“Masayı nedenini bilemediğim bir mutsuzluk kaplamıştı.” (A/73)

“Derbeder bir hali varmış Nesim’in, görünüşü yakıcıymış, Madam uzunca bakmış kumrallığına, güzelliğini üstünde suç gibi taşıyor oluşuna.” (A/72)

“Sızan kömür kokusu ve titreşen tüller mutsuzluğu ağırlaştırıyordu.” (A/73)

“Sesindeki gergin tını içimi ürperti, bak nasıl da koptuk gittik, dağıldık.”
(A/86)

“Kalbi durmuş.” (A/85)

“Kendini içi geçmiş ve çirkin bulur.” (Ö/189)

“Yıllardan beri ilk kez ağlamıştı Ester o gece.” (Ö/193)

“Kimsesizler mezarlığına gömüldü.” (Ö/199)

“Yoksuldu Nesim.” (Ö/191)

“Bir hafta sonra, Kilyos kıyılarında, boynunda ipek bir fular, üzerinde krem rengi bir pardösü bulunan yetmiş yaşlarında bir adamın cesedi bulundu.” (Ö/199)

Bu cümleler insanda olumlu duygu ve düşünceler çağrıştırmıyor olsa bile dil bilgisi açısından olumlu cümle olarak değerlendirilir. Üzerinde çalışılan hikâyelere ad olan “önemsizlik” ve “acilezzet” kelimeleri aynı zamanda hikâyelerdeki olayları, insanları ve hayatları özetler mahiyettedir. Ayfer Tunç, hikâyelerinde toplum içerisinde silik, önemsiz; kendi dünyalarında derinlikli insanları anlatmış, acilezzeti de bu insanların ruh dünyalarına hâkim olan melankoli anlamında kullanmıştır. Acının, yalnızlığın, terk edilmişliğin, ölümün anlatıldığı bu hikâyelerde olumsuz cümle sayısının anlamlı bir biçimde fazla olmamasının, olumlu cümle tanımından kaynaklandığı söylenebilir. Cümleler,

anlamının insanda uyandırdığı etkinin olumlu veya olumsuzluğuna değil fiilin gerçekleşip gerçekleşmediğine veya isim cümlelerine olumsuzluk anlamı katan “değil”, “yok” gibi kelimeleri bulundurup bulundurmadığına bakılarak olumlu veya olumsuz cümle diye nitelendirilir. Bu bakımdan olumlu veya olumsuz cümle kullanımından hikâyelerin muhtevasına dair sonuçlar çıkarmanın ne derece doğru olabileceği tartışılabilir.

3.3. Cümle Tahlilleri

1. “*Masamın üstü / hiç olmadığı kadar / dolu, / kafam / hiç olmadığı kadar/ karışık.*” (A/59)

Bu metinde iki cümle vardır:

“*Masamın üstü / hiç olmadığı kadar/ dolu.*”

Cümlenin Ögeleri:

dolu: yüklem

masamın üstü: özne

hiç olmadığı kadar: zarf

Kelime Grupları:

masamın (ty) / üstü (tn): belirtili isim tamlaması

hiç olmadığı (i) / kadar (çe): edat grubu

hiç (z) / olmadığı (y): sıfat-fiil grubu

“*Kafam / hiç olmadığı kadar/ karışık.*”

Cümlenin Ögeleri:

karışık: yüklem

kafam: özne

hiç olmadığı kadar: zarf

Kelime Grupları:

hiç olmadığı / (i) kadar (çe): edat grubu

hiç (z) / olmadığı (y): sıfat-fiil grubu

Bu cümle,

- Yapısına göre, sıralı cümledir.
- Yüklem türüne göre, isim cümlesidir.
- Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir.

2. “Oysa / unutamadığım şey / ev sahibimin ölümü değil, / Madamın kendisi.” (A/59)

Bu metinde iki cümle vardır:

Birinci Cümlenin Öğeleri:

“Oysa / unutamadığım şey / ev sahibimin ölümü değil.”

ev sahibimin ölümü değil: yüklem

unutamadığım şey: özne

oysa: cümle dışı unsur

Kelime Grupları:

unutamadığım (s) / şey (i): sıfat tamlaması

ev sahibimin ölümü (i) / değil (çe): edat grubu

ev sahibimin (ty) / ölümü (tn): belirtili isim tamlaması

ev (ty) / sahibim (tn): belirtisiz isim tamlaması

“Madamın kendisi.”

İkinci Cümlenin Öğeleri:

Madamın kendisi: yüklem

(o, unutamadığım şey): özne

Kelime Grupları:

unutamadığım (s) şey (i): sıfat tamlaması

madamın (ty) kendisi (tn): belirtili isim tamlaması

Bu cümle,

- Yapısına göre, sıralı cümledir.
- Yüklemin türüne göre, isim cümlesidir.
- Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, birinci cümle, olumsuz; ikinci cümle, olumlu cümledir.

3. “İçimde hassas bir yere / dokunmuştu.” (A/60)

Cümlelerin Öğeleri:

dokunmuştu: yüklem

(o): özne

içimde hassas bir yere: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

içimde hassas bir(s) yer (i): sıfat tamlaması

hassas bir(s) yer (i) : sıfat tamlaması

bir (s) yer (i): sıfat tamlaması

Bu cümle,

- Yapısına göre, basit cümledir.
- Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir.

4. “Onunla yavaş yavaş vuran, sonunda yere seren içkilerin sarhoşluğu gibi bir beraberliğimiz / oldu.” (A/60)

Cümlenin Öğeleri:

oldu: yüklem

yavaş yavaş vuran, sonunda yere seren içkilerin sarhoşluğu gibi bir beraberliğimiz: özne

onunla: zarf

Kelime Grupları:

yavaş yavaş vuran, sonunda yere seren içkilerin sarhoşluğu gibi bir (s) / *beraberlik* (i): sıfat tamlaması

bir (s) *beraberlik* (i): sıfat tamlaması

yavaş yavaş vuran, sonunda yere seren içkilerin sarhoşluğu(i) / *gibi* (çe): edat grubu

yavaş yavaş vuran, sonunda yere seren içkilerin (ty) / *sarhoşluğu* (tn): belirtili isim tamlaması

yavaş yavaş vuran, sonunda yere seren (s) / *içkiler* (i): sıfat tamlaması

yere seren (s) / *içkiler* (i): sıfat tamlaması

sonunda (z) / *yere seren* (y): sıfat-fiil grubu

yavaş yavaş (z) / *vuran* (y): sıfat-fiil grubu

yavaş (i) / *yavaş* (i): tekrar grubu

Bu cümle,

- Yapısına göre, basit cümledir.
- Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir.

5. “Bunda / onun / hiç / payı / yok, / o / hep / aynı mesafedeydi, / bende / bir şeyler / değişti, / yürüdü.” (A/60)

Bu metinde dört cümle vardır:

“Bunda / onun / hiç / payı / yok.”

Birinci Cümlenin Ögeleri:

yok: yüklem

onun payı: özne

bunda: yer tamlayıcısı

hiç: zarf

Kelime Grupları:

onun (ty) payı (tn): belirtili isim tamlaması

“*O / hep / aynı mesafedeydi.*”

İkinci Cümlenin Ögeleri:

aynı mesafedeydi: yüklem

o: özne

hep: zarf

Kelime Grupları:

aynı(s) mesafe(i): sıfat tamlaması

“*Bende / bir şeyler / değişti.*”

Üçüncü Cümlenin Ögeleri:

değişti: yüklem

bir şeyler: özne

bende: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

bir(s) şeyler(i): sıfat tamlaması

“*Yürüdü.*”

Dördüncü Cümlenin Ögeleri:

yürüdü: yüklem

(o, bir şeyler): özne

Bu cümle,

- a. Yapısına göre, sıralı cümledir.
- b. Yüklem türüne göre, birinci ve ikinci cümle, isim cümlesi; üçüncü ve dördüncü cümle, fiil cümlesidir.
- c. Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
- d. Anlamına göre, olumlu cümledir.

6. “Bir kitabı kapatıp diğerini açarken, tuhaf bir bağlantı cümlesiymiş ya da kötülüklerden koruyan bir duaymış gibi mırıldandığım dize / beni / ele veriyordur.” (A/60)

Cümlenin Öğeleri:

ele veriyordur: yüklem

bir kitabı kapatıp diğerini açarken, tuhaf bir bağlantı cümlesiymiş ya da kötülüklerden koruyan bir duaymış gibi mırıldandığım dize: özne

beni: belirtili nesne

Kelime Grupları:

bir kitabı kapatıp diğerini açarken, tuhaf bir bağlantı cümlesiymiş (i) / ya da (be) / kötülüklerden koruyan bir duaymış gibi mırıldandığım dize(i): bağlama grubu

bir kitabı kapatıp diğerini açarken, tuhaf bir bağlantı cümlesiymiş ya da kötülüklerden koruyan bir duaymış gibi mırıldandığım (s) / dize (i): sıfat tamlaması *bir kitabı kapatıp diğerini açarken, tuhaf bir bağlantı cümlesiymiş ya da kötülüklerden koruyan bir duaymış gibi (z) / mırıldandığım (y):* sıfat-fiil grubu

kötülüklerden koruyan bir duaymış(i) / gibi(çe): edat grubu

kötülüklerden koruyan bir (s) / dua (i): sıfat tamlaması

bir (s) / dua (i): sıfat tamlaması

kötülüklerden (yt) / koruyan (y): sıfat-fiil grubu

tuhaf bir bağlantı cümlesiymiş (i) / (gibi) (çe): edat grubu

tuhaf bir bağlantı (ty) / cümlesi (tn): belirtisiz isim tamlaması tamlaması

tuhaf (s) / bir bağlantı (i): sıfat tamlaması

bir (s) / bağlantı (i): sıfat tamlaması

bir kitabı (bln) kapatıp (y): zarf-fiil grubu

diğerini (bln) açarken (y): zarf-fiil grubu

bir (s) kitap (i): sıfat tamlaması

ele (i) ver- (f): birleşik fiil

Bu cümle,

- Yapısına göre, basit cümledir.
- Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir.

7. “Madam Esterea Delareyna / bir ressama / modellik yapar.”

Cümlenin Ögeleri:

modellik yapar: yüklem

Madam Esterea Delareyna: özne

bir ressama: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

Madam Esterea Delareyna: birleşik isim grubu

bir (s) / ressam (i): sıfat tamlaması

modellik (i) / yap- (yf): birleşik fiil

Bu cümle,

- Yapısına göre, basit cümledir.
- Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir.

8. “Çünkü / yıllar sonra / doya doya / ağlamış, / ilk kez / yalnız olmadığını, / bir dosta sığınabildiğini / düşünmüştür.” (Ö/191)

Bu metinde iki cümle vardır:

“Çünkü / yıllar sonra / doya doya / ağlamış.”

Birinci Cümlenin Öğeleri:

ağlamış: yüklem

(o) : özne

yıllar sonra: zarf

doya doya: zarf

çünkü: cümle dışı unsur

Kelime Grupları:

yıllar (i) / sonra (çe): edat grubu

doya (i) / doya (i): tekrar grubu

“İlk kez / yalnız olmadığını, / bir dosta sığınabildiğini / düşünmüştür.”

İkinci Cümlenin Öğeleri:

düşünmüştür: yüklem

(o): özne

ilk kez: zarf

yalnız olmadığını: belirtili nesne

bir dosta sığınabildiğini: belirtili nesne

Kelime Grupları:

ilk (s) / kez (i): sıfat tamlaması

yalnız (z) / olmadığı (y): sıfat-fiil grubu

bir dosta (yt) / sığınabildiği (y): sıfat-fiil grubu

bir (s) / dost (i): sıfat tamlaması

Bu cümle,

- Yapısına göre, sıralı cümledir.
- Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir.

9. “Güzel yemekleri / tadını çıkara çıkara / yer, / teraslarda / eski şaraplar / içer, / hala veya teyze kızıyla / diz dize / uzun uzun / ağlardı.” (Ö/192)

Bu metinde üç cümle vardır:

“Güzel yemekleri / tadını çıkara çıkara / yer.”

Birinci Cümlenin Öğeleri:

yer: yüklem

(*o*) : özne

güzel yemekleri: belirtili nesne

tadını çıkara çıkara: zarf

Kelime Grupları:

güzel (s) / yemekler (i): sıfat tamlaması

tadını (bln) / çıkara çıkara (y): zarf-fiil grubu

tadını (i) / çıkar- (f): birleşik fiil

çıkara (i) / çıkara (i): tekrar grubu

“Teraslarda / eski şaraplar / içer.”

İkinci Cümlenin Öğeleri:

içer: yüklem

(*o*) :özne

teraslarda: yer tamlayıcısı

eski şaraplar: belirtisiz nesne

Kelime Grupları:

eski (s) şaraplar (i): sıfat tamlaması

“Hala veya teyze kızıyla / diz dize / uzun uzun / ağlardı.”

Üçüncü Cümlenin Öğeleri:

ağlardı: yüklem

(o) : özne

hala veya teyze kızıyla: zarf

diz dize: zarf

uzun uzun: zarf

Kelime Grupları:

hala veya teyze (ty) / kızı (tn): belirtisiz isim tamlaması

hala (i) / veya (be) / teyze kızı (i): bağlama grubu

teyze (ty) / kızı (tn): belirtisiz isim tamlaması

diz (i) / dize (olarak)(i): kısaltma (yönelme) grubu

uzun (i) / uzun (i): tekrar grubu

Bu cümle,

- Yapısına göre, sıralı cümledir.
- Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir.

10. “Ester / bilirdi / ki, / bir dahaki gelişinde / Nesim’i / çok neşeli / bulacaktır, / mutlaka yeni alınmış bir demet çiçekle / yeni bir resme / başlayacaktır.” (Ö/192)

Bu metinde üç cümle bulunmaktadır:

“Ester / bilirdi / ki.”

Birinci Cümlenin Öğeleri:

bilirdi: yüklem

Ester: özne

ki: cümle dışı unsur

“*Bir dahaki gelişinde / Nesim'i / çok neşeli / bulacaktır.*”

İkinci Cümlenin Öğeleri:

bulacaktır: yüklem

Ester: özne

bir dahaki gelişinde: zarf

çok neşeli: zarf

Nesim'i: belirtili nesne

Kelime Grupları:

bir dahaki (s) / geliş (i): sıfat tamlaması

bir (s) / daha (i): sıfat tamlaması

bir dahaki (z) / geliş (y): isim-fiil grubu

çok (s) / neşe (i): sıfat tamlaması

“*Mutlaka yeni alınmış bir demet çiçekle / yeni bir resme / başlayacaktır.*”

Üçüncü Cümlenin Öğeleri:

başlayacaktır: yüklem

(o): özne

mutlaka yeni alınmış bir demet çiçekle: zarf

yeni bir resme: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

mutlaka yeni alınmış bir demet (s) / çiçek (i): sıfat tamlaması

mutlaka yeni alınmış bir (s) / demet (i): sıfat tamlaması

bir (s) demet (i): sıfat tamlaması

mutlaka (z) / yeni (z) / alınmış (y): sıfat-fiil grubu

Bu cümle,

- a. Yapısına göre, birinci ve ikinci cümle ki'li bağlı; ikinci ve üçüncü cümle sıralı cümledir.
- b. Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.
- c. Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
- d. Anlamına göre, üç cümle de olumludur.

11. “Nesim’in kendine âşık olduğunu / biliyordu, / Ester’in kitabında / aşk / yoktur.” (Ö/193)

Bu metinde iki cümle vardır:

“Nesim’in kendine âşık olduğunu / biliyordu.”

Birinci Cümlenin Öğeleri:

biliyordu: yüklem

(*o*): gizli özne

Nesim’in kendine âşık olduğunu: belirtili nesne

Kelime Grupları:

Nesim’in (ty) kendine âşık olduğunu (tn): belirtili isim tamlaması

Nesim’in kendine (yt) âşık olduğu (y): sıfat-fiil grubu

âşık (i) ol- (yf): birleşik fiil

“*Ester’in kitabında / aşk / yoktur.*”

İkinci Cümlenin Öğeleri:

yoktur: yüklem

aşk: özne

Ester’in kitabında: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

Ester’in (ty) kitabı (tn): belirtili isim tamlaması

Bu cümle,

- Yapısına göre, sıralı cümledir.
- Yüklemin türüne göre, birinci cümle fiil; ikinci cümle, isim cümlesidir.
- Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, birinci cümle olumlu; ikinci cümle, olumsuz cümledir.

12. “Aslında bütün bunları kendini kandırmak için yapıyordu.” (Ö/190)

Cümlenin Öğeleri:

yapıyordu: yüklem

(o): gizli özne

bütün bunları: belirtili nesne

kendini kandırmak için: zarf

aslında: zarf

Kelime Grupları:

bütün (s) / bunlar (i): sıfat tamlaması

kendini kandırmak (i) / için (çe): edat grubu

kendini (bln) / kandırmak (y): isim-fiil grubu

kendini (i) / kandır- (f): birleşik fiil grubu

Bu cümle,

- Yapısına göre, basit cümledir.
- Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir.

13. “Beni yakan üç hikâyenin hikâyesini /yazmaya çalışıyorum.” (A/59)

Cümlenin Öğeleri:

yazmaya çalışıyorum: yüklem

(ben): özne

beni yakan üç hikâyenin hikâyesini: belirtili nesne

Kelime Grupları:

yazmaya (i) / çalış- (f): birleşik fiil

beni yakan üç hikâyenin (ty) / hikâyesi (tn): belirtili isim tamlaması

beni yakan üç (s) / hikâye (i): sıfat tamlaması

beni (bln) / yakan (s): sıfat-fiil grubu

Bu cümle,

a.Yapısına göre, basit cümledir.

b. türüne göre, fiil cümlesidir.

c.Yüklemine yerine göre, kurallı cümledir.

d.Anlamına göre, olumlu cümledir.

14. “*Madam öldüğünden beri / her gece / bu metinlerin eşliğinde / dünyadan geçip gitmek üstüne, / bir sonuca varamadan / düşünüyorum.*” (A/60)

Cümlenin Öğeleri:

düşünüyorum: yüklem

(ben): özne

Madam öldüğünden beri: zarf

her gece: zarf

bu metinlerin eşliğinde: zarf

dünyadan geçip gitmek üstüne: zarf

bir sonuca varamadan: zarf

Kelime Grupları:

Madam öldüğünden (i) /beri (çe): edat grubu

Madam (ö) / öldüğünden (y): zarf-fiil grubu

her (s) / gece (i): sıfat tamlaması

bu metinlerin (ty) eşliği (tn): belirtili isim tamlaması

bu (s) metinler (i): sıfat tamlaması

dünyadan geçip gitmek (ty) / üstü (tn): belirtisiz isim tamlaması

dünyadan (yt) / geçip (z) / gitmek (y): isim-fiil grubu

geçip (f) / git- (y) : birleşik fiil

bir sonuca (yt) varamadan(y): zarf-fiil grubu

bir (s) / sonuç (i): sıfat tamlaması

Bu cümle,

- Yapısına göre, basit cümledir.
- Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir.

15. “Hayatımın bu aşamasında böyle bir hikâye yazmak, / bana / bir tür vasiyet gibi / görünüyor, / öte yandan, / yazabilirsem / kendim olacağım / sanıyorum.” (A/60)

Bu metinde iki cümle vardır:

“Hayatımın bu aşamasında böyle bir hikâye yazmak, / bana / bir tür vasiyet gibi / görünüyor.”

Birinci Cümlenin Öğeleri:

görünüyor: yüklem

hayatımın bu aşamasında böyle bir hikâye yazmak: özne

bir tür vasiyet gibi: zarf

bana: yer tamlayıcı

Kelime Grupları:

hayatımın bu aşamasında (yt) / böyle bir hikâye (ö) / yazmak (y): isim-fiil grubu

böyle (s) / bir hikâye (i): sıfat tamlaması

bir (s) / hikâye (i): sıfat tamlaması

hayatımın (ty) / bu aşaması(tn): belirtili isim tamlaması

bu (s) / aşama (i): sıfat tamlaması

bir (s) / hikaye (i): sıfat tamlaması

bir tür vasiyet (i) / gibi (çe): edat grubu

bir tür (s) / vasiyet (i): sıfat tamlaması

bir (s) / tür (i): sıfat tamlaması

“Öte yandan, / yazabilirsem / kendim olacağım / sanıyorum.”

İkinci Cümlenin Öğeleri:

sanıyorum: yüklem

(ben): özne

kendim olacağım: belirtisiz nesne

yazabilirsem: zarf

öte yandan: cümle dışı unsur

Kelime Grupları:

kendi (i) / ol- (yf): birleşik fiil grubu

Bu cümle,

- Yapısına göre, sıralı ve şartlı birleşik cümledir.
- Yüklemin türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklemin yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir.

16. “Geceleri orda burda sabahı bulmayı seven ben, / sokaklardan korkan evcil bir kedi gibi / doğru / evime / gidiyorum / artık.” (A/61)

Cümlenin Öğeleri:

gidiyorum: yüklem

geceleeri orda burda sabahı bulmayı seven ben: özne

sokaklardan korkan evcil bir kedi gibi: zarf

doğru: zarf

artık: zarf

evime: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

geceleri orda burda sabahı bulmayı seven (s) / ben (i): sıfat tamlaması

geceleri orda burda sabahı bulmayı (bln) / seven (y): sıfat-fiil grubu

geceleri (z) / orda burda (yt) / sabahı (bln) / bulma (y): isim-fiil grubu

orda (i) / burda (i): tekrar grubu

sabahı bulmayı (bln) / seven (y): sıfat-fiil grubu

sabahı (bln) / bulma (y): isim-fiil grubu

sokaklardan korkan evcil bir kedi (i) / gibi (çe): edat grubu

sokaklardan korkan evcil bir (s) / kedi (i): sıfat tamlaması

sokaklardan (yt) / korkan (y): sıfat-fiil grubu

korkan (s) / evcil bir kedi (i): sıfat tamlaması

evcil (s) / bir kedi (i): sıfat tamlaması

bir (s) / kedi (i): sıfat tamlaması

Bu cümle,

- Yapısına göre, basit cümledir.
- Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklem yerine göre, devrik cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir

17. “Yalnızlıktan, karanlıktan ve aşktan / çok / korkar.” (Ö/189)

Cümlenin Öğeleri:

korkar: yüklem

(o): özne

yalnızlıktan, karanlıktan ve aşktan: yer tamlayıcısı

çok: zarf

Bu cümle,

- Yapısına göre, basit cümledir.
- Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir

Kelime Grupları:

yalnızlıktan, (i) / karanlıktan (i) / ve (be) / aşktan (i): bağlama grubu

18. “Döndüğümüzde, / Madamın iki gün önce öldüğünü / öğrendim.” (A/85)

Cümlenin Öğeleri:

öğrendim: yüklem

(ben): özne

döndüğümüzde: zarf

Madamın iki gün önce öldüğünü: belirtili nesne

Kelime Grupları:

Madamın (ty) / iki gün önce öldüğü (tn): belirtili isim tamlaması

iki gün önce (z) / öldüğü (y): sıfat-fiil grubu

iki gün (z) / önce (çe): edat grubu

iki (s) / gün (i): sıfat tamlaması

Bu cümle,

- Yapısına göre, basit cümledir.
- Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir

19. “Mesela / sevilmeme korkusu / dedim, / bir kadını / sevmekten vazgeçebileceği sınıra kadar / zorlarsın.” (A/87)

Bu metinde iki cümle vardır:

“*Mesela / sevilmeme korkusu / dedim.*”

Birinci Cümlenin Öğeleri:

dedim: yüklem

(ben): özne

sevilmeme korkusu: belirtisiz nesne

Kelime Grupları:

sevilmeme (ty) / korkusu (tn): belirtisiz isim tamlaması

“*Bir kadını / sevmekten vazgeçebileceği sınıra kadar / zorlarsın.*”

İkinci Cümlenin Öğeleri:

zorlarsın: yüklem

(sen): özne

bir kadını: belirtili nesne

sevmekten vazgeçebileceği sınıra kadar: zarf

Kelime Grupları:

bir (s) / kadını (i): sıfat tamlaması

sevmekten vazgeçebileceği sınıra (i) / kadar (çe): edat grubu

sevmekten vazgeçebileceği (s) / sınır (i): sıfat tamlaması

sevmekten (yt) / vazgeçebileceği (y): sıfat-fiil grubu

Bu cümle,

- Yapısına göre, sıralı cümledir.
- Yüklem türüne göre, fiil cümlesidir.
- Yüklem yerine göre, kurallı cümledir.
- Anlamına göre, olumlu cümledir

20. “Sınırı hissettiğin anda sevmekten vazgeçen / sen / olursun.” (A/87)

Cümlenin Öğeleri:

olursun: yüklem

sen: özne

sınırı hissettiğin anda sevmekten vazgeçen: belirtisiz nesne

Kelime Grupları:

sınırı hissettiğin anda (z) / sevmekten (yt) / vazgeçen (y): sıfat-fiil grubu

sınırı hissettiğin (s) / anda (i): sıfat tamlaması

sınırı (bln) / hissettiğın (y): sıfat-fiil grubu

Bu cümle,

- a. Yapısına göre, basit cümledir.
- b. Yüklemın türüne göre, fiil cümlesidir.
- c. Yüklemın yerine göre, kurallı cümledir.
- d. Anlamına göre, olumlu cümledir

SONUÇ

Söz dizimi, dil bilgisi ve anlam bakımından sağlıklı cümle kurmanın yollarını araştıran ve bunun kurallarını ortaya koyan bir dil bilgisi alanıdır. Cümleyi bütün detaylarıyla anlamak, Türkçenin anlatım gücünü, duygu ve düşünceleri ifade etmekteki kufayetini, velhasıl güzelliğini ortaya çıkarmak açısından söz dizimi çalışmaları dikkate değerdir.

Söz dizimi ile ilgili çalışmalarda farklı tasnif ve adlandırmalardan kaynaklanan tartışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmada, söz dizimindeki tasnif ve adlandırma tartışmalarına girilmeden esas alınan kaynaklardaki kelime grupları ve cümle incelemeleri üzerinden, Ayfer Tunç'un "Önemsizlik" ve "Acılezzet" adlı hikâyelerinin söz dizimi incelemesi yapılarak yazarın duygu ve düşüncelerini ifade ederken kullandığı kelime grupları ve cümle yapıları belirlenmeye, üslup özellikleri ortaya konulmaya çalışıldı.

"Önemsizlik" ve "Acılezzet" adlı iki hikâyede unvan grubu dışında bütün kelime gruplarına örnekler bulundu.

İsim tamlamaları başlığı incelenirken "benim annem", "ablamın yüzü", "İstiklâl Caddesi" gibi sık kullanılan, unsurları tek kelimedenden oluşan isim tamlamalarının yanında "sizi anlıyorum gülümsemesi", "kim, kim olduğunu belli etmek ister ki gülümsemesi", "hepimiz başka biri değil miyiz başkalarının yanında gülümsemesi" gibi tamlayan unsuru cümle olan isim tamlamalarına rastlandı.

"Eşyası zavallının", "Annenim senin", "doğruların ne önemi", "onlardan biri", "senin şiir", "benim ev", "Ben yaşlardaydı" örnekleri de farklı yapıdaki isim tamlamaları olarak dikkate değer görüldü. "Capgras Sendromu", "başkalarının ya da kendisinin aslında başkaları veya kendisi olmadığı, onların yerine sahtelerinin yani kopyalarının aldığı kuruntusu", "dünyada geçip gitmek üstüne", "madamın varlığının anaforu", "yaşadığım şeyin adı", "terk ettiğim kadının ahı", "aptalca bir gülümsemenin yüzümü dolaştığı", "hayatıma giren her kadının serencamı", "içine kapanışının bir parçası", "gerçekliğin üstümüzde ve onun üstünde iz bırakmaması", "garip bir anın içi", "doğurmamış kadın yüzü", "ablamın çoktan annem olmuş yanağı", "herkesin bir kendisi", "hayatının hard disc'i" gibi isim

tamlamaları da yazarın hikâyelerinin içeriğini ele veren tamlamalar olarak tespit edildi.

Sıfat tamlamaları başlığı altında karşılaşılan “merhametli taraf”, “acıklı bir neşe”, “olmak istediği kendisi”, “suç gibi taşıdığı güzellik”, “sevmekte yarıştıkları varlık”, “aşk ile anne arasında bir yer”, “ölümcül bir umutsuzluk”, “ölmeye hazır bakış”, “olduğundan daha erkeksi bir hal”, “hayat hakkında derin şeyler söyleyen günceler”, “eskiden hoşlanmadığım şiirler”, “katı bir acı”, “aşağılık ruhu”, “içimde bir yer”, “oturur vaziyette”, “cüce biri” çok sıfat sıralamanın değil en güzel sıfatı bulmanın peşinde olan Ayfer Tunç’un üslubunu ele vermesi bakımından dikkate değer bulundu. “Pek de yan yana gelmeyecek metinlerden oluşan tuhaf bir halita”, “yavaş yavaş vuran sonunda yere seren içkilerin sarhoşluğu gibi bir beraberlik”, “hatları katılmış yaşlı adamlar”, “velinimetine duyduğu derin sadakat”, “iskeleti tunçtan bir kadın”, “nedenini bilmediğim bir mutsuzluk”, “içime uğuldayan karlı bir ormanda yalnız kalmak korkusu düşüren bir müzik”, “salahiyet seven vekilharç”, “bu dengesi bozuk hikâye”, “ikimizde ve sadece onda olan -onun yanında değilsem bende olmayan, ikimizi ve onu başkalarından ayıran- onsuz iken beni başkalarıyla bir kılan şey”, “zamana ritmini geri verecek bir fırsat”, “beni çok seven elleri içime dokunan ablam”, “yüksük bir kadehte ikram ettiği portakal likörü” gibi uzun sıfat tamlamalarının da fazlalığı dikkat çekti.

Ayfer Tunç’un hikâyelerinde “-Ar” eki ile kurulan sıfat-fiil örneği dışında bütün fiilimsi eklerini örnekleyecek kullanımlara rastlandı.

Hikâyelerde “yapış yapış”, “güm güm” gibi aynı kelimenin tekrarı ile oluşan tekrar grubu; “ite kaka”, “halini vaktini” gibi yakın anlamlı kelimeler ile oluşan tekrar grubu; “girdi çıktı”, “ölü diri” gib zıt anlamlı kelimeler ile oluşan tekrar grubu örneklerine rastlandı. Tekrar gruplarının çoğunlukla zarf görevinde kullanıldığı tespit edildi. “*Kal mal* dedikse de ısrar etmedik pek.”, “*Kalk gel* diye tutturdular, gecenin bir vaktinde *kalktım gittim.*”, “Bankalar *dolup taşıyor*, aybaşı olduğu için maaşını almış keyifli insanlar mağazalara *girip çıkıyordu.*”, “*Ne yapar yapar*, konuyu kibarlığa getirip görgülü insanların kalmadığından dert yanar.” cümlelerinde tekrar gruplarının yüklem görevinde de kullanıldığı görüldü.

“*Cıvıl cıvıl* öğrenci kızlar”, “*çıtı pıtı* mimar kız” örneklerinde de tekrar grubunun sıfat olarak kullanıldığı tespit edildi.

Edat grubunun zarf ve yüklem olarak kullanıldığı örneklerin yanında 4 cümlede edat grubunun isim unsurunun bir cümleden oluştuğu görüldü. “Nesim ise, aşk bitiyor demiş, nasıl oluyor anlamıyorum, ama bitiyor, insan çocuklarına bakıyor sonra, *aşk bunların neresinde diye* soruyor kendine.”, “*Sen artık çok yaşlısın!*” diye sözünü kesti Ester Nesim’in.”, “*Bu kısıntıya uymalıymışım gibi*, apartman girişinin geceleri söndürülmeyen ölü gözü ışığında hızla iki katı tırmandım, tam otomatiğe basacakken Madam karşıma çıktı.”, “*Elimden gelen bir şey varsa... diye* mırıldandım içeri girerken.”

Birleşik isim grubuna “Madam Esterea Delareyna”, ünlem grubuna “ulan Allahsız kaltak!” olmak üzere sadece birer örnek bulundu.

Sayı grubunun da üç yerde kullanıldığı tespit edildi: “On beş-on altı yaşındaydım.”, “*On beş,*” dedi Nesim, az buldu.”, “*Tam kırk beş dakika!*” diye düzeltti.”.

Bütün birleşik fiil yapılarının kullanıldığı hikâyelerde, anlamca kaynaşmış, deyimleşmiş birleşik fiillerin fazlalığı dikkat çekti. “*Yanıp kül ol-*, *alıp başını git-*“, *ümitsizliğe kapıl-*, *içine kapan-*, *dert yan-*, *ağır gel-*“ gibi hikâyelerin muhtevastındaki acıyı ifade eden deyim hâlinde birleşik fiiller göze çarptı.

Ayfer Tunç’un incelenen hikâyelerinde atasözüne rastlanmazken 35 deyim kullandığı görüldü. “*Küskünü atladi*. Yüzü kıpkırmızı oldu, çenesi titriyordu sinirden... ” (A/86) cümlesinde geçen “*küskünü atla-*” ifadesi daha önce karşılaşılmayan bir kullanım olarak dikkat çekti.

Hikâyelerde “Bu *dengesi bozuk* hikâyenin içinde ben de dengemi kaybediyorum dedim içimden.”, “Kahvaltı sırasında babası; döner mi bilmem demiş annesi için, onu bu *duvarları ıslak* evde oturmaya zorlayamam.” gibi kısaltma grubu örneklerine rastlandı.

Bu çalışmaya konu olan “Acılezzet”te , “621” ; “Önemsizlik”te, “311” olmak üzere toplam “932” cümle tespit edildi.

Hikâyelerde, çoğunlukla sıralı, iç içe birleşik ve bağlı cümle yapısında çok uzun cümlelerin yanı sıra tek kelimededen oluşan cümleler olduğu görüldü. “Acılezzet”te 8, “Önemsizlik”te 3 adet tek kelimededen oluşan cümle sayıldı.

Ayfer Tunç’un basit yapılı cümlelerden sonra, sıralı ve iç içe birleşik yapılı cümleler kullandığı, ilk hikâyelerinden olan “Önemsizlik”te basit cümleler ağırlıktayken “Acılezzet”te sıralı ve iç içe birleşik cümlelerin fazlalığı dikkat çekti.

“Önemsizlik”te 311 cümle içerisinde 182 (%58,5) basit, 75 (%24,1) sıralı, 30 (%9,6) diğer bağlaçlarla bağlı, 17(%5,4) iç içe birleşik, 4 (%1,2) ki’li birleşik, 3 (%1) şartlı birleşik cümle örneğine rastlanırken “Acılezzet”te 621 cümle içerisinde 270 (%43,4) basit, 181 (%29,1) sıralı, 24 (%3,86) diğer bağlaçlarla bağlı, 137 (%22) iç içe birleşik, 4 (%0,6) ki’li birleşik, 5 (%0,8) şartlı birleşik cümle örneğine rastlandı. İki hikâyedeki toplam 932 cümlenin 452’sinin (% 48,4) basit, 256’sının (%27,4) sıralı, 154’ünün (%16,5) iç içe birleşik, 54’ünün (%5,7) bağlı, 8’inin (%0,8) ki’li birleşik, 8’inin (%0,8) şartlı birleşik cümle olduğu tespit edildi.

“Önemsizlik”te, 311 cümlenin 248 ’inin (%79,7) fiil, 63’ünün (%20,2) isim, “Acılezzet”te, 621 cümlenin 441’inin (%71) fiil, 180’inin de (%29) isim cümlesi olduğu görüldü. İki hikâyedeki toplam 932 cümlede, 689 (%73,9) fiil; 243 (%26) isim cümlesinin varlığı, Türk dilinde fiil cümlelerinin isim cümlelerine nazaran daha fazla kullanıldığı sonucunun Ayfer Tunç’un hikâyeleri için de geçerli olduğunu düşündürdü.

Yazarın Türk cümle yapısına uygun olarak kurallı cümleleri, devrik cümlelere göre daha fazla kullandığı görüldü.

Yüklem yer bakımından “Acılezzet”te 485 (%78) kurallı, 136 (%21,9) devrik; “Önemsizlik”te 266 (%85,5) kurallı, 45 (%14,4) devrik cümlenin varlığı saptandı. Toplam cümle (932) sayısındaki oranın kurallı (751) cümlede %80,5; devrik (181) cümlede %19,5 olduğu görüldü.

“Önemsizlik”te 272 (%87,4) olumlu, 28 (%9) olumsuz 11 (%4,8) soru cümlesi, “Acılezzet”te 527 (%84,8) olumlu, 64 (%10,3) olumsuz, 30 (%4,8) soru cümlesinin tespiti ile Ayfer Tunç’un eski (Önemsizlik-1989) ve yeni (Acılezzet-

2006) hikâyesi arasında olumlu ve olumsuz cümle ile soru cümlesi kullanım oranı bakımından dengenin korunduğu çıkarımı yapıldı.

932 cümlenin %85,7'sinin olumlu, %9,8'inin olumsuz, % 6,6'sının soru cümlesi olduğu tespit edildi.

Acının, yalnızlığın, terk edilmişliğin, ölümün anlatıldığı bu hikâyelerde olumsuz cümle sayısının anlamlı bir biçimde fazla olmamasının, olumlu cümle tanımından kaynaklandığı düşünüldü. Cümleler, anlamının insanda uyandırdığı etkinin olumlu veya olumsuzluğuna değil fiilin gerçekleşip gerçekleşmediğine veya isim cümlelerine olumsuzluk anlamı katan “değil”, “yok” gibi kelimeleri bulundurup bulundurmadığına bakılarak olumlu veya olumsuz cümle diye nitelendirildiği için olumlu veya olumsuz cümle kullanım oranından hikâyelerin muhtevasına dair değerlendirmelerin her zaman gerçeği yansıtmayabileceği sonucuna varıldı.

KAYNAKÇA

- Akkan, Osman (2012); “*Ayfer Tunç’un Öykülerinde Yapı ve Tema*,”Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Aksan, Doğan (2015); *Her Yönüyle Dil*, TDK Yayınları, Ankara.
- Aktan, Bilal (2016); *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Altun, Mustafa (2011); *Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri “Türk Romanlarından Örneklerle”*, MTV Yayınları, İstanbul.
- Anonim (1996); *İmlâ Kılavuzu*, TDK Yayınları, Ankara.
- Arıcan, Osman (2013); “Kırgız Şiirinin Stilistik Hususiyetleri Üzerine,” *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/4 Spring, p. 193-199.
- ARTFULLIVING (2019); <http://www.artfulliving.com.tr/edebiyat/oykunun-oykusu-ayfer-tunc-i-1170>, (Erişim Tarihi: 14.04.2019).
- Baydar, Turgut (2018a); “Aynı Türden Birden Fazla Unsurlu / Ögeli Cümlelerin Tahlillerine Yeni Bir Bakış,” *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 13, s. 131-145.
- Baydar, Turgut (2018b); “Bağlama Grubu Üzerine,” *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 15, s. 62-74.
- BLOGCU (2019a); “*Ayfer Tunç Öykücülüğü*”, <http://tosunnecip.blogcu.com/ayfer-tunc-oykuculugu/1596150>, (Erişim Tarihi: 12.06.2019).
- BLOGCU (2019b); “Bitiş Şiiri”, <http://estelll.blogcu.com/edip-cansever-bitis-siiri/16734868>, (Erişim Tarihi: 12.06.2019).
- Boz, Erdoğan (2003); *Türk Dili ve Kompozisyon*, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı Yayını, Ankara.
- Boz, Erdoğan (2007); “Adın Yükleme (Nesne) Durumu ve Tümcenin Nesne Ögesi Üzerine,” *Turkish Studies, Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/2 Spring, s. 103-108.
- Bulak, Şahap (2013); “Özne Türleri Üzerine,” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/1 Winter, p. 1101-1127.

- Bulak, Şahap (2015); "Cümle Ögelerinin Tasnifi," *SÜTAD*, Cilt 38, s. 163-175.
- Delice, Halil İbrahim (2012a); "Cümle Nasıl Tanımlanmalıdır?" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/1 Winter, p. 38-40.
- Delice, Halil İbrahim (2012b); "Yapı Açısından Cümle Sorunu," *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/3 Summer, p. 871-876
- Duman, Gül Banu ve Serkan Furtun (2014); "Rüştü Onur'un Şiirlerinin Kelime Dünyası" *İnsan, Kimlik, Mekân Bağlamında Zonguldak Sempozyumu*, 16-18 Ekim, Zonguldak, s. 533-550.
- Ediskun, Haydar (2003); *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ergin, Muharrem (1985); *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Ertane Baydar, Arzu Sema (2016); "Türkçenin Söz Dizimindeki Yardımcı Unsurlar Üzerine," *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi araştırmaları Dergisi*, Yıl 4, Sayı 8, s. 198-207.
- Gencan, Tahir Nejat (1989); *Dilbilgisi*, Kanaat Yayınları, İstanbul.
- Gülensoy, Tuncer (1993); "Türkiye Türkçesinin Grameri Nasıl Yazılmalıdır?" *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı*, 22-23 Ekim, Ankara, s.14-19.
- Gülensoy, Tuncer (1994); *Türkçe El Kitabı I*, Bizim Gençlik Yayınları, Kayseri.
- Gülensoy, Tuncer (2010); *Türkçe El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Harmancı, Abdullah (2004); "Ayfer Tunç'la Öykü Serüveni Üzerine," *HeceDergisi*, Cilt 87, s.65.
- Hatiboğlu, Vecihe (1972); *Türkçenin Söz Dizimi*, TDK Yayınları, Ankara.
- Hürriyet (2018); "Türkiye'de Kötülük Akıl Almaz Ölçüde Sıradanlaştı", <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-pazar/turkiyede-kotuluk-akil-almaz-olcude-siradanlasti-40730039>, (Erişim Tarihi: 29.03.2019).
- Karahan, Leylâ (1993a); "Türkçede Birleşik Cümle Problemi" *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı*, 22-23 Ekim, Ankara, s.38-39.
- Karahan, Leylâ (1993b); *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara.

- Karahan, Leylâ (2000); “Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları Üzerine,” *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt 2000/II, Sayı 583, s. 16-23.
- Karahan, Leylâ (2004); “Belirtisiz Nesnenin Söz Dizimindeki Yeri Üzerine” V. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I*, 20–26 Eylül, Ankara, s. 1615–1624.
- Karahan, Leylâ (2008); *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karahan, Leylâ (2017); *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Koç, Nurettin (1992); *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Korkmaz, Zeynep (1992); *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (2003); *Türkiye Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (2007); *Türk Dili Üzerine Araştırmalar 3*, TDK Yayınları, Ankara.
- Öz, Hüseyin (2016); “Ayfer Tunç’un Roman ve Hikâyelerinde Yapı ve Tema,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Özkan, Mustafa ve Veysi Sevinçli (2009); *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*, Akademik Kitaplar, İstanbul.
- SIİR (2019); http://www.siir.gen.tr/siir/a/aziz_nesin/susarak.htm, (Erişim Tarihi: 12.06.2019).
- TDK (2019); http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd119785d09f8.11354601, (Erişim Tarihi: 05.05.2019).
- Tunç, Ayfer (2006); *Evvelotel*, Can Yayınları, İstanbul.
- Tunç, Ayfer (2016); *Evvelotel- Saklı*, Can Yayınları, İstanbul.
- Ulutaş, İsmail (2018); “Cümlede Özne ve Fail Konusuna Bir Bakış,” *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1.
- Usta, Halil İbrahim (2007); “Türkçenin Söz Dizimi ve Türk Edebiyatında Üslup Arayışları” *İstanbul Kültür Üniversitesi Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi*, 27-28 Ağustos, İstanbul, s. 414-421.

Üstüner, Ahat (1998); “Cümlenin Ögeleri Konusundaki Karışıklıklar,” *Türk Dili Dergisi*, Cilt 546, s.547-559.

Youtube (2019); <https://www.youtube.com/watch?v=buxmJp9W0fs> (Erişim Tarihi: 08.05.2019).

ÖZGEÇMİŞ

Mimar Sinan Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimini tamamladıktan sonra 1990 yılında Nizip Lisesinde başladığı Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliğine 1992-2000 yılları arasında Zonguldak Kız Meslek Lisesinde devam eden F. Berrin ANILMIŞ, 2000 yılından beri Zonguldak Fen Lisesinde görev yapmakta.

Şiire kabiliyetsizliğini yetiştirdiği öğrencilerinin her birinin kendisi için bir mısraıberceste olması ile teselli etmekte... 1990'dan bu yana yüreğine değmeye çalıştığı öğrencilerini ayçiçeğine benzetmekte, ardına baktığında ömrünün tek kârı bildiği ayçiçeği tarlası ile gurur duymakta...

